

Torsdagen den 12 december

Kl. 09.00 – 11.06
12.15 – 17.45

1 § Val till Statsrådsarvodesnämnden

Från konstitutionsutskottet hade inkommit följande skrivelse:

Riksdagen

Statsrådsarvodesnämnden består enligt 8 kap. 4 § riksdagsordningen av ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter varje ordinarie val till riksdagen för tiden intill dess nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter skall inte utses. Val av ledamöterna bereds av konstitutionsutskottet (tilläggsbestämmelse 8.4.1).

Riksdagen utsåg genom val den 18 december 1998 för tiden fr.o.m. den dagen till dess nytt val har ägt rum f.d. riksdagsdirektören Gunnar Grenfors till ordförande i Statsrådsarvodesnämnden och hovrättspresidenten Birgitta Blom och hovrättspresidenten Ove Lindh till ledamöter i nämnden.

Konstitutionsutskottet har berett frågan om val av ordförande och ledamöter i Statsrådsarvodesnämnden.

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt

att riksdagen för tiden från valet till dess nytt val har ägt rum väljer om f.d. riksdagsdirektören Gunnar Grenfors till ordförande i Statsrådsarvodesnämnden och f.d. hovrättspresidenten Birgitta Blom och f.d. hovrättspresidenten Ove Lindh till ledamöter i nämnden.

Stockholm den 10 december 2002

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Unckel

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed – för tiden från valet till dess nytt val ägt rum – till

ordförande i Statsrådsarvodesnämnden

f.d. riksdagsdirektör Gunnar Grenfors

ledamöter i Statsrådsarvodesnämnden

f.d. hovrättspresident Birgitta Blom

f.d. hovrättspresident Ove Lindh

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 6 december.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Finansutskottets betänkande 2002/03:FiU6
Lagutskottets betänkande 2002/03:LU2
Bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU1

*Utbildning och
universitetsforskning*

4 § Utbildning och universitetsforskning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU1
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (prop. 2002/03:1 delvis).

Anf. 1 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 under punkt 1 angående Moderaternas förslag till nationell skolpeng. Naturligtvis vill jag se samtliga våra reservationer bifallna och omsatta i konkret politik, men för att spara tid och böja mig för det dystra faktum att det inte råder den majoritet i kammaren som jag tror vore bäst för vårt land avstår jag från andra yrkanden.

Jag vill börja med att tala om det allra käraste vi har: våra barn. Det handlar inte bara om våra alldeles egna utan också om till exempel de ungar som vi ibland ser här i Gamla stan tultandes runt i sina stora överraller i kolonner under ledning av några fröknar. De är härliga, nyfikna, kapabla. Visst blir man glad bara av att se dem? De är vår framtid, det käraste och bästa vi har.

De ger sig av tidigt hemifrån med hjälp av en vanligtvis lite stressad mamma eller pappa, och de kommer ofta hem sent på eftermiddagen efter en lång dag med andra barn på dagis. De har fått leka, lära, busa, sova kanske, äta och vara med andra hela dagen. De har haft sina fröknar till hands, oftast kvinnor, vanligtvis utbildade förskollärare.

Dessa vuxna utför ett enastående arbete och är ofta minst lika slut som våra barn när dagen är över. De har fått ta emot alltfler barn i barngrupperna. De vittnar många gånger om en arbetsmiljö som är både bullrig och rörig. Barnen själva säger inte så mycket om just det, men ibland kanske de är lite gnälliga. Barnen har ingen rösträtt. De är beroende av att mamma och pappa kan jobba, tjäna pengar och betala skatt.

Att barn träffar andra barn, lär sig leka i grupp och får både omvårdnad och pedagogisk vägledning tidigt i livet tror jag är bra för den fortsatta läroprocessen. Jag har tidigare här i kammaren hört utbildningsminister Östros tala om hela systemet av utbildning från förskolan till högre utbildning.

Skillnaden mellan mig och Östros, mellan moderater och socialdemokrater, är att de ser ett system medan vi ser människor. Jag skulle hellre vilja likna förskolan vid en länk i en kedja. Kunskapskedjan kommer aldrig att bli starkare än sin svagaste länk. Länkarna kan se olika ut men ändå fungera i kedjan. Ett system bygger ofta på klossar och enhetlighet och är kanske också mer tidsbundet och inte lika lätt att rucka på som en smidig kedja. Kedjan länkar i allteftersom. Med sin alldeles egna länk i kedjan kan man bygga för egen hand, i egen takt och i samverkan med andra.

Alla våra barn kan få både omvårdnad och pedagogisk vägledning på en mängd olika sätt. För en försvinnande liten del av alla i förskoleåldern sker det i dag i hemmet i de fall där föräldrarna själva har gjort valet att prioritera barnens småbarnsår mer än jobb och karriär. De allra flesta väljer dock dagis och försöker, likt trapetskonstnärer, att få vardagen med jobb och familj att gå ihop.

Under senare år har många mammor och pappor valt annat än kommunala dagis till sina barn med resultat att en mängd nya pedagogiker etablerats i Sverige. Alternativen har ökat, och dagis drivs i dag även av föräldrar, företag, organisationer och personal. Det har givit mångfald och konkurrens som i sig varit kvalitetsdrivande.

Den utveckling och mångfald som vi bevittnat under senare år riskerar nu helt att tillintetgöras. Anledningen stavas maxtaxa. Statsmakten har bestämt vad förskolan får kosta och hur avgiften ska tas ut. Det har lett till att alternativen, inte minst personal- och företagsdrivna dagis, inte längre anser sig kunna fungera. Med den intäktsstyrning som nu råder kan man inte garantera kvaliteten, och flera alternativa förskolor har tvingats slå igen.

För kommunala dagis finns inte den möjligheten. De slår inte igen. Personal sjukskrivs möjligtvis och vikarier rekvideras, men bara undantagsvis läggs kommunala dagis ned i dag. Där har i stället barnen trängts in i större barngrupper och under längre dagar. Kvaliteten har sjunkit radikalt under det år vi har haft maxtaxa. Personal söker sig från verksamheten, och allt färre kan med bibehållen heder hävda att förskolan under dessa förutsättningar långsiktigt kan leva upp till en god pedagogik och vara en del i det livslånga lärandet.

Vinnarna i maxtaxedragningen var höginkomsttagarna. De fick en rejäl sänkning av sina dagisräkningar. Förlorarna har varit barnen och framtiden.

Det som i början av förra året verkade bingo för flera av de bekanta jag har i Stockholm, det vill säga sänkta avgifter för barnomsorgen, har nu förbytts i en verklighet där barnens vardag radikalt har försämrats och där räkningarna nu i stället kommer i form av rejäla och generella skattehöjningar. Det kan föräldrarna själva inte påverka. De kan inte vara hemma – dagens skattepolitik förutsätter att båda föräldrarna förvärvsarbetar. De får inte betala mer avgift för att omgående göra något åt situationen på dagis. För de allra flesta är det helt omöjligt att välja något annat än ett kraftigt skattesubventionerat dagis. Dagmammor har satts på undantag. Det är bara riktiga höginkomsttagare som kan välja själva.

De alternativ som vi tidigare har sett blomma upp tynar nu sakta bort, eftersom den ekonomiska realiteten har blivit för tung. Också det som tidigare varit ett livaktigt stöd för de små barnen med träffar i alternativ

regi – öppen förskola och på många håll kyrkis, kyrkans verksamhet för de minsta barnen – försvinner nu helt på en del orter. Efterfrågan minskar. Alla barn styrs in i en och samma maxtaxereform där det till slut bara blir kommunala dagis kvar om utvecklingen inte bryts. Dessa kommer bara att kunna erbjuda förvaring av våra minsta.

Jag tror det ännu inte har gått upp för oss vilka konsekvenserna blir för det civila samhället av maxtaxereformen, vad den innebär för mångfalden och alternativen. Fungerande verksamhet bara försvinner. I slutändan leder det till en ett-enda-system-stat. Det skrämmer mig.

Har Socialdemokraterna helt förträngt vad det betydde för människors engagemang när föräldrar startade förskolekooperativ och när alternativa pedagogiker som Montessori och Waldorf fick fäste i vårt land? Många barn kunde då helt plötsligt bättre ta sin del när alternativen ökade, och föräldrar kunde vara mer nöjda efter att ha gjort ett eget val. Hur kan Socialdemokraterna år 2002, i en tid då kunskap och bildning blir allt viktigare och då enskilda barns behov borde få styra mer, avhända sig allt det som frihet och nytänkande för med sig?

Jag tycker att det är hyckleri att tala om förskolan som en pedagogisk del i ett lärsystem när kvalitetsbristerna är så uppenbara och när personalen anser att man knappt hinner mata och byta på barnen.

Barn lär sig alltid, och redan från början. Så har det alltid varit – i det gamla bondesamhällets storfamilj, i industrisamhällets kvarter. Nu är vi i en tid som många benämner kunskapssamhället. Vi ingår i nätverk och träffar under vårt liv ohyggligt många människor. Jag tror att det är klokt att förskolan inte bara handlar om lek och omsorg utan också lägger en del av grunden i lärandet. Låt mig därmed också ha sagt att den viktigaste förmedlaren av omsorg, tradition och kunskap är familjen – som i dagens stressiga Högskatte-Sverige ibland har svårt att leva upp till detta.

Men då de flesta barn i dag tillbringar merparten av sin aktiva tid utanför familjens hägn, på dagis, bryr sig inte minst varje förälder om hur den tiden ser ut. Låt oss se till att förskolan kan leva upp till sitt namn! Erkänn, här och i dag, att maxtaxereformen har stora negativa konsekvenser och, skulle jag hävda, oskattbara kostnader! Inled, Thomas Östros, den nya mandatperioden med att lyssna på föräldrars, förskollärares och pedagogers kritik! Jag kan lova att vi moderater är beredda att visa hur vi kan rädda alternativ, mångfald och valfrihet till gagn för föräldrar och barn och allas vår framtid.

Herr talman! Det finns flera bilder av Skol-Sverige. Det är egentligen fel att tala om den svenska skolan. Det finns många svenska skolor. De är olika och levererar olika resultat. Flera skolor är toppenbra, andra borde stängas direkt. Det finns inget entydigt svar på var i landet vi kan hitta de bra eller dåliga skolorna. Inte heller är det så att de skolor som får kosta mest levererar bäst resultat.

Friskolereformen innebar en konkurrens för de kommunala skolorna och en ökad valfrihet för eleverna. Friskolorna är beroende av att man aktivt väljer dem, och därvidlag spelar goda resultat en stor roll för att få elever. Vi moderater vill göra alla skolor till fria skolor, även de kommunala skolorna. De ska också få del av profileringsmöjligheter. Lärare och skolledare på samtliga kommunala skolor borde få verka under mer eget ansvar, för det är då jag tror att skolorna utvecklas mest och bäst.

Vi moderater vill införa ett oberoende kvalitetsinstitut. Den bästa värdemätaren, de med bäst känsla för vad som är bra skola, är dock eleverna. Och det finns alltför många elever i Sverige i dag som inte får den skolgång de förtjänar.

Grundskolan i Sverige brottas med kvalitetsproblem. Jag hinner inte närmare gå in på det, men var tionde elev går ut grundskolan utan behörighet till gymnasiet nationella program – en av tio! I gymnasieskolan är det en fjärdedel av eleverna som påbörjat gymnasiestudierna som inte fått slutbetyg inom fyra år – en av fyra!

Socialdemokraterna svarar med att sticka huvudet i sanden och sänka kraven – en oerhört feg och kortsiktig politik som kommer att visa sig i att den högre utbildningens kvalitet så småningom sjunker och att enskilda människors möjligheter försämras. Sammantaget får vi sämre tillväxtpotentialer för vårt land.

Jag vill att Sverige ska vara ett välfärdsland där alla kan färdas väl och där ingen lämnas åt sitt öde. Men i dag är det en av tio grundskoleelever som sviks och en av fyra gymnasieelever som kommer vid sidan om. Kostnaden för detta för enskilda personer, som tvingas ägna flera år åt kompletteringsstudier alternativt i värsta fall hamnar i arbetslöshet och utanförskap, är hög. Den gemensamma kostnaden för oss alla, för dålig effektivitet i utbildningssystemet, försämrade tillväxtpotentialer och behov av ökade transfereringar, är också hög.

Det enda som inte synes tillräckligt högt är Socialdemokraternas förmåga att inse att deras utbildningspolitik inte lever upp till sina stolta målsättningar, att deras politik för att tillgodose människors förmåga och lust till lärande inte fungerar och att de resurser som satsas, vilket kommer till uttryck i dagens diskussion kring utgiftsområdet Utbildning, ger dålig utdelning och inte ger alla unga i Sverige de goda möjligheter de förtjänar för framtiden.

Anf. 2 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Diskuterar vi budget i dag? Det tror jag inte. Vi diskuterar våra barns liv i nutid och framtid. Pengarna är bara ett redskap, men ett mycket viktigt redskap. Det viktigaste är hur vi använder pengarna.

När det gäller förskolan har vi i Folkpartiet mycket tydliga krav. Vi skulle vilja ha en förskola som sätter individuella mål för varje barn. Vi vill ha många språkförskolor för barn som har ett annat modersmål än svenska. Vi vill ha barnomsorgspeng, men inte därför att vi vill kommersialisera förskolan utan därför att vi erkänner vikten och betydelsen av detta redskap – pengar – men som ett redskap för sunda relationer mellan människor. Vi vill ha pedagogisk handledning för dagmammor. Vi vill ha 15 barn i gruppen för småbarn och 20 i större barns grupper. Som alla vill vi självklart ha pedagogiskt utbildad personal. Vi vill höja förskollärarnas status. Vi vill förstärka samverkan mellan föräldrar och förskola. Vi vill dessutom ge 40 000 kr per barn till varje familj så att de själva kan bestämma hur barnomsorgen ska ordnas.

Detta betyder inte att vi har engagerat oss i en fanatisk kamp för valfrihet för valfrihetens skull utan helt enkelt att vi vill ha dessa sunda relationer mellan grupp och grupp, enskild person och enskild person samt system och förälder.

Vad händer i dag? Vi vet alla att barngrupperna i förskolan har blivit mycket stora. Vi vet att detta medför problem för personalen men framför allt för barnen och för föräldrarna. Vi vet också att tiden som barnen tillbringar i förskolan har blivit längre, och vi vet att introduktionen av den allmänna förskolan kommer att skapa ännu större svårigheter på området.

Vad skulle hända om vi verkligen hade valfrihet? Jo, en del av de bördor som nu läggs på en enda aktör, kommunen, skulle delas mellan många, till exempel föräldrakooperativ eller andra former av barnomsorg i mindre grupper.

När jag hade småbarn drömde jag om flerfamiljssystem med barnen i hemmet, men det fick jag inte ha. Alla skulle till dagis. Så var min dotter sjuk mellan ett och ett halvt år och fyra år. Ett av barnen på samma dagis fick en mycket allvarlig allergi mot antibiotika på grund av de stora grupperna. Detta var för 20 år sedan.

Vad vi kritiserar i den socialdemokratiska politiken är den här fixeringen vid en enda modell.

Varför tror ni inte på människornas skapande kraft? Varför kan ni inte skapa rum för fria samspel mellan människorna? Är inte detta det mest värdefulla vi har: att människor tar på sig ansvar, tar initiativ, vill förverkliga sina drömmar? Har ni inte lärt någonting av hela den utveckling som de fristående skolorna satte i gång? Vi behöver valfrihet, inte för valfrihetens skull, utan för ett skapande samhälle där väldigt många engagerar sig på riktigt i barnens vardag. En enda modell är en återvändsgränd. Det borde socialdemokratin ha förstått för länge sedan när det gäller utbildningspolitik, men det finns kvar med en enorm tröghet.

Våra krav när det gäller grundskolan är också mycket kända. Jag ska inte upprepa dem alla. Jag ska påminna om att det viktigaste för oss är att inte ett enda barn, inte en enda tonåring, lämnar grundskolan utan mycket trygga kunskaper i kärnämnen.

Det här är en mycket lång historia. Det hände sig så att jag hamnade i skoldebatten när jag började begripa vad Sverige är för ett slags samhälle, på den tiden då våra ministrar antagligen fortfarande gick i skolan och inte tog del av skoldebatten. Jag hade blivit väckt till engagemang av möten med unga människor i studieförbunden. De ville bli skådespelare, men de hade inte läst en enda pjäs av Strindberg. En gång tog jag en grupp av dem till en radiostudio för att de skulle tjäna lite pengar genom att läsa en kort dialog där, och i radiostudion upptäckte vi allihopa med fasa att en av dem inte kunde läsa. Kan ni förstå vilken fruktansvärd situation de här unga människorna var ställda inför? De kunde inte förverkliga sin passion, därför att så kallade förstående och så kallade progressiva lärare hade låtit dem gå genom hela skolsystemet utan att lära sig läsa! Och så ville de bli skådespelare – men det gick inte. De hade inte redskapen.

Vad vi vill är att de som har särskilda svårigheter ska få särskilt stöd. Vi lägger till och med mycket pengar på sådana särskilda insatser, både för elever som har mycket stora svårigheter och för områden där skolan har stora svårigheter. Vi vill också att speciallärarutbildningen ska starta omedelbart för att vi ska ha människor som kan kämpa för att lösa problemen för dem som har det svårt. Men vi tror absolut inte på en skolfilosofi som går ut på att blunda inför svårigheterna. Det som inte löses i dag

löses kanske i morgon, på mellanstadiet. Det som inte löses på mellanstadiet löses kanske på högstadiet, eller på gymnasiet, eller på komvux! Och allt detta kostar lidande och pengar. Vi upprepar skolsystemet flera gånger om, därför att vi inte arbetar tillräckligt bra i grundskolan, på låg- och mellanstadiet, och det måste vi ändra på.

Vad vi drömmer om är en skola som betraktas som en av landets viktigaste institutioner, en glädjens mötesplats. För det behövs kunniga lärare, nöjda lärare och barn som hela tiden får veta att det är jätteroligt att gå i skolan.

Bland de där chockupplevelserna som jag fick på 70-talet när jag började begripa Sverige var också en refräng som jag ofta hörde: Ska du börja skolan? Åh, stackars dig! Man betraktade kontakten mellan barn och skola som ett slags trauma. Varför det? Det ingick inte i mitt tänkande. Jag kom från en del av världen där just skolan var räddningsplan- kan framför allt för de fattiga, framför allt för dem som inte hade fått något annat redskap att kämpa med i livet än kunskapen.

Så låt oss hjälpa varandra med att skapa den här glädjens mötesplats. Låt oss höja lärarnas status. Låt oss arbeta för en bra arbetsmiljö i skolan.

Med det ska jag avsluta och yrka bifall till enbart reservation 16. Självklart står jag bakom Folkpartiets alla ståndpunkter.

Anf. 3 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! När dagisutbyggnaden tog fart en gång i tiden på 70-talet var kvalitetsmålen väldigt högt satta. Det skulle gå två vuxna på fem barn i småbarnsgrupperna och en vuxen på fem barn i syskongrupper med lite äldre barn. Småbarnsgrupperna skulle inte få överstiga 10–12 barn. Det skulle vara en hemliknande situation, och därför kallade man det också för daghem.

Men sedan dess har mycket förändrats. I dag går drygt hundra tusen barn mellan ett och tre år, alltså de allra minsta, i grupper med minst 17 barn. Nästan en femtedel av barngrupperna består av fler än 20 barn. I vissa kommuner går det 8–9 barn på en vuxen, och nu talar jag om de små barnen.

I så stora grupper tillbringar de här barnen åtta–tio timmar varenda vardag. Oroliga föräldrar har inget att välja på. Ett fåtal gör stora uppoffringar för att kunna vara hemma med barnen lite längre. De har inget stöd och ingen förståelse att vänta från Socialdemokraterna. Men de flesta biter ihop och intalar sig att barnen ska klara av det, och det gör också den allt fåtaligare personalen, som gör sitt bästa men omöjligt kan hinna med så mycket mer än att mata och byta blöjor på de minsta barnen. Hur ska de hinna tillgodose behovet av närhet och ögonkontakt? Hur ska de kunna förmedla en känsla till varje barn att just du är unik? Hur ska de kunna följa läroplanens pedagogiska krav? Hur ska det gå till i praktiken?

Det här skulle jag vilja ha svar på av statsrådet Lena Hallengren. Jag vill veta vad hon tänker göra åt det här *nu*, inte successivt under mandatperioden om ekonomin tillåter, som det står i budgetpropositionen, utan *nu*! Mandatperioden är fyra år, och för mig och Lena Hallengren är det en ganska kort period av livet. Men för en ettåring betyder fyra år att han eller hon hinner passera hela förskolan. Det är vad fyra år innebär. Och barndomen går inte i repris, fast vi ibland skulle önska det.

De småbarnsföräldrar som lockades att rösta på Socialdemokraterna tolkade nog inte ert vallöfte om mindre barngrupper och mer personal så att det skulle infrias när deras barn redan hade hunnit lämna förskolan.

Allt handlar som vanligt om prioriteringar. Regeringen har helt enkelt inte mindre barngrupper allra högst upp på sin prioriteringslista för förskolepolitiken. Där ligger i stället en lagstiftning som tvingar alla kommuner att just år 2003 införa gratis allmän förskola för alla fyra- och femåringar. Att situationen ser ut som den gör hindrar inte regeringen från att driva igenom sina ideologiskt betingade beslut. Vilken konsekvensanalys har det här beslutet föregåtts av, Lena Hallengren? Vilket tryck finns från föräldrarna i denna fråga? Lena Hallengren tycks i alla fall inte veta svaret.

Vi kristdemokrater lät för ett par veckor sedan TEMO gå ut och fråga 1 000 personer: Vilket anser du är viktigast just nu, allmän avgiftsfri förskola för fyra- och femåringar eller mindre barngrupper och mer personal? Svaret blev att 88 % anser att mindre barngrupper och mer personal är viktigast.

Jag tycker att det är dags att regeringen tar till sig detta övertydliga budskap som kommer fram inte bara i den här undersökningen. Jag ska ge fler exempel. Det har startats föräldrappror runtom i landet. Protestlistor med tiotusentals namn har överlämnats till regeringen. Föräldrarna kräver två saker, dels ekonomiska möjligheter att förlänga tiden hemma med barnen, dels mindre barngrupper i förskolan.

Rapporter från Barnombudsmannen, Rädda Barnen, BRIS, Skolverket och ännu fler har visat att kvaliteten inom barnomsorgen inte håller måttet. Barnläkare och psykiatriker har betonat risken för att små barn far illa i de stora grupperna. Personal på vissa förskolor har slagit larm om att de inte ens vågar svara för barnens säkerhet, än mindre hinner ge dem den omsorg och den utvecklande pedagogik som var meningen. Är inte det här nog?

Lyssna nu, ministern, och omfördela de pengar som är avsatta för den allmänna förskolan i budgeten för 2003. Låt dem gå till att minska storleken på barngrupperna. Vänd på steken och resonera om gratis förskola som ministern gör när det gäller barngrupperna, det vill säga: Den kan införas successivt under mandatperioden om ekonomin tillåter.

Ingen, och jag vågar faktiskt säga ingen, skulle protestera mot det. Man skulle ha förståelse för det. 1 200 000 000 kr som gratis allmän förskola kostar i första skedet är ingen liten summa. Det räcker till flera miljoner kronor till varje kommun. Låt kommunerna använda dem till att göra barngrupperna mindre i stället för att tvinga dem att pressa in ännu fler barn i redan överfulla grupper. Jag och tusentals oroliga föräldrar och frustrerad personal väntar med spännt intresse på svaret i dag.

Det finns mer att göra, Lena Hallengren. Vi kristdemokrater har krävt:

- Låt Skolverket ge råd om hur stora barngrupperna ska vara.
- Uppdra åt kommunerna att lägga fast ett tak för hur många barn som får finnas i varje grupp i förhållande till barnens ålder.

- Se till att arbetsmiljölagen omfattar barnen i förskolan. Och sist men inte minst:
- Låt föräldrarna bestämma hur de ska ordna sin barnomsorg och utforma stödet utifrån deras val. Den punkten är nog den viktigaste.

Herr talman! Skol- och utbildningsfrågor fick för första gången på ganska länge stort utrymme under valrörelsen. Dessvärre fördes debatten på en något ytlig nivå. Självklara ordningsregler som att mobiltelefon-samtal inte ska få förekomma under lektionerna blev plötsligt rikspolitiskt hetstoff. Hur kan det komma sig att det har gått så långt att många lärare upplever att de måste få stöd med detaljreglering av vad som får och vad som inte får förekomma i skolan? För så är det. Det fordras ett enormt civilkurage av både rektorer och lärare som vill ha arbetsro, ordning och reda och som därför hävdar att vissa regler måste gälla och som dessutom försöker sätta kraft bakom orden. Många har fått uppleva att det lett till utredningar och anmälningar som i sin tur lett till att de har valt att lämna sina tjänster. Kraven på lärare är enormt höga i dag. Stora undervisningsgrupper som ofta innehåller elever med många olika slags problem och svårigheter ska hanteras på ett sätt som gör att varenda elev känner sig trygg, blir sedd och lär sig nya saker varje dag. Om det ska lyckas krävs att det omgivande samhället ger sitt stöd i form av tilltro, uppskattning och uppbackning. Det har länge varit skralt med allt detta, därav debattnivån under valrörelsen, tror jag.

Mycket av den detaljreglering som tycks behövas vore onödig om det grundläggande arbetet med skolans värdegrund hade haft den tyngd som det förtjänar. Socialdemokraterna har under väldigt många år, med benäget bistånd, vill jag säga, från många andra partier här i kammaren, motarbetat arbetet med normer och värderingar i skolan.

Jag gick själv ut Lärarhögskolan här i Stockholm 1968, och jag vet hur noga vi fick inpräntat i oss att vara objektiva och att inte hävda att några åsikter, normer eller värderingar hade företräde framför några andra. Vi skulle erbjuda alla tänkbara åsiktsinriktningar och låta eleverna välja fritt som från en bricka med smörgåsar. Ingenting var mer rätt eller fel än något annat.

Känns det kanske orättvist att gå så långt tillbaka i tiden? Jag tycker inte det. Det dröjer nämligen några generationer innan sådana här idéer får genomslag. Det dröjde innan bristen på normer och gemensamma värderingar blev uppenbar både i och utanför skolan. Men den blev det med besked. Det var först under 90-talet som Socialdemokraterna lite yrvaket började ta ordet värdegrund i sin mun igen.

Men fortfarande finns rädslan för att vara gammalmodig eller bakåtsträvande när det handlar om att våga hävda de gemensamma värderingarnas betydelse, och inte minst när det gäller att hävda att de måste ha sin förankring i en religion eller i en filosofi för att bli förstaeliga och hållbara. Hittills har hänvisningen till kristen tradition och västerländsk humanism fått stå kvar i de läroplaner som infördes under den borgerliga regeringsperioden. Men när läroplanen för förskolan infördes fanns ingen sådan hänvisning med. Det finns starka krafter också för att den ska bort i övriga läroplaner. Den som menar att etik kan sväva fritt i luften har missförstått vad det handlar om. Därför är den här frågan mer avgörande

än vad många vill tro. Det är 60-talets värdenneutralitet som står mot ett arbete för gemensamma grundläggande värderingar i skolan och i samhället som de allra flesta ställer upp bakom och försvarar. Det senare är enda möjligheten om vi vill ha en skola där ömsesidig respekt elever emellan och mellan lärare och elever är en självklarhet, där kränkande språk, våld och mobbning blir undantag i stället för regel och där diskussioner om störande mobiltelefoner inte behöver föras på någon annan nivå än i klassrummet. Det är bristen på övergripande etiska riktlinjer som gör detaljreglering nödvändig.

Kristdemokraterna vill fortsätta att utveckla en skola som bygger på den tradition som förvaltats av kristen etik och västerländsk humanism. Det får inte bara vara tomma ord eller en vacker deklaration. Det måste omsättas i praktiken i varenda skola genom att samtal om etiska dilemman och ställningstaganden alltid hålls levande. Arbetet måste dessutom backas upp av föräldrar och samhället i övrigt. Då kan vi få en skolmiljö som präglas av medmänsklighet, respekt för oliktankande, hänsyn till den svage och därmed också en bättre inlärningssituation. Vi ser det som basen för allt annat förändrings- och utvecklingsarbete i skolan.

Jag vill sluta med att fråga: Kan vi räkna med utbildningsministerns stöd när det gäller att försvara att skolans värdegrund även i fortsättningens ska ha sin utgångspunkt i de värden som förvaltats av kristen etik och västerländsk humanism? Och kommer förskoleministern att verka för att samma hänvisning förs in i läroplanen för förskolan där den saknas i dag?

Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 11 under punkt 11 och till reservation 26 under punkt 35.

Anf. 4 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Jag ska börja med att yrka bifall till reservation 23, som Britt-Marie Danestig senare under dagen kommer att tala om.

Den del av utbildningsutskottets betänkande som rör förskola och skola handlar till stor del om att förvalta och utveckla de reformer som beslutades under den förra mandatperioden.

Jag ska ta upp några av de reformer som jag tänker på.

Först är det de riktade resurserna – om man väljer att kalla dem Wärnersson- eller Schymanpengar spelar mindre roll – som innebär ett successivt höjt statsanslag till dess att en nivåhöjning om 5 miljarder är nådd. Satsningen ska ske fram till 2006. Jag som vänsterpartist, och jag tror många andra, vet att det egentligen kanske behövs ännu mer resurser. Verkligheten ute i landets skolor talar många gånger sitt tydliga språk. Vi som tycker att de här satsningarna är bra får ibland vara lite försiktiga så att skillnaden mellan våra vackra ord och en ibland bister verklighet inte blir för stor. I första hand är det naturligtvis viktigt att slå fast det vi gör i det gemensamma 121-punktsprogram som ligger till grund för samarbetet mellan Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Där säger vi: Det behövs fler lärare i skolan. Därför vill vi genomföra den riktade skolsatsningen så att 15 000 lärare och annan personal kan anställas i skolan. Alla skolor ska kvalitetsgranskas. Arbetsmiljön ska bli bättre.

Dessutom menar jag att vi som gemensamt har medverkat till att man ska kunna göra den här satsningen har ett ansvar för att följa upp den och

se att resurserna faktiskt leder till det som sägs i budgetpropositionen: Fler elever ska nå målen i skolan. Om det inte blir så måste vi tillsammans överväga ytterligare åtgärder som kan behövas.

En annan reform som jag tänker på gäller de satsningar som görs och har gjorts inom förskolans område. Förutom maxtaxa och rätten till förskoleverksamhet för barn till arbetslösa och föräldralediga beslutades det om en allmän förskola för alla barn från fyra års ålder. Det beslutet ska nu verkställas den 1 januari 2003. Vi från Vänsterpartiet ser positivt på en utveckling där förskolans betydelse ökar. Vi anser att mycket av den pedagogik som finns där i högre grad skulle kunna smitta av sig på andra skolformer. Utvecklingen är i grunden en naturlig konsekvens i och med att förskolan fick en egen läroplan 1998. Men, som det sägs i budgetpropositionen, utbyggnaden av förskolan behöver åtföljas av ytterligare insatser för att stärka dess kvalitet. Det handlar helt enkelt om mer personal.

Under valrörelsen var Vänsterpartiet ett av de partier som hårt drev kraven om mindre barngrupper och mer personal inom förskolan. Jag vill återigen hänvisa till detta 121-punktsprogram, som för mig liksom för andra vänsterpartister är ett viktigt dokument. Där har vi en tydlig skrivning om att vi vill göra en riktad satsning för fler anställda inom förskolan. En uttalad målsättning är att minska antalet barn per anställd. Därför är skrivningarna i budgetpropositionen viktiga samtidigt som jag som vänsterpartist välkomnar den ansvariga ministerns ambitioner. För övrigt ber jag att få hälsa välkommen till den första budgetdebatten i den här kammaren. Men, mina vänner från Miljöpartiet och Socialdemokraterna, här har vi någonting att bita i. I första hand kanske det gäller den vårbudget som vi om inte alltför länge ska börja arbeta fram.

En annan sak som vi inledde under den förra mandatperioden var arbetet med elevhälsan. Och med den vida betydelse som gavs i och med inriktningsbeslutet under förra mandatperioden kommer det att vara mycket viktigt att åstadkomma en god arbetsmiljö och lärande miljö för barn och ungdomar. Det är nu vi ska fortsätta och klä de fina orden i konkret handling som märks ute i skolorna.

En av de frågor som jag menar är viktiga att utveckla är frågan om samverkan, en samverkan där olika kompetenser utan revirtänkande kan arbeta för barnens och elevernas bästa. Vi, de samverkande partierna, har sagt att barn- och ungdomspsykiatri behöver stärkas. Det leder mig till den slutsats som vi har redogjort för i vårt särskilda yttrande, nämligen att den nya utvecklingsmyndigheten borde ha ett särskilt uppdrag att följa, initiera och verka för ökat samarbete mellan den kommunala organisationen för elevhälsa och barn- och ungdomspsykiatri. Naturligtvis kommer vi med stort intresse att delta i utformandet av den nya myndighetens uppgifter. I arbetet med att forma den nya inriktningen på elevhälsan ska vi naturligtvis ta med oss de synpunkter som bland andra Barnombudsmannen har lämnat. Det är synpunkter om strängare lagkrav när det gäller elevers rätt till kompetenser som skolpsykolog och skolkurator.

Ytterligare en sak är att arbetet med värdegrunden och demokratin måste fortsätta. Här tror jag att det finns en stor enighet i den här kammaren. Samtidigt kan det vara på sin plats att varna för en del enkla lösningar. I det här sammanhanget tror jag att det är viktigt att nämna de nation-

ella värdegrundscentrum som finns i Göteborg och i Umeå som samverkar med Ersta Sköndal. Deras arbete är viktigt.

Jag vill kort lyfta fram två arbetsområden som jag ser som viktiga. För det första handlar det om jämställdhetsarbete där det i stor utsträckning handlar om att stärka flickors ställning. Det behövs både kompetensutveckling och kunskap för att kunna bryta delar av de patriarkala miljöer som faktiskt råder inom skolan. För det andra vill jag peka på ambitionerna att stärka elev- och föräldrainflytandet. Det är bra att vi nu vågar gå vidare och permanenta den försöksverksamhet med lokala styrelser som har pågått ett antal år. Att få vara med och ta ansvar för och få känna verklig delaktighet i frågor som rör ens vardag är naturligtvis viktigt för att utveckla demokratin.

Herr talman! Låt mig gå över till några frågor där vi från Vänsterpartiet menar att vi måste klara av att gå vidare och förnya och utveckla politiken.

Den fysiska aktiviteten bland barn och unga minskar, och vällevnads-sjukdomar av olika slag går allt lägre ned i åldrarna. Alla vet att fysisk aktivitet är bra. Mina dryga 20 år som idrottslärare har gett mig en del praktiska erfarenheter inom området. När nu regeringen lyfter fram frågan om alla elevers rätt till fysisk aktivitet 30 minuter per dag är det naturligtvis positivt. Att man sedan menar att man ska kunna använda överskottsmedlen från AB Svenska Spel för vissa insatser är också bra. Men nu återstår att konkretisera hur det här ska ske. Den nationella ambitionen får inte stanna vid ett pressmeddelande och att man sedan överläter resten till kommunerna. Det planerade resurscentret för idrott och hälsa har här en viktig roll. Jag blir lite oroad över att jag inte än har hittat svaret på det uppdrag som Skolverket skulle redovisa den 2 december i år. Det är inte bara eleverna som ska röra på sig. Även frågan som helhet måste faktiskt röra på sig.

En annan sak som är viktig är att betygens roll måste fortsätta att belysas. Regeringen konstaterar att betygen ger en ofullständig information om elevens kunskapsutveckling även om de fyller en pedagogisk funktion. Vidare konstateras det att när så gott som alla elever kommer in på sitt förstahandsval i gymnasieskolan minskar grundskolebetygens betydelse som urvalsinstrument. Det har i dagarna aktualiserats än mer i och med att Gymnasiekommittén väntas föreslå en platsgaranti. Jag menar att betygen faktiskt försvårar genomförandet av läroplanen. Jag menar att möjligheten att skapa en skola för alla där kritiskt tänkande och förmåga att se helheter i den egna utvecklingen och i samhällets utveckling skulle underlättas avsevärt om betygen inte fanns. Vi från Vänsterpartiet välkomnar en diskussion med samarbetspartierna – andra är naturligtvis också välkomna – för att seriöst föra betygsfrågan framåt.

Avslutningsvis vill jag helt kort peka på de fristående skolorna. Om jag har förstått det hela rätt kommer det att bli en ändring, så att de ska heta ”enskilda skolor”. Det är en ändring som i mina öron är helt rätt. ”Offentliga” eller ”enskilda” talar om vad det handlar om. Under förra mandatperioden fanns ambitioner från Vänsterpartiet och Socialdemokraterna om att utforma rättvisare regler. Tyvärr lyckades vi inte få majoritet här i kammaren för våra förslag, men den fråga som får avsluta mitt anförande riktar jag direkt till de socialdemokratiska företrädarna: Är ni

beredda att på initiativ från oss i Vänstern arbeta för att försöka förverkliga ambitionerna om rättvisa villkor?

Prot. 2002/03:35
12 december

Anf. 5 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp det som Lennart Gustavsson på slutet var inne på, nämligen friskolornas framtid. Det förvånar mig inte alls att Lennart Gustavsson tycker att det verkar vara ett bra förslag, det som har läckt ut från Skollagskommitténs arbete, att namnet i framtiden ska bli "enskilda skolor". Det ger ju den bild av de här skolorna som Lennart Gustavsson vill försöka frammana.

I ett öppet samhälle behövs det skolor med lite olika inriktning, helt enkelt därför att föräldrar har olika önskemål. Barn har olika behov, och de fristående skolorna spelar en väldigt viktig roll i vårt skolsystem.

Det finns många som oroar sig för att Vänsterpartiet har en så stark påverkan på regeringen i de här frågorna.

Nu vill jag höra: Vad skulle hända med friskolorna om det vore så att Lennart Gustavsson fick bestämma och om Vänsterpartiet hade egen majoritet?

Anf. 6 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Först och främst har jag en kommentar. Jag vet inte om Kristdemokraterna har uppfattningen att förtydligandet att prata om offentliga kontra enskilda är riktig eller en felaktig utveckling. Det kunde vara intressant att höra.

Jag tror att förutsättningarna för att Vänsterpartiet skulle få egen majoritet och helt bestämma är rätt små. Dessutom kräver ju egen majoritet, om något, en ödmjukhet. Vi säger att de fristående skolorna kan utgöra ett komplement i det svenska utbildningssystemet. Sedan har vi naturligtvis som alla andra partier programmatiska skrivningar, där vi menar att utbildningssystemet ska skötas demokratiskt och gemensamt eftersom vi tror att det är det bästa för alla.

I denna talarstol har jag ett flertal gånger stått och sagt att jag har oerhört svårt att förstå varför offentliga skolor ska stå för någon form av enfald medan de enskilda skolorna ska stå för mångfald. Jag har en lång erfarenhet från skolan och vet att många blommor kan blomma också inom den gemensamma skolan. Det tror jag också att man vet från borgerligheten, men man väljer att i stor utsträckning svartmåla.

Anf. 7 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Självfallet kan mycket positivt hända och händer också i den offentliga skolan. Jag har varit lärare i den i 17 år och vet hur mycket positivt som går att utveckla där. Men det hindrar ju inte att vi ska tillåta de fristående skolorna att blomstra vid sidan om!

Det är viktigt hur man benämner skolorna. Vi lever ju också i en internationell värld. "Fristående" korrelerar till *independent*, det vill säga oberoende, medan "enskilda" korrelerar till *private*, det vill säga privata, vilket ger en helt annan bild av vad det handlar om. Därför är orden viktiga här.

Jag noterar att Lennart Gustavsson tog avstånd från det kongressbeslut som har fattats av Vänsterpartiet. Nu hörde jag ju att de fristående skolorna ska få finnas som komplement även om Vänsterpartiet skulle få

Utbildning och
universitetsforskning

egen majoritet. Det beslutet tackar jag särskilt för, för jag vet att ni har beslutat att ni vill avskaffa fristående skolor.

Anf. 8 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Det är bra att Inger Davidson läser Vänsterpartiets dokument. Det ser jag som någonting positivt. Alla partier har naturligtvis olika dokument som talar om en långsiktig inriktning. Jag ställer mig bakom det kongressbeslut som vi har; naturligtvis har vi som långsiktig målsättning att vi ska ha bra, gemensamt skötta skolor.

Men sedan finns det naturligtvis en verklighet som jag försökte föra en någorlunda ödmjuk diskussion inför. Jag försökte också vara ödmjuk när jag diskuterade risken med att ha egen majoritet. Vi måste kunna diskutera och komma fram till lösningar. Men att som Kristdemokraterna, som är en del av borgerligheten, se framväxten av enskilda skolor som den stora lösningen och det som ska utveckla det svenska utbildningssystemet är en naiv tro. För mig är det naivt att blanda ihop vinstintressen med utbildning. Det är naivt att göra ett system med enskilda skolor, som i grunden segregerar. Det är naivt att tro att allt finns på valfrihetens altare.

Därför tycker jag att det är viktigt att vi för en seriös diskussion om de enskilda skolorna. Det är också därför jag riktar mig till Socialdemokraterna med den konkreta frågan om vi kan gå vidare och ha ambitionen att förverkliga vad vi misslyckades med att göra under förra mandatperioden. Det förslag som vi lade fram och inte fick igenom i denna kammare var ingen dödsstöt åt det som då hette fristående skolor. Det vet Inger Davidson mycket väl om. Det var en kompromiss som vi gjorde tillsammans med Socialdemokraterna och som borgerligheten tillsammans med Miljöpartiet avslög.

Anf. 9 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Här riktas ganska hård kritik mot betygen. Lennart Gustavsson verkar fästa stor vikt vid den platsgaranti som annonseras komma.

Jag vill ställa en enkel fråga: Är inte det en säker väg till fortsättning på ett skolsystem som blundar inför misslyckanden och låter elever med dåliga kunskaper bara glida vidare i hela systemet?

Anf. 10 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Först och främst är platsgarantin någonting som jag i stort sett bara känner till från de pressmeddelanden som jag har läst. Därför kanske vi ska avvakta Gymnasiekommitténs slutgiltiga förslag.

Angående betygen var Ana Maria Narti inne på ifall mitt resonemang skulle innebära sänkta krav på kunskap och att vi skulle låta fler elever gå igenom skolan utan tillräckliga kunskaper. I mina ögon är det precis tvärtom. Man kan gå i en skola och diskutera med elever och ställa den enkla frågan: Påverkar betygssystemet på något sätt det arbete som ni bedriver i skolan? Hur påverkar det lektionernas uppläggning? Alla som har gjort det vet att det är oerhört svårt att möta elever som säger: Nej, vi bedriver arbetet med alla frågor, till exempel värdegrundsfrågor, och för att vi ska få skapa kritiskt tänkande. Vi har självständiga studier, och betygen uppmuntrar det arbetet! Detta har inte jag mött.

Jag har ingen färdig lösning på betygsfrågan, men jag tycker att vi måste våga vara så pass öppna i denna kammare att vi kan diskutera och se problematiken med betygen. Det finns ju partier här i kammaren som ganska tydligt driver linjen att en av lösningarna är fler och tidigare betyg. Då tycker jag att man tar lite lätt på frågan.

Anf. 11 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att vi har olika uppfattningar om betygens roll i pedagogiken. De unga människor som jag har träffat har mycket klara och tydliga idéer om detta. De vill ha betyg, och de vill ha betyg tidigare i skolan än i dag.

Jag har en annan fråga, som har att göra med den utvecklingsmyndighet som annonseras och som vi har diskuterat. Jag undrar om en sådan ideologiskt centraliserad myndighet inte är ett sätt att begränsa den skapande praktiska verksamheten på olika ställen.

Vi hade en gång i Sverige Skolöverstyrelsen, som växte till ett slags supermonster med enormt många anställda. Skolöverstyrelsen spottade ut dokument efter dokument som var tomma på innehåll men som spred många konstiga bilder av vad lärande och utveckling är. Ska vi åka tillbaka till den centraliserade ideologiska styrningen av skolan?

Anf. 12 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis en oppositions roll att peka på brister och på sådant som man utifrån sina värderingar vill göra någonting åt. Men ibland tror jag att den svenska skolan och det svenska utbildningsväsendet, förskollärarna och lärarna ute i landet, inte känner igen sig i den bild som målas upp av borgerligheten. Svartmålning är ju en lindrig beskrivning.

När det gäller den ideologiskt centraliserade myndigheten, skolutvecklingsmyndigheten, kan i alla fall inte jag se den som sådan. Vi har ju styrdokument som är antagna i den här kammaren och en läroplan som det beslutades om under en borgerlig regering och som jag och Vänsterpartiet tyckte var bra. Vi ska genomföra läroplanen. Men mycket av ansvaret ligger på de lokala skolorna ute i kommunerna.

Om vi sedan på central nivå – ett ack så fult ord kanske – kan skapa en myndighet som kan stödja och uppmuntra den lokala nivån att genomföra läroplanen på ett bättre sätt, ser jag inte det som en ideologiskt centraliserad myndighet. Det ska ju hjälpa till att stimulera genomförandet av en läroplan som det fanns en ganska stor enighet kring här i kammaren. Jag tycker att man ibland tar till lite väl stora ord i den utbildningspolitiska debatten.

Anf. 13 SOFIA LARSEN (c):

Herr talman! Jag kommer att gå in på flera områden, förskolan, grundskolan, gymnasiet och vuxenutbildningen, eftersom jag inte har möjlighet att komma tillbaka senare i debatten.

När det gäller förskolan tycker jag att det är väldigt bra att vi har fått i gång en ordentlig diskussion och att den har kommit upp på dagordningen. Centerpartiet var ju med och försökte föra fram detta för att vi ska kunna se och belysa de behov som finns inom förskolan. Det gäller framför allt att utbilda fler förskollärare så att vi kan minska barngrupperna.

Vi har på vårt sätt försökt att ge mer resurser till högskolorna och till kommunerna så att de har råd att anställa fler. Vi vill se till att man kan täcka det behovet genom att ta in fler på förskollärarytbildningen. Tyvärr har regeringen valt att inte gå lika långt. Men nu säger man ändå att förskolan ska bli ett prioriterat område, men man lägger in några säkerhetspunkter där. Den ena är att det ska ske någon gång under mandatperioden, och den andra är att man ska försöka hitta en lösning på de behov som finns i förskolan om ekonomin tillåter.

Men vi vet ju att arbetsbelastningen och oron är väldigt stor hos förskolans personal. Det finns också en stor oro hos de föräldrar som har barn i förskolan. Förskollärarna är pressade, och barngrupperna är många gånger mycket större än vad bland andra forskare säger att de bör vara för att förskolan ska kunna hålla en bra kvalitet. Vi vet också att kvaliteten varierar kraftigt på förskolorna runtom i landet. Det kan vara allt mellan fyra och nio barn per vuxen. Det är inte heller helt ovanligt att grupperna består av över 20 barn. Det är någonting som vi egentligen inte alls ska acceptera.

Jag tror och hoppas att alla partier är överens om att det finns ett behov av fler förskollärare och att vi ska minska barngrupperna. Men sedan har vi lite olika tankar och strategier för hur vi ska nå dit. Vi vill, som sagt, ge mer resurser till kommunerna, så att de kan anställa fler, och till högskolorna. Vi har också en mycket stark och bra familjepolitik som stärker barnfamiljernas ekonomi.

Jag vill fråga regeringen, och nu är både statsrådet Hallengren och utbildningsministern här, hur man tänker gå vidare. Det sägs att det behövs 6 000 nya förskollärare, Inger Davidsson var också inne på detta, men vilken är strategin för detta? När kommer det att ske? Det är jättebra att man har en idé om att det ska hända någon gång, men det måste också finnas en tanke på hur man ska lösa det. Handlar det till exempel om att ge kommunerna mer resurser så att de kan anställa personal? Eller handlar det om att fler ska söka sig till förskolläraryrket inom lärarutbildningen? Vi vet ju att många som har tänkt sig att bli förskollärare väljer att bli grundskollärare i stället ganska snabbt efter det att man har kommit in på utbildning. Man väljer alltså en annan inriktning. Då är det viktigt att regeringen visar sig ha en ambition och en styrka för att det ska bli fler förskollärare. Hur ser strategin ut?

Jag hade en interpellationsdebatt med statsrådet Hallengren för ett par veckor sedan. Strategin var inte helt klar där. Någon gång i framtiden, sade statsrådet. Men nu är utbildningsministern, som ansvarar för högskoleplatserna, också här. Hur ser den egentliga strategin ut?

Herr talman! Jag tycker att det är dags att demokratisera skolan. Vi har kommit långt i vårt samhälle när det gäller att acceptera att människor är olika, att vi ser olika ut, att några är bra på att spela tvärflöjt till exempel och andra är väldigt bra på att spela fotboll. Men när vi kommer till kunskap och att acceptera att människor har olika utgångspunkter är vi väldigt försiktiga, och det är ett mycket känsligt område. Då kan vi inte längre vara flexibla. Då kan vi inte längre vara generösa och acceptera att människor har olika behov av stöd. När det gäller kunskap tycks vi tro att människor är stöpta i mer eller mindre samma form och att man kan lära sig i samma takt. Ingen skulle föreslå att vi skulle införa ett sådant system för vuxna i vårt samhälle. Jag tycker att det här är lite

konstigt. Vi gör ju egentligen eleverna en björntjänst. Varför inte ge varje barn en ordentlig chans i början? Varför inte se till att skolan blir en individuell bas för det livslånga lärandet och lusten att lära? Varför inte se till att vi får en elevanpassad skola där varje elev är utgångspunkten för just sitt eget lärande?

Jag är helt övertygad om att olikheter inte ska utjämnas genom att vi sänker kunskapskraven generellt för alla. I stället ska vi hålla kvar de kunskapskrav och de mål vi har i dag och ge alla elever det stöd och den specifika hjälp som de behöver för att nå de här kunskapsmålen.

För att man ska kunna komma hit behövs det ett par stora insatser, bland annat resursmässigt, men det behövs också politiska och konkreta lösningar. Vi i Centerpartiet gör detta resursmässigt genom att satsa 9,8 miljarder kronor på skolan de kommande tre åren men också konkret genom tre stora reformer som vi har valt att kalla rätt till kunskap, lokal makt och fler lärare. Skolan måste framför allt fokusera på den viktigaste uppgiften, nämligen att ge kunskap. Vi tror att alla elever kan lära, men man lär på olika sätt. Det tar olika lång tid. Om alla får det stöd och den hjälp som de behöver går det att klara.

Det behövs konkreta insatser. Vi har föreslagit individuella studieplaner för alla. Vi ska slopa timplanen så att skolan kan bli mer flexibel. Vi ska se till att vi får ett kunskapskontrakt där skolan, föräldrarna och eleverna tillsammans bestämmer vad som ska gälla. Där ska man säga att detta kan och ska jag som förälder ställa upp med och som elev har jag de här möjligheterna, och jag har också det här ansvaret. Skolan har sitt ansvar och ska ge eleven och föräldrarna sitt stöd. Man visar tydligt vilka rättigheter, skyldigheter, möjligheter och ansvar dessa tre parter har.

Vi har också en tanke om att vi ska ha en flexibel skolstart. Den kan ske mellan sex och åtta års ålder. Eller varför inte prova att ha intagning både på våren och på hösten?

Vi har också ett läs- och skrivprogram som jag tycker är väldigt viktigt. Redan från tidig ålder, så fort barnen börjar skolan, ska de få möjlighet att lära sig det svenska språket och lära sig läsa, skriva och räkna. Vi har satsat 1,2 miljarder på det. Här, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 6 under punkt 7.

Bristen på lärare är gigantisk i Sverige. Vi kommer att behöva 70 000 lärare om ett par år, nämligen år 2005. Därför behöver vi se till att fler lärare börjar på den högre utbildningen. Men det finns ett par varnings-tecken även här. Lärarhögskolan i Stockholm får dra ned antalet platser. Varför det, när bristen är så stor? Jo, därför att man inte har tillräckligt med handledare i den verksamhetsförlagda utbildningen. I Uppsala drar man också ned antalet platser på lärarutbildningen eftersom man inte anser sig ha tillräckligt med resurser. Här krävs det stora insatser.

Jag vill fråga utbildningsministern hur man tänker få en snabb lösning när det gäller handledarfrågan och resurserna till detta. Kan regeringen tänka sig att göra insatser för lärarutbildningen när det gäller förskollärare, som vi var inne på tidigare, men också när det gäller grundskollärare?

Den politik som har förts de senaste åren har lett till att de problem som finns i grundskolan har förskjutits till gymnasieskolan. Man försöker att laga och lappa i ett system som jag anser redan är ohållbart. Jag hade

hoppats att regeringen skulle komma med nya friska tankar och idéer om hur man ska lösa detta – men icke.

För bara några dagar sedan kom en ny rapport från Skolverket som visar att var fjärde elev lämnar gymnasiet utan slutbetyg. Skolverket säger att något av det viktigaste är att se till att varje elev får en mer individuell stöttning och att man lär sig saker tidigt i stället för att man ska laga och lappa i efterhand.

Det är precis Centerpartiets tankar – börja från början. Det är egentligen en omvänd skolpolitik mot den som förs av regeringen i dag. Lagg resurserna tidigt så att alla elever från början får med sig makten och möjligheten att lära sig läsa, skriva och räkna under de första åren och inte under senare delen av skoltiden.

Herr talman! Kraven på högre utbildning hos både individen och befolkningen i sin helhet är större i dag än någonsin tidigare. Att avsätta resurser för grundläggande utbildning är ett led i att skapa tillväxt, men det är också ett led i att skapa livskvalitet för alla.

I regeringsförklaringen står det så här om regeringens ambitioner för vuxenutbildning: Vuxenutbildningen görs mer tillgänglig och flexibel.

Det är sex ord om vuxenutbildningen. Det visar kanske vilken ambition man har och vilken prioritering man gör när det gäller just vuxenutbildning.

Det kan vi också se av vilka resurser man väljer att ge vuxenutbildningen. När det gäller KY-utbildningen, som vi anser är oerhört viktig, drar man ned. 200 miljoner kommer att innehållas nästa år.

I budgetpropositionen kan man också läsa att man framöver vill satsa på den så viktiga kvalificerade yrkesutbildningen. Utbildningsplatserna behövs ju många gånger i dag, så man kan fråga sig: Varför vänta? Varför dra tillbaka pengar när vi ser att behovet finns nu?

De behövs i många branscher, framför allt i de mindre och medelstora företagen. På de platser i landet som drabbats av stora varsel eller uppsägningar har man haft möjlighet att gå in och visa att man kan satsa på KY-utbildningar. Det är oerhört viktigt och ger bra resultat.

När vi nu har bra resultat med KY-utbildningen och ser att den är en möjlighet, varför inte göra den mer flexibel och ge den de resurser som den behöver?

Jag vill fråga statsrådet: När kommer man att satsa på den stora expansion som man har talat om när det gäller KY-utbildningen? När ser man till att stärka resurserna för den kvalificerade yrkesutbildningen?

Anf. 14 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Under förra mandatperioden genomfördes en stor förskolereform vars innehåll vi alla känner till.

Min fråga är: Hur ser Centerpartiet i dag på den reform som vi genomförde under den förra mandatperioden?

Anf. 15 SOFIA LARSEN (c) replik:

Herr talman! Den allmänna förskolan är väldigt bra. Den stod ju också Centerpartiet bakom.

Däremot sade vi att om man inför den krävs rejäla resurser till kommunerna så att man kan genomföra den på ett bra sätt. Vi sade också att

man ska satsa på lärarutbildningen och se till att vi får förskollärare så att vi kan ha mindre barngrupper.

Det var våra restriktioner kring detta. Men den allmänna förskolan är bra.

Anf. 16 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! När jag läser detta försöker jag se en borgerlig skol- och utbildningspolitik. Jag misslyckas.

Vi har tidigare i debatten i dag fått höra att den allmänna förskolan inte är bra.

Nu säger Centerpartiet: Den allmänna förskolan är jättebra.

För att jag ska få en bild av någon form av samlad borgerlig skol- och utbildningspolitik är min följdfråga: Hur ser Centerpartiet på de starka krav som Folkpartiet och Moderaterna har i fråga om skolpeng?

Anf. 17 SOFIA LARSEN (c) replik:

Herr talman! Skolpeng vill vi inte ha. Vi vill stärka decentraliseringen ännu mer. På den punkten har vi varit väldigt tydliga.

När det gäller den allmänna förskolan tycker jag att det är viktigt att vi satsar resurser och ser till att vi får fler förskollärare.

Vem har misslyckats där om inte bland annat Vänsterpartiet som har sagt både här i talarstolen och ute på gator och torg att man minsann ska ta till krafttag i den här frågan? Man har inte kommit särskilt långt vare sig i budgetdiskussionen eller konkret.

Lennart Gustavsson får nog gå tillbaka till sitt eget parti med detta. Om man ska debattera och använda stora ord bör man gå tillbaka och se till att göra något konkret så att det blir bra.

Anf. 18 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Miljöpartiets vision om skolan är en skola där eleven står i centrum, där skolan är en plats för alla oavsett bakgrund och förutsättningar. Vi tror att alla människor vill lära sig bara de får förutsättningar till det.

En av de viktigaste förutsättningarna för att man ska kunna förverkliga denna strävan är att den sker på den enskilda individens villkor. Det är då viktigt att man i förskolan ger de små barnen trygghet och möjlighet till utveckling och att man i skolan bejakar individens förutsättningar.

Alla barns självklara rätt och behov av att bli sedda måste bli tillfredsställt i skolan och förskolan. Det måste finnas möjlighet att se varje individ. Därför är det så viktigt med den förstärkning av skolan och förskolan som vi nu är överens med socialdemokrater och vänsterpartister om.

Det som händer i ett litet barns liv är avgörande för hela livet. Miljöpartiet vill ha ett samhälle med en fullt utbyggd barnomsorg, tillgänglig för alla, men samtidigt med en mångfald av olika former av barnomsorg och förskola.

Vi har i 121-punktsprogrammet tillsammans med socialdemokrater och vänsterpartister sagt att barnen ska stå i centrum för politiken under mandatperioden. Våra beslut här i kammaren ska genomsyras av ett barnperspektiv. Det ställer krav på nytt tänkande, nya åtgärder och nya perspektiv.

En av de viktigaste åtgärderna framöver är att få fler lärare i skolan och mindre barngrupper i förskolan. Det är vi nog alla överens om.

Vi fortsätter därför satsningen på fler lärare i skolan, och vi ska under mandatperioden se till att vi får 6 000 fler anställda i förskolan för att få mindre barngrupper.

Under 1990-talet fick förskolan kännas vid stora nedskärningar som tyvärr ofta skedde på barnens bekostnad. Utvecklingen måste bli en annan när vi nu successivt förstärker de vuxnas närvaro och får mindre grupper så att varje barn får det stöd det behöver.

Den genomsnittliga gruppstorleken i förskolan har ökat från 13,8 barn per grupp 1990 till 17,5 barn per grupp 2001. Det är en oroande och mycket otillfredsställande utveckling.

Det känns bra att vi är överens om att det behövs åtgärder för att höja kvaliteten i förskolan.

Miljöpartiet vill att förskolans personal ska kunna vara så stolt över sin verksamhet att de inte ska behöva likna skolan.

Från Miljöpartiet har vi drivit på för att förskolans flexibla och individinriktade pedagogik ska få ett större utrymme även under de tidiga skolåren. Leken bör genomsyra metodiken även i förskoleklassen för sexåringar och i de första skolåren.

Skolverkets uppföljning av förskoleklasser visar tyvärr att tendensen är den motsatta – förskolan har skolifierats, precis som vi från Miljöpartiet varnade för.

I grundskolan möter sedan barnen ett alltmer organiserat lärande. Då är det viktigt att man i skolan ser till att lusten till utveckling och kunskap består och växer. För att kunskapsinhämtningen i skolan ska fungera är det nödvändigt att skolan också övar barnens förmåga att umgås, lösa konflikter och trivas socialt.

Trygga barn som känner sig respekterade har självklart också lättare att respektera andra. Arbetsmiljölagen måste tas på allvar även i skolan. Inte många av oss här skulle nog acceptera den arbetsmiljö som barn, ungdomar och personal i skolan stundtals har.

Jag ser fram emot förslaget om en ny skollag, som vi från Miljöpartiet gärna skulle se stärker elevernas rättigheter.

Herr talman! Skolan måste alltid möta eleverna där de befinner sig. För att förverkliga det är det viktigt med kompetent personal som kan ge stöd. Det har tyvärr ofta varit kringpersonal i skolan som har fått stryka på foten. Det har gjort att lärarnas arbetsuppgifter har blivit ännu mer komplexa och svåra.

De som i första hand drabbas är ju elever med behov av särskilt stöd. Därför är det viktigt att vi nu fortsätter den femåriga satsningen att tillföra mer resurser till skolan och fritidshemmen, för att öka vuxennärvaron och ge varje elev det stöd som han behöver.

Det behövs fler lärare i skolan, men vi från Miljöpartiet tycker också att det behövs fler specialpedagoger, kuratorer, skolsköterskor, vaktmästare, fritidspedagoger och elevassistenter. Med deras hjälp kan eleverna få det stöd som de behöver, och lärarna kan få vara lärare.

I budgetpropositionen finns förslag om att inrätta en ny myndighet med ansvar för skolutvecklingsfrågor, varigenom det ansvar som Skolverket i dag har kommer att delas upp på två myndigheter. Att skilja ut Skolverkets granskande och främjande roll ser vi från Miljöpartiet som

ett bra förslag i en riktning som vi länge har velat se. Det är positivt att det därmed åstadkoms en mer självständig gransknings- och tillsynsmyndighet. Jag tror att den nya myndigheten med fokus på skolutvecklingsfrågor kommer att vara mycket bra för att stödja det lokala utvecklingsarbete som bedrivs ute i våra skolor.

En viktig del i arbetet med att komma till rätta med stressen och få en bättre arbetsmiljö i skolan är att avskaffa de nuvarande betygen i grundskolan och ersätta dem med ett utvecklat system med utvärderingar. Människans förmågor och utveckling är alltför komplexa faktorer för att fångas in i en siffra eller en bokstav. Betygen säger helt enkelt för lite.

I väntan på ett avskaffande av dagens betygssystem vill vi ge elever rätt att överklaga betyg. Betygssystemet ska ju fungera dels som motivationshöjande pedagogiskt inslag och information till elever och föräldrar, dels som urvalsinstrument för antagning till högre studier, men betyg är helt klart underlägsna den motivation som uppstår ur en människas genuina intresse för det som ska studeras. Nyfikenhet, upptäckarglädje och lust att lära någonting nytt är de drivkrafter som skolan i stället borde stimulera.

Visst kan betyg säkert i viss mån stärka självförtroendet för de elever som av lärare genom ett bra betyg förklaras duktiga, men är det verkligen den sortens självförtroende som den svenska skolan ska utveckla och uppmuntra? På samma sätt kan helt klart självförtroendet sjunka hos den elev som får ett dåligt betyg. Att höra till dem som förklaras icke godkända kan lätt föda känslan av att inte duga med det mått som samhället använder och blir kanske ett första steg på vägen till ett utanförskap.

Det är hög tid, anser vi, att man på allvar börjar diskutera betygens roll och funktion för att uppnå läroplanens mål. Över en ledare i gårdagens nummer av Aftonbladet kunde vi i stora bokstäver se rubriken "Befria skolan från betygen". I ledaren framhålls att med en utveckling där eleverna ska få allt större möjlighet att studera inom den sektor som de själva väljer förlorar faktiskt betygen i grundskolan "en av sina viktigaste funktioner, nämligen att fungera som grund för urvalet inför fortsatta studier. Om alla elever som når de grundläggande kunskapsmålen har rätt till den utbildning de väljer behövs inte betyg för att sortera elever."

Det framhålls vidare i ledaren att "den funktion som återstår skulle då vara att tjäna som information för elever och föräldrar, något som sannolikt görs bättre genom utvecklingssamtal och individuella studieplaner".

Det är ju precis så det är. Man måste fundera på om betygen är det bästa sättet att lämna information till hemmet eller om det finns bättre och mer moderna sätt. Vi har från Miljöpartiet väckt en motion i det här ämnet, så vi får anledning att återkomma till betygsfrågan både i vår och många gånger framöver, men jag skulle ändå vilja ta tillfället i akt att fråga utbildningsministern om han är beredd att påbörja en seriös diskussion om att se över betygen som instrument för urval och information till elever och föräldrar.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Anf. 19 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Jag vill så här i början av mandatperioden säga att jag känner mig besjälad av en del av det som Mikaela säger. Det är viktigt med individen i skolsystemet. Jag tror därför att vi under den här fyraårs-

perioden har en väldigt viktig uppgift framför oss att tillsammans värna och utveckla den friskolereform som nu har börjat verka och som har gett ett antal barn och föräldrar möjligheter att välja alternativ. Vi har här tillsammans en väldigt viktig uppgift, för vi delar samma utgångspunkt, nämligen att det blir bättre om det finns en mångfald och därmed också inslag av konkurrens som ökar kvaliteten. Vi kan också fånga upp alla de nyheter och olikheter som behövs för att alla barn ska kunna känna att de får en skola som fungerar.

Jag tackar därför så mycket för det förra anförandet.

Anf. 20 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar för detta. Jag håller med Gunilla Carlsson. Vi delar hennes syn. Jag tror att friskolorna är en mycket viktig del i det svenska skolväsendet. De kommer med sin mångfald och med sitt engagemang hos lärare och elever att berika även den kommunala skolan.

Anf. 21 LOUISE MALMSTRÖM (s):

Herr talman! För varje år som går står det allt klarare för oss vilken betydelse utbildning och kunskap har för vår förmåga att möta framtiden. Både för oss som enskilda individer och för vår nation är utbildningsnivån och tillägnet av kunskap avgörande framgångsfaktorer.

Därmed blir det också oerhört viktigt att varje individ får möjlighet att tillgodogöra sig de kunskaper som krävs för att bli efterfrågad på arbetsmarknaden men också för att i övrigt kunna leva ett bra och rikt liv.

Dagens svenska utbildningssystem ger i grunden bra förutsättningar för detta. Vi har internationellt sett höga kunskaper i viktiga ämnen som läsförståelse, matematik och naturvetenskap, och kunskaperna är dessutom jämnt fördelade mellan skolor, vilket också är oerhört viktigt. Fler börjar här på högskolan än i flertalet OECD-länder, och antalet forskar-examinerade är mycket stort internationellt sett. Den vuxna befolkningens deltagande i offentlig vuxenutbildning eller i arbetsmarknadens personalutbildning är högst inom EU. För individen ger investering i utbildning relativt god avkastning i vårt land då OECD räknar in faktorer som skatter, studiestöd, risken att bli arbetslös och inkomst.

Men trots att vi har ganska bra förutsättningar står vi knappast helt fria från problem. Alltför många elever hoppar av från skolan eller går ut med icke godkända betyg i kärnämnen. En del av dem som senare i livet får problem kan tyvärr pekats ut tidigt, ibland redan på barnavårdscentralerna. Redan när barnen börjar skolan har de alltså olika grund att stå på.

Det här belyser vikten av det som barnen upplever före skolstarten. Ju tidigare man kan möta barns behov och sätta in extra resurser där det behövs, desto bättre rustade står de sedan inför framtiden. Vår förskola är en ypperlig arena för detta. Förra året presenterade OECD resultatet av en internationell studie av barnomsorg för förskolebarn. Sverige fick högsta betyg. I förskolan får barnen inte bara pedagogisk stimulans utan också språklig och social träning bland jämnåriga och andra vuxna förebilder än föräldrarna.

Den viktiga start på det livslånga lärandet som förskolan är ska givetvis vara tillgänglig för alla barn. Förut har arbetslösa föräldrar, småsystemkon och marginaleffekter stängt vissa barn ute, kanske de barn som har

behövt förskolan allra mest. Nu har barn till föräldralediga och arbetslösa fått rätt till 15 timmar förskola i veckan. Maxtaxan har underlättat för föräldrarna att själva välja hur mycket just de i sin familj vill arbeta och låta sina barn delta i förskoleverksamheten utan att ökade inkomster äts upp av ökade avgifter.

För att minimera risken för att en del barn fortfarande ställs utanför förskolan och därmed kommer sämre rustade till skolan genomförs nu från årsskiftet en allmän och avgiftsfri förskola för alla fyra- och femåringar. Därmed ger vi alla våra barn bra verktyg och en god grund att stå på för att de sedan ska kunna tillgodogöra sig grundskolan. Inte minst kommer detta att ha betydelse för barn med annat modersmål än svenska, som kommer att ha större chans att lära sig språket när de nu får börja tidigare.

Att grundskolan är allmän och avgiftsfri ifrågasätts inte. Förskolan är starten på det livslånga lärandet, och därför är det rimligt att den på sikt blir avgiftsfri. Alla talare har varit inne på att barngrupperna i förskolan är för stora. Jag delar den åsikten, även om jag inte har den bild av totalt kaos som ibland målas upp som en verklighet för samtliga förskolor. Det kommer att anställas mer personal i förskolan under den här mandatperioden. Vi kommer att se till att förskolegrupperna blir mindre på många håll där det är ansträngt i dag. Kvaliteten kommer att granskas mer noggrant, bland annat genom att förskolan, utifrån den läroplan som den fick för några år sedan, kommer att ingå i Skolverkets uppföljningssystem.

Med den nya skolutvecklingsmyndigheten finns det goda chanser att stödja och stimulera förskoleverksamhetens utveckling. Arbetet där koncentreras bland annat på att förbättra utbildningsvillkoren för barn och ungdomar i områden som präglas av etnisk och social segregation samt på att stödja barnens språk- och läsutveckling.

Allt det här är viktiga pusselbitar för att skapa bra förutsättningar för våra barns framtid. Den allmänna utbildningsnivån i ett samhälle påverkar tillväxten, och tillväxten påverkar i sin tur välfärden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer och motioner på området.

Anf. 22 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Vi kan ha olika uppfattning om hur pass bra den svenska skolan fungerar. Jag tycker att det är lite trist när det från socialdemokratin andas en känsla av att lagom är bäst. För mig är inte lagom bäst, och jag tycker att det är en tragedi att ett barn av tio inte har behörighet att gå vidare från grundskolan till gymnasieskolan och att på gymnasieskolan var fjärde elev inte uppnår godkända betyg efter fyra års studier.

Vi ska naturligtvis vara stolta över vuxenutbildningen i Sverige och hur många som är med i den, men det som slog mig för någon vecka sedan är just att så många gymnasieungdomar ser sig tvingade att fortsätta på komvux – 40 % fortsätter på högskolan, men 40 % går också vidare in i komvux för att komplettera. Det tycker jag ändå kan kallas ett misslyckande.

Det jag skulle vilja fråga Louise Malmström om är hur pass mycket mindre barngrupperna kommer att bli med de 6 000 personer som ni hela tiden hänger upp ert resonemang på. De är ännu icke finansierade, så vi

har inte sett de här 6 000 i personalen. Hur pass mycket mindre kommer barngrupperna att bli med denna stora satsning som ni hela tiden marknadsför som något revolutionerande för den förskola som i dag faktiskt har all anledning att känna oro?

Anf. 23 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! De misslyckanden som finns i grundskolan och gymnasieskolan – även om de inte är så många – tror jag bottenar i att man inte har fått grunden i tidigare stadier. Därför tror jag att det är så viktigt att man har en allmän förskola.

Jag tror inte att man ska sätta en exakt siffra. Jag tror att man ska titta närmare på hur olika förskolor fungerar, vad som är bra och hur det i övrigt är organiserat. Olika stora grupper är bra på olika ställen.

Men vi har lovat att det ska anställas fler i förskolan och att barngrupperna ska göras mindre, och det kommer vi också att uppfylla.

Anf. 24 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Jag resonerar inte om den allmänna förskolan. Jag höll ett långt anförande om att jag tycker att det finns en god poäng i att ha den. Men då måste den också kunna leva upp till begreppet *förskola* och inte bli en förvaring, som vi ser i dag.

Jag kan berätta för Louise Malmström att när 6 000 personer anställs, om det nu blir som det sägs, ni har ännu inte visat oss pengarna, kommer kanske genomsnittet att gå från en personal på i dag drygt sex barn till något mindre än sex barn. Vi har ännu inte sett att ni får 6 000 till i personalen. Det handlar alltså om en marginell förändring.

Samtidigt ska vi veta att man i dag inom förskolan brottas med extremt höga sjukskrivningstal bland personalen. Möjligtvis kan de 6 000 behövas för att fylla upp de sjukskrivningar och vakanser som det sjuka systemet har skapat eftersom förskolan i dag inte fungerar så bra som den borde.

Det jag frågade om var inte bara hur man grundläggande får en bättre skola. Jag undrade hur man som ung skolpolitiker i socialdemokratien i dag så lätt kan gå över från det faktum att det för bara några år sedan var en av fem som inte hade tillräckliga betyg i kärnämnen i gymnasieskolan efter fyra års studier till att det i dag är en av fyra – en kraftig försämring som sker successivt – och i samma anförande tala om att vi behöver tillväxtkraft och långsiktiga förutsättningar för Sverige.

Det här är att verkligen använda resurser fel. Människor ges inte tillräckliga förutsättningar, men vi undandrar också långsiktigt vårt land tillväxtpotentialer som vi borde ha. Därför kan inte jag förstå varför ni inte vill erkänna att den svenska skolan behöver ett nytänkande och en helt annan politik än den som Louise Malmström företräder.

Anf. 25 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Kvaliteten i förskolan är högst prioriterad under mandatperioden. Det handlar inte bara om att minska barngrupperna och öka personaltätheten utan det handlar också om att följa upp, satsa på kvalitetsredovisningar, förverkliga förskolans läroplan och jobba med de mångkulturella frågorna.

Men jag tror att man måste bygga från start och lägga en bra grund för att senare kunna lyckas i grundskolan och gymnasieskolan.

Prot. 2002/03:35
12 december

Anf. 26 SOFIA LARSEN (c) replik:

Herr talman! Först vill jag bara säga att jag tycker att det är tråkigt att vi varenda gång får höra från en socialdemokrat att man kopplar till de internationella listorna, OECD:s listor, och att Sverige ligger bra till när det gäller vissa kriterier. Titta! Här ligger vi i topp. Sedan glömmer man bort alla andra saker. I stället borde man fokusera på vad vi kan göra bättre här hemma.

Men det var inte det jag ville fråga Louise Malmström om. Hon sade i sitt anförande att ju tidigare vi sätter in insatserna, desto bättre blir möjligheterna för eleverna att nå resultaten. Jag håller helt med dig. Det är min grundsyn. Men tyvärr har man inte från Socialdemokraternas sida visat det konkret i politiken. Då undrar jag: När kommer de? Vad menas med tidigt? Ska det vara någon gång på högstadiet, är det när man börjar i förskolan eller i skolan? Hur ser de tydliga insatserna ut?

Anf. 27 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att man visar det genom att satsa på kvaliteten och göra den till den viktigaste frågan inom förskolan de närmaste åren.

Anf. 28 SOFIA LARSEN (c) replik:

Herr talman! Tack för det uttömmande svaret.

Då kan man fråga sig vad det betyder. Det kan låta tjatigt från vår sida, men det är också intressant för oss att få någonting att ta ställning till. Vi kommer med massor av idéer och förslag. Då säger Socialdemokraterna: Vi ska satsa, det ska bli bättre, också kvaliteten. Men hur? Kan Louise Malmström ge några konkreta siffror både resursmässigt och insatsmässigt på hur man kan stärka eleverna så tidigt som möjligt?

Anf. 29 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag har gett exempel på det: minskning av barngrupperna, ökning av personaltätheten, satsning på kvalitetsredovisningar samt att man förverkligar förskolans läroplan och tidigt tar sig an och jobbar med de grupper som senare misslyckas i skolan. Det finns ju andra sätt att arbeta också, kanske ännu tidigare genom olika slags samverkan med barnavårdscentraler, öppna förskolor och andra.

Anf. 30 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! När det gäller de stora barngrupper som vi har i dag i förskolan är det ändå verkligheten vi måste se på, inte det som var tänkt eller som det kunde ha blivit utan hur det ser ut i dag. En av följderna är att bullernivån är väldigt hög på våra förskolor. Bullerbyn har fått en helt annan betydelse för de små barnen i dag än den hade för min generation när jag växte upp. Det här bullret kan vara skadligt. Det har konstaterats för de vuxna, och man är mycket orolig för hur det påverkar barnen.

På andra områden gäller en arbetsmiljölag. Socialdemokraterna brukar vara mycket måna om att den ska vara strikt och bra. Den ska utveck-

*Utbildning och
universitetsforskning*

las hela tiden. Den gäller på våra arbetsplatser, den gäller i våra skolor. Men för förskolebarnen gäller inte arbetsmiljölagen.

Kristdemokraterna har i ett förslag krävt att arbetsmiljölagen ska gälla för förskolebarn. Men jag har inte sett något initiativ från Socialdemokraterna på det här området. Jag undrar varför.

Anf. 31 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det finns alltid olika bilder av verkligheten. Kvalitetsredovisningarna kommer väl i så fall att visa att det är så här. Jag vet också att det pågår en hel del arbetsmiljöprojekt på olika håll, till exempel i min kommun, med bulleröron som mäter och ser till att man får ned ljudnivåerna.

Anf. 32 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Det är jättebra att vissa kommuner tar de här initiativen. De har förstått att detta är ett problem och sätter på eget beväg in bulleröron och andra mätinstrument som på ett tydligt sätt ska visa hur läget är. Men det är ju i väldigt liten omfattning som det händer.

En arbetsmiljölag skulle kunna bli ett mycket tydligt instrument att använda för att visa inte bara buller utan annat som också kan vara skadligt. Det blir ju för trångt. Lokalerna är för små, luften blir dålig och så vidare. Det är oerhört viktigt att barnen har en bra miljö eftersom de vistas så långa dagar som de i dag gör i förskolan.

Jag vidhåller min fråga. Är det möjligt att arbetsmiljölagen också ska kunna omfatta förskolebarnen?

Anf. 33 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Kvaliteten är avgörande. Det är den avgörande frågan de närmaste fyra åren så vi får titta på det också.

Anf. 34 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Jag förstår att en del borgerliga partier är missnöjda med att vi ska ha ett internationellt perspektiv på vår utbildnings- och forskningspolitik. För mig är det en självklar utgångspunkt.

Vi kan inte ha lägre ambitioner än att vi ska tillhöra de världsledande på detta område. Vi ska jämföra oss med andra och inspireras av andra. Vi ska också vara tydliga med att vi ska ligga i topp när det gäller satsningar på utbildning och forskning och när det gäller resultatet av dessa satsningar. Anledningen till detta är framför allt att det handlar om våra barns liv i nutid och framtid, som Ana Maria Narti sade. Det handlar om varje barns utveckling, om att varje barn i Sverige får det stöd och den hjälp som det behöver för att förverkliga det som finns inom barnet.

Därför är det som vi nu gör med den allmänna förskolan så oerhört viktigt. Det är en reform som borgerligheten börjar vackla kring. Det finns förslag om att inte införa en allmän förskola, vilket skulle förvägra kanske 40 000 barn den stimulans och utveckling som de kan få via förskolan. Jag ser detta som en av de allra viktigaste reformer vi kan göra.

Tillsammans med det faktum att vi väcker internationell uppmärksamhet genom våra satsningar på barnen har vi nu också möjlighet att

satsa på grundskolan, i bjärt kontrast till många andra länder, som tvärtom är inne i perioder av besparingar. Också där väcker Sveriges politik nyfikenhet internationellt.

Det faktum att vi står oss väl i internationella jämförelser av resultaten – men fortfarande har en bra bit kvar innan vi når upp till våra egna ambitioner – ska utgöra grunden för vår politik. Vi är stolta över att vi har en bra skola i Sverige, men vi är inte på något sätt nöjda så länge det finns barn som inte får med sig de kunskaper från skolan som de behöver.

De satsningar vi gör på högskolan har resulterat i att en kraftigt ökad andel av ungdomsgrupperna i dag går vidare till högre utbildning. Detta gör att vi också där står oss väldigt väl i internationell konkurrens. I dag går över 40 % av en ungdomskull vidare till högskolan, och vi är på väg att nå målsättningen om att hälften av en årskull får chansen.

Det handlar om individuella drömmar och möjligheter som förverkligas tack vare att vi i denna riksdag fattar beslut om resurser och om initiativ.

Mycket av den förra mandatperiodens resonemang i denna kammare resulterar nu i konkreta åtgärder ute i verksamheterna. De syftar just till göra Sverige till en ledande kunskapsnation. Men vi når inte upp till alla våra ambitioner. Det måste man också vara ärlig med att säga. För min del är det ingen tvekan om att kvaliteten i utbildningsväsendets alla delar måste vara mandatperiodens allra viktigaste uppgift.

Låt mig i den här debatten koncentrera mig på grundskolan. Vi får vid många andra tillfällen chansen att föra debatten om skolväsendets övriga delar.

Det handlar också om resurser. För mig är det obegripligt att det kan finnas argument som utgår från att skolan inte behöver mer resurser för att lyckas förverkliga vår målsättning, nämligen att alla barn ska få de kunskaper som de behöver. Flera bland de borgerliga partierna sviktar. De säger nej till riktade bidrag till skolan, de tror inte att det behövs en koncentrerad satsning på skolan, och de ligger under regeringens förslag till nivåer vad gäller satsningar på skolan. Detta resulterar i färre lärare i skolan och färre möjligheter för barnen och ungdomarna.

Jag vill ha en gemensam skola med en gemensam värdegrund och en gemensam idé om hur arbetet ska bedrivas och vilka mål vi ska ha. Jag vill också ha en individualiserad skola som blir allt bättre på att låta barnen lära sig i sin egen takt och på sitt eget sätt, men som också är väldigt noggrann med att följa upp varje barns utveckling.

Ibland blir detta en betygsdiskussion, som jag tror för många känns ganska obegriplig. Man frågar sig om det är optimalt att ha betyg från sjuan eller åttan, och det ligger en stor dramatik i huruvida det hjälper skolans arbete eller inte.

För mig handlar det om ett arbete med att följa upp varje barn från skolstart. Utvecklingssamtalen ska vara en viktig del och naturligtvis riktas mot hur barnet klarar sig i förhållande till de mål som vi har för skolan.

Vi ska också redan från början ha individuella utvecklingsplaner i skolan, vilka ska vara relaterade till målsättningen. Vilka är kunskapsmålen? Vilka andra mål har man i skolan? Hur ska vi nå dem? Hur ska barnet få den hjälp och det stöd som det behöver? De kan gärna vara i den

form som Centerpartiet brukar tala om, och som jag ser som en naturlig del av utvecklingsplanen, nämligen att föräldrar, elever och lärare kommer överens om vilket ansvar de olika parterna har och hur de tillsammans ska jobba för att stötta barnet. Så fungerar det i en bra skola i dag. Föräldrarna inser hur viktigt det är att stötta barnet i hemmet. Lärarna har med sin professionella kompetens stora möjligheter att ge det individuella stödet – om det finns tillräckligt med resurser. Och i fokus för hela verksamheten står naturligtvis barnet.

Ett sådant individuellt arbetssätt kräver mer resurser, och det kräver också att vi är beredda att satsa skattemedel på skolan. Det är den ena viktiga delen.

Den andra viktiga delen är att stärka kvalitetsarbetet i hela skolan. Det gör man genom att alltid värdera sitt eget arbetssätt, genom att ständigt se vad som är vår styrka och vad som är våra svagheter i skolan. Hur når vi de mål som riksdag och regering har satt upp för riket? Hur kan vi förstärka vårt sätt att arbeta så att barnen i vår skola når dessa mål?

Varje år ska en kvalitetsredovisning göras som är sådan att den väcker intresse också bland barn och föräldrar, och även bland andra som är intresserade av skolan. Den ska vidare ges en sådan struktur att den kan användas som dokument för att jämföra och dra nytta av erfarenheter från varje skola.

Att ha en granskning och uppföljning av varje skola kräver ökad insyn utifrån. Därför skapar vi nästa år det nya skolverket med en fördubblad utbildningsinspektion och med ett tydligt uppdrag att vara ett renodlat skolverk som följer upp, utvärderar och utövar tillsynen. Det är naturligtvis en mycket central uppgift. Makten ska ligga lokalt på varje skola – det tror jag att många av oss är överens om – men vi måste ha en utvärdering av skolan så att vi känner oss trygga med att vi har en nationellt likvärdig utbildning.

Det nya skolverket blir centralt. Tillsammans med den nya skolutvecklingsmyndigheten, som får i uppdrag att stötta utvecklingsarbetet, kan det nya skolverket forma allianser med högskolor, lärarfackliga organisationer, kommuner och andra aktörer för att bidra till skolutvecklingen.

Nu skapar vi ett kvalitetssystem som tillsammans med ökade resurser kommer att ge oss en fin utveckling av den svenska skolan. En tiondel av eleverna lämnar grundskolan utan att ha godkänt betyg i antingen svenska, matematik eller engelska. Det är klart att den utvecklingen måste vändas. Tendensen i siffrorna visar också att utvecklingen nu är på väg att vända. Det kommer dock att krävas mycket arbete och en rejäl kraftsamling som har som syfte att tidigt ge varje barn i skolan den hjälp det behöver.

Mot detta står en ambition från åtminstone två, kanske tre, av de borgerliga partierna att sänka kunskapskraven i skolan. Det som sades i valrörelsen, då alla plötsligt blev moderater – inte minst inom Folkpartiet som dessutom tog många av moderaternas väljare – lät för medborgarna som att man ville ha höga kunskapskrav. Sedan lägger man fram förslag om att sänka kunskapskraven. Det ska vara lägre nivå på de kurser som vissa av barnen går de sista åren i grundskolan. Det ska vara lägre ambitioner för dem som väljer yrkesinriktade program i gymnasiet. De behöver inga kärnämnen.

Jag vill tvärtom se till att vi stärker baskunskaperna också i gymnasiet, och att vi för in historia som ett kärnämne. Folkpartiet, med den nya högerpolitiken, vill att hälften av ungdomarna inte ska läsa kärnämnen. Samtidigt attackerar man från flera borgerliga partier vuxenutbildningen. Sänkta kunskapskrav för en stor del av eleverna, och färre chanser att sedan komma tillbaka för att skaffa sig de kunskaperna.

Jag tror att det är åt precis det motsatta hållet vi ska gå. Höga kunskapskrav på alla elever, hjälp och stöd tidigt, och insikt om att skolan kanske är den starkaste jämlikhetsskapande kraft vi har i vårt samhälle. Det kräver mer av gemensamma resurser.

Kanske går det också att hitta ett samförstånd om skolpolitiken i många viktiga delar. Det kanske inte går där de ideologiska skillnaderna är väldigt stora men på många andra håll. Jag hoppas att vi har framför oss en period till exempel när det gäller gymnasieskolan av samtal och samförstånd.

Vi behöver också breda lösningar. Men vi kompromissar inte när det gäller alla barns rätt till kunskap och utveckling. Det gäller de små barnen och ända upp till när de blir vuxna. Tack så mycket.

Anf. 35 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Det är ett budgetbetänkande vi har framför oss. Jag har inte så mycket emot att tala om ytterligare lite siffror och statistik, som också utbildningsministern inledde med.

Jag vill upprepa att för oss moderater är inte lagom tillräckligt. Vi vill att Sverige ska ligga i topp i tillväxtligan. Vi vill också att Sverige ska ligga i topp vad gäller resultat och utbildning av alla barn och ungdomar i vårt land.

Här kan vi se att Sverige klarar sig sisådär lagom men att vi nu blir omkörda av en del länder. Det stämmer att Sverige i procent av BNP lägger en hel del pengar på skolan. Med tanke på den låga tillväxt som vårt land har, och om vi räknar om det i till exempel dollar, är inte jämförelsen lika god.

Det är inte heller så att vi kanske använder pengarna till de rätta sakerna. I procent har lärarlöner en lägre andel av kostnaderna än i många andra jämförbara länder. Jag vill hävda att lärarna och kunskapsförmedlarna är en av de viktigaste ingredienserna för att kunna få en bra skola.

Jag hoppas att utbildningsministern noterade mitt inlägg om förskola och vikten av att vi faktiskt har en *förskola*, en skola som kan förbereda. Men det är bekymmersamt att ni tar på lätt på den kris som jag tycker att förskolan har drabbats av på grund av maxtaxan.

Det går inte att genomföra en möjlig pedagogik på grund av barngruppernas storlek och allt annat. Ni motverkar också den mångfald och valfrihet som behövs för att höja kvaliteten. Det genomsyrar också er syn på grundskolan för barnen.

Det är en njugghet som finns gentemot friskolan. Inte en enda gång tog Östros upp friskolornas betydelse i ett kvalitetsinriktat utbildningssystem som skapar mångfald, konkurrens och nytänkande men också har bidragit till att mer sätta lärare och skoledare i centrum.

Alla de möjligheterna skulle jag vilja stärka. Då handlar resone-mangen inte bara om resurser, utbildningsministern. Det handlar också

om verktygen för att göra dagens skola bra mycket bättre än vad den är nu.

Anf. 36 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! För mig är de fristående skolorna en del av den gemensamma skolan. De ingår i skolfamiljen. Det är bra med alternativ, och det är bra med valfrihet. Det ska vara likvärdiga villkor. Det hoppas jag att vi alla kan ställa upp på. Jag är säker på att det är vad de allra flesta medborgare tycker är rimligt. Det får inte vara så att det blir mer resurser om man väljer en fristående skola gentemot en kommunal skola. Men friskolorna tillhör den gemensamma skolan.

Moderaterna har en helt annan syn på skolan. Bo Lundgren sade under valrörelsen: På lång sikt bör det offentliga därför inte äga några skolor eller sjukhus. I de allra flesta fall kommer det som på alla andra marknader att finnas gott om alternativ. Han sade: "i de allra flesta fall" och "som på alla andra marknader". Det säger en hel del om hur vi skiljer oss åt i synen på skolan.

Skolan är ingen marknadsplats. Valfrihet är positivt och bra. Det är någonting föräldrarna vill ha. Men vi vill inte som föräldrar se att skolan förvandlas till en marknadsinstitution. Det är så ni vill göra med skolpengen. Ni vill ha en skolpeng fördelad till hemmen ungefär lika för alla om man inte kan påvisa att man har någon typ av handikapp.

Sedan ska man ut och köpa skola och ta ansvar för sitt köp av skola. Om man upptäcker att man behöver mer resurser, att barnet har behov som inte kan tillgodoses med skolpengen, har man ingenstans att vända sig. Till vem ska man vända sig och begära att få mer i skolpeng? Är det till den myndighet som har skapats för att räkna ut skolpengen, eller är det någon annanstans?

Ni skapar ett marknadssystem för skolan som kommer att innebära mycket stora ojämlikheter. Vi vet att alla barn skiljer sig åt. Det är vitt skilda behov. Det klarar inte skolpengssystemet att ta hänsyn till.

Anf. 37 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Herr talman! Jag måste fråga utbildningsministern: Vem kan bäst avgöra? Är det så att en mängd kommunalpolitiker eller riksdagsmän bäst vet vilken skola som passar de enskilda barnen bäst? Eller är det så att föräldrarna när de får ett ökat ansvar och möjligheter att välja skola bättre kan bidra till att skapa en utbildning som fungerar?

Det finns väl inget bättre kvalitetsinstrument till den enskilde eleven och föräldern. Det är bättre än att vi sitter här och bestämmer exakt hur en enhetsskola ska se ut. Just i ett kunskapssamhälle är det väl oerhört viktigt att det finns en mängd konkurrerande alternativ som kan ta vara på nyheter och utvecklas.

Där har vi tyvärr sett att den kommunala skolan som är så styrd och inte tillåts att ha tillräckligt mycket frihet inte klarar av att upprätthålla kvaliteten. Det krävs hela tiden alltmer resurser. Det är därför jag menar att det inte bara handlar om resurser. Det handlar också om hur vi nu utformar skolan.

Att då ha denna tveksamma inställning till friskolorna, och nu också antyda att de är en del i hela skolfamiljen, andas att utbildningsministern

är beredd att inskränka en del av de friheter som friskolorna har. Det gör mig ytterst bekymrad.

Jag tror att det är oerhört viktigt att vi ser skola och utbildning om ett av de allra viktigaste valen en förälder gör för sina barn. Därför vill vi genom en nationell skolpeng bemyndiga just föräldrarna att kunna göra de valen. Det är bättre än att det sitter kommunalpolitiker och trycker in barnen utifrån gatuadress var de ska gå i sin skola.

Det finns inget viktigare när vi nu vill höja kvalitetskraven i skolan. Vi ska samtidigt se till att läraryrkets status höjs och att skolledarna får mer ansvar och befogenheter. Det är så synd att ni har en så dålig inställning till detta.

Alternativet till marknadens mångfald är planekonomi, centralism och absolut avsaknad på alternativ. Vad tror utbildningsministern är den bästa modellen för att kunna skapa en skola som utvecklas med framtiden?

Anf. 38 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Jag ska välkomna Gunilla Carlsson till riksdagen. Det är roligt att du har valt svenska parlamentet för ditt engagemang.

Känner inte Gunilla Carlsson själv en viss oro i kroppen när hon diskuterar skolan utifrån ett sådant rent marknadsperspektiv? Det har varit budskapet från Moderaterna det senaste året. En skola ska kunna gå med vinst, och en skola ska kunna läggas ned, har man sturskt sagt. Det är självklart. Så fungerar det i en marknadsekonomi.

Jag är en varm anhängare av marknadsekonomi. Det är en garant för dynamik och tillväxt. Men vad händer om man inför marknadsekonomins principer i skolan och har vinstintresset som drivkraft? Vi har sett ett antal koncerner som nu strävar efter mycket höga avkastningsmål på skolan och kommer att ta 100 000 kr per klass och föra över till ägarna. Det är naturligt i en marknadsekonomi, men är det bra för skolan?

Idén om att en skola ska gå med vinst eller läggas ned kommer att skapa en situation där vissa barn och ungdomar blir förvisade till de skolor som har hamnat i en nedåtgående spiral och som framför sig om en period, om några år, läggs ned. Vilkas barn kommer att gå i de skolorna, innan vi har nått nedläggningens punkt? Jag tror inte att det är de privilegierades barn som kommer att gå där.

I stället ska vi ha som idé att vi har ett gemensamt ansvar. Valfrihet är en självklarhet. Att vi ska ha alternativ i skolan med starka fristående skolor är en självklarhet. Men vi har också ett gemensamt ansvar för varje barn och ungdom. Det är inte bara en privat sak. Det är en sak för hela samhället.

Om en skola får problem och hamnar i en nedåtgående spiral är det inte marknadsekonomins principer som ska verka fram till att den går i konkurs och några årskullar av barn och ungdomar har fått en usel utbildning. Det är vårt gemensamma ansvar att se till att stötta en sådan skola med mer resurser och insatser.

Här ser vi en stor vattendelare. Här kommer vi aldrig att kunna närma oss varandra om det är den vägen som Moderaterna tar.

Anf. 39 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Jag blev lite överraskad när jag hörde utbildningsministerns anförande. Flera gånger fick jag höra meningar och uttryck som jag och mitt parti har använt under flera år. En sådan sak var att varje barn ska få det stöd och den hjälp det behöver – i tid. Det är jättebra att utbildningsministern säger det. Men då behövs det till exempel personal inom skolan och lärare som kan se till att eleverna får just det stödet och den hjälpen. Vi vet att det saknas många lärare. Fram till 2005 behövs det ca 70 000 lärare till.

Vad finns det för tankar från regeringens sida och från utbildningsministerns sida för att se till att vi får dessa lärare och vuxna i skolan, som kan se till att barnen får stöd och hjälp?

Sedan till något jag var inne på: handledarna inom lärarutbildningen. Vi vet ju att det har strulat till sig där när det gäller ekonomin, och man har svårt att klara detta ute på de olika lärosätena och i kommunerna. Vad tänker regeringen göra för att rätta till det? Detta behöver verkligen komma i ordning.

Anf. 40 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Just lärarutbildningen är en fråga som jag engagerade mig mycket i också under förra mandatperioden. Vi lade också fram ett förslag till ny lärarutbildning, som har bemötts mycket positivt ute bland studenterna i och med att vi har fått väldigt många fler antagna till lärarutbildningen. Det är en mycket kraftig ökning. Två utbildningar står i särklass i svensk högskola just nu: Det är lärarutbildningen, där antalet studenter ökar mycket kraftigt, och det är sjuksköterskeutbildningen, som ökar på samma sätt. Detta är kärnområden i välfärdssamhället.

Men det räcker inte. Vi måste naturligtvis gå vidare. Då är det positivt att se att i höst ökar också antalet förstahandssökande till lärarutbildningen. Det är en väldig potential vi har framöver. Trots att vi har antagit så många fler ser vi att också fler strömmar till. Det kommer att bli alldeles nödvändigt, för vi har mycket stora anställningsbehov framför oss. Dels handlar det om de 15 000 som med statligt stöd kommer att anställas – och andra yrkesgrupper – dels handlar det om det stora generationsskifte vi har framför oss.

Jag blir lite bekymrad över Centerpartiet, som säger ganska mycket kloka saker men kanske inte fullföljer det i konkreta förslag. Tittar vi till exempel på satsningar på skolan ser vi att ni konsekvent ligger under våra ambitioner. Ni lägger in era pengar i den stora påsen till kommunerna. Kommuner som är pressade av många olika verksamheter som måste prioriteras kommer naturligtvis inte att kunna använda allt detta till skolan. Vi har valt att öronmärka. Dessutom lägger ni en hel miljard under regeringen 2005 – 3 000 lärare – som ni tycker inte behövs i skolan.

Centern har många kloka idéer, men det fattas fortfarande en hel del när det gäller kraft att genomföra dem. Jag fortsätter gärna att resonera med Centern när det gäller hur vi kan utveckla en individualiserad skola, men jag kräver också av Centern att ni faktiskt satsar mer på skolan och visar er mer engagerade i skolan. Det är ett viktigt politikområde.

Anf. 41 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Utbildningsministern kan vara lugn. Vi satsar stort, och till och med mer än regeringen på ett flertal områden. Men här kan vi se, och framför allt höra, att utbildningsminister Östros inte har några konkreta idéer. Vi vet att i synnerhet antalet andra- och tredjehandssökande till lärarutbildningen har ökat. Men vi måste ju se till att vi kan komma till rätta med det glapp som det kommer att bli. Ska vi ha skolor runtom i landet där vi inte har tillräckligt med lärare – där eleverna får sitta i sina skolsalar och kanske undervisas av en människa som inte har pedagogisk utbildning eller möjligheter att ge eleven det stöd och den hjälp den behöver?

Jag har en fråga till. Utbildningsministern sade: Vi vill ha en individuell skola. Varje elev ska lära sig i sin egen takt på sitt eget sätt. Jättebra! Men då undrar jag: Är utbildningsministern då beredd att – som vi ser det – demokratisera skolan med till exempel en flexibel skolstart? Vi har tankar på att slopa timplanen. Kunskapen är viktigare än tiden. Vi har tankar om ett kunskapskontrakt och ett läs- och skrivprogram. Dessa tidiga insatser är oerhört viktiga. Är Thomas Östros beredd att gå så långt, att konkretisera sitt tal om varje elevs individuella möjligheter och komma med tydliga signaler och tydliga beslut till landets skolor och elever?

Anf. 42 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är roligt att Centern på så många håll närmar sig socialdemokratien i skolpolitiken. Det tycker jag är positivt. Det framgick framför allt av det replikskifte Sofia Larsen hade med Vänsterpartiet, där hon var mycket tydlig om att hon inte ställer upp på skolpengssystemet. Det är ett viktigt ställningstagande för Centern. Det är en av de stora vattendelarna i den här kammaren.

Framtidens lärare måste utbildas i dagens lärarhögskolor. Vi antar väldigt många fler. Ökningen är minst 15 %. Vi ser ett ökat intresse. Det är viktigt. Hur kommer det sig? Jo, för första gången på mycket länge pågår det också en positiv diskussion om skolan. Det satsas i skolan. Det utvecklas och förnyas, och detta lyssnar unga människor på. De ser att detta kanske ändå är ett område som de kan ägna sin kraft. Detta måste vi hålla i väldigt noggrant. Vi måste se till att resurserna kommer fram. Centern sviktar på resurserna. Det är tråkigt, men det går kanske att ändra på det under mandatperioden.

Jag tycker att till exempel timplaneförsöket är väldigt intressant. Det är många skolor som nu är med i det och själva får använda tiden för att nå målen, inte bara för att det ska vara ett visst antal timmar. Men vi måste naturligtvis fundera över vilka utvärderingsmekanismer och vilka uppföljningsmöjligheter vi har, så att vi inte bara tar bort ett verktyg och inte har något annat. Det är precis det som pågår nu, när vi följer upp försöken med slopad timplan i ett stort antal skolor för att utvärdera om det är en politik för framtiden. Också där tror jag att det finns möjligheter att diskutera med Centern.

Problemet med Centern är att de har bedrivit en valrörelse där de har lagt sig tätt intill Folkpartiet och Moderaterna, som i skolfrågan på många sätt har bedrivit en ren högerpolitik. Det är något som Centerns väljare inte ställer upp på. Vill ni bedriva en annan politik är det intres-

sant att diskutera. Men valrörelsen visade ju inte någon sådan tendens, vad jag kunde se.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 11.06 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 12.15.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 12.15.

4 § (forts.) Utbildning och universitetsforskning (forts. UbU1)

Anf. 43 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Utbildningsministern angriper starkt Folkpartiet, men inte för första gången. Jag skulle vilja be honom att inte spela det här välkända demagogiska spelet med icke grundade anklagelser.

Folkpartiet har under en mycket lång tid kämpat för kunskap. Vi sänker inte kunskapskraven. Men vad vi vill göra är att skapa respekt för all kunskap. Vi har en mycket djupgående respekt för den praktiska kunskapen.

Det finns en bok som är skriven av en svensk filosof från Göteborg som heter Bengt Molander. Jag rekommenderar starkt denna bok till utbildningsministern.

Vi placerar inte en sorts kunskap, den teoretiska, på en piedestal och den praktiska någonstans i botten, utan vi vill ge alla unga människor en möjlighet att erövra den kunskap som bäst passar dem. Det är därför som vi vill ha praktiskt inriktad utbildning på gymnasiet. Vi vill inte göra var och en av gymnasieeleverna till kärnfysiker, filosof eller doktor i statsvetenskap. Detta skulle vara en mycket felaktig inriktning.

Socialdemokratisk skolpolitik lider sedan länge av otydlighet, ett begrepp av kunskap som varken gynnar den teoretiska kunskapen eller den praktiska.

Anf. 44 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Låt mig försäkra Ana Maria Narti att socialdemokratin känner den djupaste respekt för yrkeskunskaperna. Jag kommer själv från ett arbetarhem och har en mycket stor respekt för de kunskaper som man förvärvar genom ett hårt arbete. Men vi gör inte den åtskillnad som Ana Maria Narti gör när hon säger att man antingen ska ha kunskaper av praktisk natur för att bli yrkesarbetare eller sikta på att bli filosof eller doktor i teologi.

Samhällsutvecklingen är sådan att alla också behöver teoretiska kunskaper – matematik, engelska, svenska språket, samhällskunskap – för att kunna utvecklas i sitt arbete och för att kunna vara en aktiv och engage-

rad samhällsmedborgare för att bygga en levande demokrati. Detta har arbetarrörelsen alltid känt väldigt starkt för. Det har varit en frigörelse för människor att få den kunskapen.

Det som Folkpartiet vill göra är att konsekvent, inte bara i något fall, sänka kunskapskraven för en stor grupp av ungdomar i vår skola. Först ska man göra det genom att se till att leda in barnen redan väldigt tidigt på olika banor och säga: Du har praktiska talanger. Du ska gå den här vägen. Du har teoretiska talanger. Du ska gå den andra vägen. Denna sortering ska börja redan från nio års ålder. Under de sista åren på högstadiet handlar det om olika avancerade kurser beroende på den läggning som Folkpartiet har bestämt att människor har uppdelad i grupper. Sedan, som kronan på verket, ett gymnasium som inte erkänner rätten till kärnämnen, kärnkunskaper också för dem som satsar på ett yrkesarbete efter gymnasiet.

Därmed lämnar Folkpartiet sin tradition, som ju på många sätt är intimt förknippad med socialdemokratins tradition. Det gör mig djupt bekymrad.

Anf. 45 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Missförståndet – om det nu är ett missförstånd och inte, som jag sade, ren demagogi – fortsätter.

Vad vi vill göra är att förstärka kunskapsutvecklingen redan på låg- och mellanstadiet, och det känner utbildningsministern mycket väl till.

Vi sorterar inte människor. Vi ger människan frihet att utvecklas enligt de egna möjligheterna.

Vad som har förstört den svenska skolan är den otydliga synen på kunskap som försöker stoppa in alla människor i en enda modell. Detta har i praktiken visat sig vara en återvändsgränd. Ändå försvarar ni fortfarande den här enhetligheten som inte leder till någonting. Folk får inte möjlighet att satsa på det som är den egna livskraften, den egna begåvningen och den egna passionen. Alla ska vara precis likadana. Detta är inte demokrati, utan en mycket fattig syn på kunskap och mänsklig utveckling.

Anf. 46 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Gunnar Helén, den bortgångne folkpartiledaren, sade: En människa är inte vad hon varit utan vad hon kan bli. Precis det är en väldigt bra utgångspunkt också för skolpolitiken.

Det ger väldigt dåliga resultat att återgå till en gammal skola som sorterar barnen väldigt tidigt och som säger till arbetarhennens pojkar och flickor: Ni hör till den praktiska traditionen och ni vill sätta i gång med det praktiska arbetet, så ni ska inte ha de starka teoretiska kunskaperna, för dem behöver ni inte.

I våras hade jag besök av Tysklands skolminister. Tyskland har ju sorteringskolan verkligen uppbyggd efter de här idéerna och principerna: tidig sortering men också tidig betygssättning. Man försöker hela tiden hitta vilka som är lämpade att gå vidare till teoretiska studier och vilka som är lämpade för praktiska uppgifter. Resultatet för Tyskland är ju att man ligger långt efter Sverige i skolresultat.

Jag tror väldigt mycket på den gemensamma skolan. Den har mycket starka både idémässiga och praktiska förutsättningar att ge stöd och hjälp

åt alla barn och ungdomar i sin utveckling. Jag tror att vi behöver bli bättre på att individualisera skolan och låta barnen växa i sin egen takt – det tror jag är väldigt viktigt. Att ge barnen stöd tidigt är väldigt centralt. Men försök inte skapa en sorteringsmekanism som hela tiden ska fånga detta. Arbetarrörelsens kunskapsidé ligger i att lusten till kunskap kan väckas även hos de människor som tidigare har visat att de inte vill och inte orkar. Det kan komma med en väldig styrka. Där ligger också styrkan i den svenska utbildningstraditionen.

Jag är väldigt besviken över Folkpartiets utveckling. Ni betonar kunskap helt riktigt – där tror jag att vi har mycket gemensamt. Men att ni har gått till den här sorterande idén som ger så dåliga resultat också internationellt, det tror jag att ni också själva kommer att inse inte är rimligt och inte är en modern syn på skolan.

Anf. 47 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Thomas Östros målade i sitt anförande upp en bild som inte direkt överensstämmer med verkligheten. Han plockar bitar från de olika borgerliga partierna och gör det till ett slags borgerlig politik. Det är ungefär som om jag skulle be Thomas Östros försvara Vänsterpartiets inställning till friskolor. Det gör jag inte. Jag inser också att även om man står långt ifrån varandra i vissa frågor så kan man samarbeta. Socialdemokraterna får genomföra ett ensidigt torskfiskestopp för att få med sig Miljöpartiet på någonting annat, och samma förhållande råder mellan de borgerliga partierna. Vi är olika partier, men vi har en sammanhållen politik var och en, och det är den vi vill presentera.

Jag ska bemöta några av de saker som Thomas Östros tog upp.

Förskolan är redan tillgänglig för alla. I det läget tycker vi att det är viktigare just nu att se till att kvaliteten förbättras i form av mindre barngrupper och mer personal än att genomföra en ytterligare reform som ska få in fler barn och som därför kommer att försämra kvaliteten. Den reformen kan komma efterhand, när kommunerna och staten har råd.

Att vi säger nej till riktade bidrag har också en orsak. Vi är inte ensamma om att tycka att det här är fel. Riksdagens revisorer har alldeles nyligen varit väldigt kritiska mot det här systemet. Jag tycker att man kan jämföra med om Thomas Östros skulle få sin lön i form av riktade insatser: så mycket ska gå till barnens kläder den här månaden och så mycket ska gå till bostaden, och går inte riktigt 9 000 till bostaden så tar vi tillbaka alltihop. Det blir en väldigt konstig sats för kommunerna. De vet ju var behoven finns och kan sätta in resurserna där de behövs. Vi har kvar pengarna, men i de allmänna bidragen, och vi höjer dessutom dem med 2 miljarder i förhållande till regeringen.

Anf. 48 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Visst har Inger Davidson en poäng i att det måste vara ett stöd till kommunerna som fungerar i praktiken och som inte leder till onödig byråkrati eller onödigt krångel.

Problemet med Kristdemokraternas linje är ju att ni har avsatt en del pengar till påsen till kommunerna. Skulle vi här nu på förmiddagen ha debatterat äldreomsorgen så hade kristdemokraterna mycket engagerat talat om att hela den här påsen minsann ska användas för att göra tillvaron tryggare och bättre för våra äldre i samhället. Sedan, när vi diskuterar

skolan, ska påsen användas till att förstärka skolan. Det blir inte trovärdigt.

Vi har gjort bedömningen att vi behöver, förutom att allmänt stärka kommunernas ekonomi så att de klarar sina breda ansvarsåtaganden, göra en särskild satsning på skolan för att få en samtidig och gemensam vändning för skolans utveckling. Vår analys är att resurserna är en grundfråga – inte en bifråga, utan en grundfråga. Då har vi valt att satsa de pengarna, och där har Kristdemokraterna sagt nej. Det tycker jag är tråkigt och väldigt olyckligt.

Det är klart: Det kanske inte alls är rimligt att plocka från varje borgerligt parti och därmed få ett borgerligt alternativ, men det är ändå det som är alternativet. Skulle ni sitta vid makten så måste ni ju ta från och ge till varandra för att skapa ett borgerligt skolpolitiskt alternativ. Då har jag ett par centrala frågeställningar att rikta till Inger Davidson: Vad ska ni säga om skolpengen, om ni hamnar i det läget? Är ni för ett skolpengssystem som kommer att medföra stora klyftor mellan elever? Vad säger ni om sorteringskolan, att så tidigt börja sortera eleverna för att leta fram de praktiska respektive de teoretiska begåvningarna? Vad skapar det för skola när vi inte längre möter varandra tillsammans i skolan? Vad säger Kristdemokraterna om de, centrala, borgerliga förslagen från de två stora partierna?

Anf. 49 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vet inte om skivan har hakat upp sig på något sätt, för jag har hört Thomas Östros säga det här hur många gånger som helst, att vi använder samma pengar till det som vi för tillfället talar om. Det där är ju nys, rent ut sagt! Vi har gjort beräkningar av vad våra pengar skulle räcka till för primärkommunerna och för landstingen om vi fick genomföra det här. Vi har till och med omsatt det i hur många tjänster det skulle räcka till. Det skulle räcka till ca 6 200 extra heltidstjänster sammantaget, varav 4 750 inom primärkommunerna och 1 450 inom landstingen. Då kan vi alltså vid olika tillfällen tala om både satsningar på vården och satsningar på skolan.

Nu hann jag inte ställa min fråga i förra repliken, så jag måste få återkomma till den nu, därför att jag tycker den är så central, och det var den jag ägnade en väldigt stor del av mitt inledningsanförande åt. Jag skulle vilja ha ett tydligt svar från Thomas Östros när det gäller om skolorna på alla stadier i fortsättningen ska få bygga på värderingar som är förankrade i eller hämtar sin inspiration ifrån kristen etik och västerländsk humanism, eller om det finns en risk att den värdeneutrala skolan är på väg tillbaka. Det tycker jag är ett så avgörande besked, så det skulle jag gärna vilja ha i dag.

Anf. 50 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! I åtta år har socialdemokratin vårdat den läroplan som skapades under den borgerliga regeringsperioden 1991–1994 med just de formuleringar som Inger Davidson plockar upp. Vi har väl inte visat något engagemang för att ta bort detta. Jag upplever heller inget tryck på det någonstans i samhället. Vi har inga som helst planer på att göra detta.

Det är möjligt att vi behöver göra en översyn av läroplanerna, och när det gäller läroplansdiskussionerna ser jag gärna att vi försöker komma så

nära varandra som möjligt. Det har ju historiskt visat sig kunna fungera. Det vore inte så dumt för skolpolitiken som helhet, men då krävs det att vi också är tydliga när det gäller de grundläggande skillnader som verkar finnas i den här kammaren.

När det gäller de här pengarna, Inger Davidson, är det ändå ett problem att ni betonar hur de ska användas lite olika beroende på vilken debatt det är. Slutresultatet blir att kommunerna naturligtvis kommer att använda pengarna till alla deras angelägna områden, eftersom de får ett allmänt stöd från Kristdemokraterna, och slutsatsen blir att det blir mindre pengar till skolan. Då håller inte de resonemang som ni i övrigt har.

Ni säger att varje lärare ska ha ansvar för högst 15 elever. Det ska erbjudas mera modersmålsundervisning. Ni ska förbättra på en rad andra olika områden i retoriken, men ni avsätter mindre pengar. Lite grann är det symptomatiskt för kristdemokratisk utbildningspolitik just nu. Ni har varit ett släpänkare när det gäller resurser till utbildningen. Det har gällt högre utbildning, och det har varit så på flera andra håll. Men ni har legat väldigt långt framme när det gäller att förklara att den mindre summan ska användas till så mycket mer. Det är en lovvärd ambition men inte alldeles trovärdig.

Anf. 51 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Den här debatten om något visar väl att det finns en viss skillnad i den här kammaren när det gäller utbildningspolitikens inriktning. Jag tycker att utbildningsministern tydliggjorde det som jag var inne på i ett replikskifte med Centerpartiet, att det faktiskt finns en borgerlig otydlighet. Nog om detta.

I mitt anförande nämnde jag fyra saker som vi gemensamt ska förvalta: resurserna, förskolereformen, värdegrundsarbetet och arbetet med elevhälsan. Sedan tog jag upp tre frågeställningar som jag tycker att vi i dag har att gemensamt utveckla inom politiken. Det var frågan om fysisk aktivitet – det var alltså kopplat till idrott och hälsa. Det var frågan om betygen, och det var frågan om de enskilda skolorna.

Under den förra mandatperioden arbetade vi gemensamt fram ett förslag om det som då hette de fristående skolorna, där vi försökte skapa någon form av likvärdiga villkor. Det förlorade i kammaren. Min konkreta fråga är: Är utbildningsministern beredd att ta upp en ny diskussion, så att vi på något sätt kan ta tag i det som vi misslyckades med förra mandatperioden?

Anf. 52 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Jag har i grunden en ganska positiv syn på friskolornas utveckling. Jag tror att de påverkar också den kommunala skolan positivt. Det jag är angelägen om är att ha bra regler, rättvisa regler, som gör att vi behandlar fristående skolor och kommunala skolor på ett likvärdigt sätt. Det är det centrala.

I den proposition som vi lade fram förra året tog vi ändå några viktiga steg framåt, och jag vill gärna se dem i praktisk verklighet innan det är dags att föra några ytterligare resonemang, men jag tror att jag har en mer positiv syn på friskolornas roll än vad Lennart Gustavsson har, och det skadar ju inte att det finns en spänning också på den kanten.

Detsamma gäller synen på betyg. Jag tycker att betyg är bra. Det räcker inte som instrument, men det är ett bra instrument att använda sig av. Jag tycker att det är lagom att betyg ges i åttan och nian i grundskolan, men jag vill att vi också utvecklar andra instrument för att man tidigt ska kunna få den här dialogen mellan lärare och föräldrar och barn och ungdomar. Det ska också vara en tydlig dialog om hur man ligger till i förhållande till målen och om hur man ska jobba framåtriktat för att nå målen i skolan.

Jag ser gärna att det här också sker i skriftlig form. Det kan vara bra att få hem en sådan utvecklingsplan som man kan sitta hemma och resonera om. Det är ett arbetssätt som många föräldrar, när det fungerar väl, kommer tycka fungerar bättre än betyg, framför allt för små barn. Betyg är ett för trubbigt instrument för de små. Det är svårt att ta det till sig. Det kan vara väldigt stimulerande för den som får ett positivt betyg, men det blir ganska nedtryckande för det lilla barn som får ett dåligt betyg. Då tror jag att det är bättre att arbeta med skriftliga utvecklingsplaner.

Anf. 53 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag delar Thomas Östros uppfattning att det är bra att det finns en spänning även åt vänster. Jag tror att det är helt nödvändigt att vi från Vänsterpartiet ser till att hålla den här debatten levande. Det handlar om en debatt om betygen, en debatt om de enskilda skolorna, en debatt om skolans möjligheter men också en debatt om skolans roll som faktiskt kan verka segergerande. Jag tror att Vänsterpartiet behövs mer än någonsin i den utbildningspolitiska debatten, inte minst för att hålla socialdemokratien i vänsterarmen.

Låt mig, eftersom utbildningsministern berörde frågeställningarna om de fristående skolorna och betygen, ge ministern en chans att kommentera det vällovliga initiativ som har tagits för att ge alla elever möjlighet till 30 minuters fysisk aktivitet per dag. Som jag sade i anförandet gläds jag, som gammal idrottslärare, naturligtvis åt detta. Jag undrar om man har kommit någonstans framåt i tankarna. Detta måste ju konkretiseras. Som jag sade i anförandet kan ju detta inte bara bli ett pressmeddelande från oss på central nivå där vi säger åt kommunerna att genomföra detta. Hur långt har ni kommit i det arbetet?

Anf. 54 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Lennart Gustavsson pekar på en viktig del av skolutvecklingen, att man faktiskt får möjlighet att röra på sig varje dag. Det spelar en stor roll också för välbefinnandet i skolan när det gäller vad man orkar med, vill och får lust att lära sig.

30 minuters rörelse per dag var ett initiativ som kom upp i diskussionen under vintern förra året – och under våren – som vi ansluter oss till. Jag tycker att det är en bra målsättning. Vi arbetar just nu på departementet med hur vi ska se till att det går framåt i den här frågan. Det finns naturligtvis några saker som är viktiga. Hur ska vi beskriva den målsättningen i våra styrdokument? Hur ska vi engagera skolorna när det gäller detta? Hur ska vi se till att idrottsrörelsen får en större och bättre och mer livaktig kontakt med skolorna för att bidra till den här utvecklingen? Och hur skaffar vi oss bättre kunskaper genom att skapa ett kunskapscenter

kring idrott i skolan för att lära oss vilka metoder och arbetssätt som fungerar bra? Det är en viktig fråga för skolutvecklingen.

Låt mig också säga att den dominerande vänsterkraften i skolpolitiken naturligtvis är socialdemokratin, men jag ser fram emot en diskussion med engagerade vänsterpartister. Vi har ju tillsammans under den senaste mandatperioden kunnat arbeta väldigt väl för en starkare skola men också för en bra forskningspolitik och en bra högskolepolitik. Men jag vill inte utesluta att det finns andra krafter i kammaren som också kan bidra. Men det måste vara tydligt att vi säger nej till sorteringen som ideologi. Vi säger nej till en marknadsmässig skola. Vi vill inte ha en utveckling där skolan bara blir en privatsak och inte en gemensam sak för oss alla i samhället.

Anf. 55 Statsrådet LENA HALLENGREN (s):

Fru talman! Jag har varit statsråd i 52 dagar, och på dessa 52 dagar har jag besökt ett antal förskolor.

Jag har varit på föräldrakooperativet Linblomman i Karlstad, Topasen i Kalmar, Stella Nova AB i Hallonbergen i Sundbyberg, där barnen talar 17 språk och kommer från 23 olika länder, språkförskolan Tallbacken och öppna förskolan Trollsländan i Oskarshamn, Vigelsjö i Norrtälje, Stenen, Lövholmen och Karlavagnen i Botkyrka, Malmberga i Kungsör, Kastanjen på Södermalm och Norrby öppna förskola i Borås.

Det är olika pedagogiker, olika driftsformer och personal med olika erfarenhet och olika bakgrund – en mångfald.

Det har varit positivt. Jag har mött engagerad personal, glada och aktiva barn och nöjda föräldrar. Men överallt, på alla dessa förskolor, har personalen haft ett entydigt budskap, och det har vi talat om tidigare i dag under debatten: Barngrupperna måste bli mindre. Det måste till mer resurser. Vi behöver mer personal.

Därom är vi i kammaren överens med dem som finns i verksamheten.

Men inte någonstans har personalen krävt att få betala mindre i skatt. Inte någonstans har man fört fram att det är alldeles för lite konkurrensutsättning av förskolans verksamhet eller att reformerna på förskolans område är för många och att det finns alldeles för många barn som nu får ta del av förskolans pedagogiska verksamhet – tvärtom. De som arbetar i förskolan uttrycker ofta att det är bra att fler barn får tillgång till förskolans verksamhet. De är stolta över vad de gör, över sina barn och sina kolleger, och de har skäl att vara det. Människor är nöjda med och känner förtroende för förskolan, och förskolan hamnar högt i olika mätningar, internationella och nationella.

Varje dag möts barnen av intresserade och engagerade vuxna som står för en god omvårdnad samtidigt som man skapar förutsättningar för en enorm inlärning med – som i allt i förskolans pedagogik – leken som grund.

Vi har åstadkommit mycket. Sedan 1998 har förskolan en egen läroplan som betonar förskolans pedagogiska roll. Vi har sänkt avgifterna och ekonomiskt underlättat för barnfamiljerna. Vi har undanröjt ett av de viktiga hinder som har funnits och som har gjort att alla barn inte har deltagit i förskolans verksamhet. Vi har i lag hävdlat arbetslösas och föräldraledigas barns rätt till förskola. Det är också barn som tidigare stod

utanför och som inte fick del av den pedagogiska verksamhet som förskolan kan ge.

Vi har beslutat om att införa en allmän förskola som ska erbjudas alla fyra- och femåringar. Det är ett beslut som fattades i den här kammaren för drygt två år sedan och som nu äntligen ska verkställas. Det finns nu inga barngrupper som inte har rätt att delta i verksamheten om man själv vill.

Detta är ideologiskt viktiga reformer som stärker barnen. På lång sikt stärker de också Sverige som land.

Gunilla Carlssons bild av maxtaxan och hur den har raserat såväl mångfald som kvalitet får jag väl tolka som en högst personlig reflexion från henne. I samband med att maxtaxan infördes och avgifterna sänktes avsattes en halv miljard kronor som skulle gå åt till att säkra kvaliteten i förskolan. Det har inneburit att 1 150 nya förskollärare har tillkommit och att 125 fritidspedagoger och 375 barnskötare har anställts under det första året med maxtaxan. Mångfalden ökar. Den enskilda verksamheten ökar. Den har blivit allt vanligare under 90-talet, och från 2000 till 2001 ökade den med 2 % upp till 17 %. Familjedaghemmen är också en viktig del av verksamheten.

Förskolan är starten på det livslånga lärandet och ska därför omfattas av samma krav på kvalitet som övriga utbildningssystem. Kvalitetsredovisningar ska finnas. Men det räcker inte. Vi har gjort stora satsningar på mer personal i skolan. Nu är det förskolans tur.

Den allmänna förskolans tillgänglighet får inte ställas emot kvalitet. Att den allmänna förskolan genomförs och under mandatperioden tillförs resurser innebär att vi både satsar på reformer och på de barn som finns i verksamheten. Inger Davidson talar om barngruppernas storlek, men hon avvisar ambitionen att tillskjuta mer resurser. Det blir svårt att minska barngrupperna utan att tillföra mer resurser.

Målet är att föräldrar ska känna trygghet och tillit när de lämnar sina barn, att personalen med glädje och stolthet ska beskriva sin vardag och att barnen ska få utvecklas i en trygg och harmonisk miljö som stimulerar deras lärande och ger dem goda förutsättningar för sitt livslånga lärande.

Under mandatperioden vill jag se ökad personaltäthet och mindre barngrupper. Med ett tillskott på 2 miljarder kronor kan 6 000 förskollärare, barnskötare och annan personal anställas och grupperna bli mindre. Det skulle betyda mycket om det blev mer personal och mindre barngrupper. Min ambition är att satsa på förskolans kvalitet genom olika åtgärder. Därför välkomnar jag en diskussion om förskolans kvalitet.

Jag vill att all personal i förskolan ska få mer kunskaper, få utvecklas och delta i utbildning. Det ska gälla såväl förskollärare, barnskötare som annan personal. Jag vill satsa på att läroplanen ska få genomslag i verksamheten i ännu högre grad. Det gäller språket, matematiken, tekniken och naturen, skapandet och leken som är så viktig.

Jag vill att förskoleverksamheten varje år ska kvalitetssäkras. Jag vill att vi gör gemensamma satsningar på den mångkulturella förskolan. Jag vill att vi aktivt arbetar med jämställdhet i våra förskolor med både personalens och barnens bästa för ögonen.

I andra ändan av det livslånga lärandet finns vuxnas lärande. Regeringen har precis antagit en ny förordning för vuxnas lärande. Den möjliggör en flexibel och dynamisk utveckling av vuxenutbildningen. Den

har sin utgångspunkt i att ge kommunerna möjlighet att stödja vuxnas lärande med den enskilde vuxne studerande i centrum.

För bara några år sedan hade vi en hög arbetslöshet. Vi arbetade under fem år med ett kunskapslyft. 800 000 människor deltog i Kunskapslyftet. Det var en jätteinsats. Utbildningsnivån höjdes, och människor kunde byta syssloslöshet mot meningsfulla studier. Man blev bättre rustad och förberedd både för jobb och för vidare studier som sedan kom.

Kunskapslyftet som projekt är, som vi alla vet, slut till årsskiftet. Men regeringen satsar fortfarande på de vuxnas lärande. Nu ska kommunerna bygga sin framtida vuxenutbildning och ta ett större eget ansvar. Vi byter fokus. Nu ska alla vuxnas lärande stöttas. Därför har vi infört ett nytt och mer generöst studiemedel för dem som läser på grundskole- och gymnasienivå. Det är viktigt att vi går vidare och ökar våra ansträngningar att söka upp dem som är minst motiverade att studera. Det gör vi genom det nya rekryteringsbidraget, som är ett verktyg för kommunerna att nå dem som kanske inte har självförtroende nog och som kanske inte har sett vuxenutbildning som en möjlig väg i sin utveckling.

Det måste vara en realitet att kunna skaffa sig gymnasiekompetens i vuxen ålder. Det är själva kärnan i ett livslångt lärande. Därför måste vi öka människors möjligheter till att kunna läsa, bli självgående och få leva sina liv som de själva väljer.

Vi måste förändra och utveckla dagens vuxenutbildning för att bättre motsvara de behov som individer, samhälle och arbetsliv gemensamt har. Det viktigaste är att skapa möjligheter för alla vuxna att höja sin kompetens utifrån sina behov och förutsättningar. Det gäller inte minst de som har ett arbete och behöver kompetensen för att kunna behålla sitt jobb eller bara känner att de har ett behov att öka kunskapen på ett område för att höja sitt eget självförtroende.

Den nya förordningen ger kommunerna en större frihet att organisera ett flexibelt lärande för vuxna och särskilt nå personer med kort tidigare utbildning. Det hände mycket under Kunskapslyftet, och vi får inte tappa fart. Därför riktar vi under tre år öronmärkta statsbidrag till kommunerna. Det är min förhoppning att vi om några år ser en modern vuxenutbildning växa fram som fungerar som ett föredöme. Det handlar om att sätta den enskilda individens behov i centrum för lärandet. Begreppet livslångt lärande ska fyllas med innehåll så att varje enskild människa känner att det finns en verklig möjlighet att ta del av det.

Anf. 56 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Det är fint att vi får höra statsrådet Hallengren berätta om alla sina besök. Vi är ju några andra som också är ute på många besök och även ute på praktik, bland annat på förskolorna. Det som jag får höra från förskollärarna när jag är ute är: Vi måste bli fler – fler vuxna, fler förskollärare och mer utbildad personal! Man säger också: Kommer inte regeringen att göra någonting nu? Ska den inte tillsätta någonting? Sedan får vi höra att det visst ska bli 6 000 nya förskollärare runtom i landet någon gång under mandatperioden om ekonomin tillåter.

Vad är det som händer då? Jag hade ett par frågor om detta i mitt anförande också. Hur ser strategin ut för att vi ska få de här 6 000 nya förskollärarna? Hur kan vi stötta och hjälpa kommunerna med att anställa dem? Vi vet att många kommuner fortfarande kämpar med de underskott

som de fick under 90-talet och bland annat det som de fick efter maxtaxan. Även om statsrådet sade att man avsatte pengar för maxtaxan så visar faktum att efterfrågan blev större eftersom det blev billigare, och då räckte inte pengarna till. Kommunerna har fått gå in och betala.

Jag har två frågor: Hur ser strategin ut konkret för att vi ska få de 6 000 nya förskollärarna? Tänker regeringen stärka resurserna till kommunerna så att de har råd att anställa?

Anf. 57 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Som svar på Sofia Larsens sista fråga säger jag ja, med risk för att det kan låta som ett mantra. Syftet är väl också att det ska bli just det. Men det ska inte bara bli ett mantra som säger 6 000 fler, utan det kommer att bli verklighet under mandatperioden.

Centerpartiet vill ju inte rikta resurser när det gäller skolan. Nu är min fråga till Centerpartiet: Kommer ni att under den här mandatperioden delta i ett beslut som innebär att vi riktar resurser till förskolan för att ge den reella möjligheter att jobba med att öka kvaliteten?

Vi behöver fler utbildade förskollärare; det är Sofia Larsen och jag fullständigt övertygade om båda två. Vi behöver också fler barnskötare. Om kommunerna får resurser så att de kan bedriva en verksamhet med god kvalitet, med bättre arbetsvillkor för personalen och med förskolan i fokus så ökar intresset för den här målgruppen. Jag tror att det lockar fler till förskolan.

Högskolan byggs ut. Det är fler som både är intresserade av, som söker till och som antas till lärarutbildningen. Men den nya lärarutbildningen pekar inte lika tydligt ut att de här ska bli förskollärare. Däremot finns det ett uppdrag till högskolorna att särskilt se till att man når målgruppen förskollärare, fritidspedagoger och de som jobbar med de yngre barnen.

Som ett exempel kan jag nämna att det pågår ett arbete på många universitet och högskolor med att validera barnskötarens kompetens. Växjö, Uppsala, Göteborg, Malmö och Stockholm är bara några exempel på högskolor som arbetar väldigt kreativt med att försöka se till att vi får en större grupp som är utbildad för att arbeta i förskolan. Men ytterst är det kommunernas ansvar att kompetenshöja personalen. Jag vill fråga Sofia Larsen: Kommer ni att ställa upp på att under mandatperioden rikta resurser till förskolan så att vi gemensamt kan se till att kvaliteten ökar?

Anf. 58 SOFIA LARSEN (c) replik:

Fru talman! Jag kan lugna statsrådet Hallengren med att vi stärker kommunernas resurser. Det gör vi genom det vi lägger i den allmänna påsen, men också med vårt skatteförslag som stärker kommunerna väldigt mycket, speciellt de kommuner som inte har tillräckligt med resurser i dag. Det kan jag lugna statsrådet med.

Men tyvärr har regeringen inte samma resurser som vi i Centerpartiet. Det är där skon klämmer. Det går ju an att säga att man ska satsa på detta. Jag skulle också kunna säga att vi satsar på allting om jag inte sedan behövde ta ansvar för det jag säger så att det kommer konkreta resurser och direktiv. Jag hoppas att det inte bara är fina ord utan att det blir verklighet av det också. Det behövs så väl ute i landets förskolor och kommuner.

Lena Hallengren var också inne på vuxenutbildningen. Hon sade att den var väldigt viktig och att den skulle stärkas. Men med regeringens politik kommer det ju att bli färre vuxna som får möjlighet till utbildning. Man tar ju bort 250 miljoner från rekryteringsbidraget och fryser inne 200 miljoner inom den kvalificerade yrkesutbildningen. Det handlar om områden med en ganska kort utbildning som ger mig som arbetslös eller som vill gå vidare i livet möjlighet att få ett arbete eller starta ett eget företag direkt efter utbildningen. Man säger att detta inte är lika viktigt längre. Om Lena Hallengren och regeringen menar någonting med vuxenutbildningen och vill stärka möjligheter för vuxna i Sverige att utbilda sig vidare, varför drar man då ned så stort på rekryteringsbidraget och KY?

Sedan har jag en sista fråga. När kommer de stora satsningarna på KY? Man skriver ju om detta i budgetpropositionen. Det handlar inte bara om 500 nya platser, utan man har pratat om flera tusen. När kommer de?

Anf. 59 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag ska börja med vuxenutbildningen. Det är viktigt att alla vi som sitter här inne är medvetna om att Kunskapslyftet var en femårig satsning i en väldigt speciell arbetsmarknadspolitisk situation. Vi hade en arbetslöshet som var dubbelt så hög som i dag. Då fanns det möjlighet att utbilda 800 000 människor, att låta 800 000 människor byta sysslolöshet mot meningsfulla studier och stå bättre rustade. Den gigantiska satsningen är vi väldigt stolta över, men den kan inte fortsätta för all framtid.

Nu har vi en vuxenutbildning där man på olika sätt ska se till att den enskilde individen hamnar i centrum. Det är den nya delen. En satsning som innebär att det finns 46 500 platser i vuxenutbildningen är fortfarande väldigt stor. Det är fler platser än vad det var innan Kunskapslyftet genomfördes. Men det är viktigt att vi inte blandar ihop Kunskapslyftet med vuxenutbildningen. Vuxenutbildningen ska stötta alla vuxnas lärande. Det är inte en satsning främst på dem som är arbetslösa eller riskerar att bli det, utan alla vuxna ska ha den här möjligheten. Det är en satsning som staten gör tillsammans med kommunerna. 46 500 platser är bara början.

Rekryteringsbidraget är ett nytt bidrag, och vi får se hur det fungerar. Jag hoppas att det ska fungera väl och vara ett verktyg som är användbart för kommunerna när de är ute i uppsökande verksamhet och når de grupper som annars kanske inte hade nåtts av vuxenutbildningen.

När det gäller att anslå medel, Sofia Larsen, kan man alltid säga att man lägger pengarna i den allmänna påsen. Jag hoppas att vi kan återkomma till diskussionen om riktade medel så att vi verkligen vet att de går till den viktiga verksamhet som vi tycker att förskolan är i stället för att hänvisa till att kommunerna fått medel i den allmänna påsen som faktiskt kan gå till vad som helst. Kommunpolitikerna lägger säkert dessa medel på viktiga saker, men vi kan inte säga att vi har delat ut medel som ska gå till en bättre kvalitet i förskolan om vi inte riktar dem.

Anf. 60 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Fru talman! Statsrådet Hallengren är ju också ny här. Jag fick nyligen höra från din kollega Östros att jag hade fått möjligheten att uppträda i ny skepnad. Det talades om sorteringsskolan.

Jag har funderat lite grann på vad det är som ni socialdemokrater avser med sorteringsskolan. Det var någonting hemskt som Moderaterna stod för. Saken är ju den att vi inte har haft något ansvar för skolpolitiken under de senast åtta åren. Jag vet att det finns en sorteringsskola i dag som gör att ett av tio barn lämnar grundskolan utan behörighet till gymnasieskolans nationella program och en av fyra ungdomar som påbörjat gymnasieskolan inte har fått fullständiga betyg efter fyra år. Är det detta som avses med sorteringsskolan? Eller vad är det som är det stora problemet i den svenska skolan? Jag tror att vi mer ska diskutera hur barn och ungdomar sorteras ut och inte ges långsiktiga förutsättningar och chanser.

Sedan har vi detta med en ojämlig skola. Handlar det om att det finns en så väldigt stor variation runtomkring i landet i dag med den, till stora delar, enhetsskola vi har? En del skolor uppnår mycket goda resultat, och en del skolor lyckas inte alls. Handlar det om att en massa kommuner har olika kostnader per elev? Är det detta som är den ojämliga skolan?

Jag tror att det är rätt så bra om vi har detta klart för oss i debatten, att vi står för våra egna förslag och tar vårt eget ansvar i de här olika frågorna. Ibland får jag en känsla av att Östros hellre vill tala om vår politik och vad vår politik skulle leda till än att ta ansvar för sin egen. Därför skulle jag vilja veta vad du avser med sorteringsskola och hur ni ser på detta med att så många barn inte får den chans de behöver.

Anf. 61 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Inte för att på något sätt försöka smita undan frågan, men debatten har förts med Thomas Östros som har ansvar för skolan. Jag väljer gärna att diskutera sorteringsskola och alla barns lika förutsättningar utifrån förskoleperspektivet.

Maxtaxan, den allmänna förskolan, rätten för barn till arbetslösa och föräldralediga att få delta i förskolans pedagogiska verksamhet är några av de sätt som vi ser för att ge alla barn, inte precis likadana förutsättningar men samma möjlighet att lyckas och få en bättre start på det livslånga lärandet.

I sitt anförande talade Gunilla Carlsson mycket om mångfald. Jag skulle vilja fråga henne hur konsekvensen av maxtaxan gjorde att vi fick en minskad mångfald. Det är viktigt med mångfald. Men det handlar inte bara om en mångfald huvudmän utan också om en pedagogisk mångfald. Där ni styr finns det ingen mångfald. I Täby finns inte en enda kommunal förskola, och i Hammarby Sjöstad får endast privata alternativ startas. Det är inte trovärdigt att tala om mångfald då, Gunilla Carlsson.

Ni vill ju också avskaffa den allmänna förskolan till förmån för en barnskola. På vilket sätt tycker Gunilla Carlsson att det stimulerar en mångfald?

Fru talman! Jag tycker också att det vore intressant att få höra Gunilla Carlsson utveckla sitt skattemantra från valrörelsen, det vill säga hur sänkta skatter leder till mer resurser, mindre barngrupper, mer personal och bättre kvalitet i förskolan.

Anf. 62 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik:

Fru talman! Jag tar gärna en skattedebatt med statsrådet Hallengren i sinom tid.

Jag funderar också på vem av oss som är Alice i Underlandet. Jag hörde om alla de fina besök som har gjorts runtomkring på förskolor. Det antydde att jag på något sätt inte alls hade samma positiva verklighetsbild av en förskola som fungerar utmärkt, där personalen är glada och barnen kvittrar runt. Det beror lite grann på att jag själv har barn i förskolan. Jag har drivit och varit med i ett föräldrakooperativ. Nu ser jag att det här året gick väl an, men jag vet inte hur vi ska klara oss under kommande år med maxtaxan.

Väldigt många kvinnor som har startat dagis och driver dem säger nu att de inte kan fortsätta eftersom de har krav på kvalitet. Detta beror på maxtaxan. Jag tycker att det är förfärligt. Det är som om det finns en liten elak katt i det här underlandet också som helt plötsligt har satt grimma på kommunerna, infört maxtaxan och helt och hållet styrt upp kommunernas möjligheter att erbjuda bra kommunal barnomsorg. Samtidigt ställs nu en liten godispåse i utsikt långt borta. Den innehåller 2 miljarder som man möjligtvis ska få på lång sikt när man har kommit ut ur labyrinten. Det ska ge 6 000 nya personer i omsorgen. Hur mycket betyder 6 000 personer? Det betyder att barngrupperna kanske förändras från 6,2 till 5,9 eller något sådant, om jag har räknat rätt. Det är en marginell förändring. Det är därför som jag tycker att det är oerhört viktigt att vi talar om resurser, men också om styrning och möjligheter till valfrihet och mångfald.

Det är väl ändå så, Lena Hallengren, att ett antal alternativt drivna dagis och förskolor i dag är oroliga för hur de långsiktigt ska kunna klara förutsättningarna. De hittar inte i labyrinten. De är inte Alice i Underlandet. De är ute i en verklighet där det är svårt att hitta personal, där barnen inte har de bästa förutsättningarna och där det inte går att tala om vare sig barnförskola eller vanlig förskola eftersom de pedagogiska förutsättningarna inte ges. Det är för stora barngrupper och svårt för barnen att finna ro på förskolan.

Det är det jag tycker att vi måste diskutera. Välkommen till verkligheten!

Anf. 63 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Min inledning handlade inte om att alla förskolor ser likadana ut. De ser tvärtom väldigt olika ut. Jag kan bli litet skrämmd av den bild som många gånger målas upp av politiska motståndare att förskolan i Sverige skulle vara så nattsvart och att allt är så dåligt.

Det är viktigt att det finns en motbild till detta och att vi ser att vi har olika bilder av förskolan och att den bild man själv har inte är den enda.

Maxtaxan är en reform som kom alla till del, inte bara dem som hade barn i den kommunala förskolan utan även kooperativ, familjedaghem och dagbarnvårdare. Det gjordes ingen skillnad. Alla föräldrar – oavsett vilken driftsform man hade valt som förskola till sina barn – fick del av maxtaxans sänkning.

Jag har inte nåtts av någon oro från föräldrakooperativ, men jag ska ta det som Gunilla Carlsson säger på allvar och faktiskt undersöka det litet extra. Maxtaxan har inte till syfte att motverka mångfalden i förskolan. Den är viktig och den ska bestå.

Jag tycker ändå att vi vid annat tillfälle skulle få höra litet om Moderaternas barnskola. Hur det kan handla om att ge alla barn lika förutsättningar, och hur det kan handla om mångfald förstår inte jag.

Prot. 2002/03:35
12 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 64 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att hälsa statsrådet välkommen till den här debatten. Det hör väl fortfarande till premiärupplevelserna.

Det var roligt att höra att statsrådet redan har hunnit besöka så många förskolor.

Hur många föräldrar har statsrådet träffat som inte har eller inte vill ha, framför allt de minsta, barnen på förskola? Har statsrådet hört rapporterna från läkarmässan som talar om de stora barngrupperna på förskola och om den psykiska faran för de allra minsta barnen i den situation av stress och otrygghet som dagens stora grupper skapar?

Anf. 65 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag har besökt förskolor. Det är det område som jag är ansvarig för. Jag är medveten om att det finns föräldrar som skulle önska att de kunde vara hemma litet längre med sina barn. Därför byggs föräldraförsäkringen ut. Därför höjs barnbidraget. Därför införs maxtaxa. Det är för att föräldrar ska ha möjlighet att själva välja.

Man ska inte behöva arbeta för att ha råd att betala barnomsorgsavgiften. Det kallar jag valfrihet.

Jag tappade tyvärr bort vad Ana Maria Narti frågade mig. Jag överlämnar ordet och återkommer.

Anf. 66 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Jag frågade om rapporterna från läkarmässan som talade om psykisk fara för de allra minsta barnen i de stora barngrupperna på dagis och förskola. Det var mycket allvarliga varningar för alldeles för stor otrygghet och alldeles för mycket stress hos de allra minsta barnen.

Det är något som jag mycket väl förstår. Jag har alltid tyckt att barn ska börja i förskola litet senare och inte mellan ett och två års ålder.

Jag vill också ställa en fråga angående vuxenutbildningen.

Det finns en grupp människor som är ständigt bortglömda i Sverige. Ibland talar man vackert om dem, men man gör absolut ingenting för dem. Utbildningsministern vet vilka jag talar om. Det är de arbetslösa utländska akademikerna.

I vuxenutbildningen skulle det kunna finnas en möjlighet att anordna snabba intensiva preparandkurser som inte är grundskole- eller gymnasiekurser utan som är yrkesinriktade och ger yrkesspråket. Dessa kurser saknas fortfarande på många ställen och vi dras med en armé av akademiker som är dömda att köra bil eller städa eller i värsta fall leva på socialbidrag.

Har statsrådet någon planering för att ändra detta?

Anf. 67 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Nu ska jag direkt svara på det som jag missade förut, nämligen frågan om läkarmässan.

Jag har också tagit del av det som sades på läkarmässan. Men jag drar inte slutsatsen att vi ska välja mellan kvaliteten i förskolan och att låta alla ta del av förskolan.

Reformer vi nu har haft har undanröjt ekonomiska hinder. Vi har sett till att alla barn, oavsett vad föräldrarna jobbar med eller inte jobbar med, ska ha rätt att delta i förskolans verksamhet. Därför ska vi under mandatperioden satsa på kvaliteten i förskolan.

Vi har satsat på skolan. Det har gjorts kvalitetspaket med fem miljarder till skolan.

Nu är det förskolans tur. Jag instämmer i bilden av att vi behöver mindre barngrupper och mer personal.

Jag menar inte att förskolan är perfekt och inte behöver förändras och förbättras. Jag menar att det behövs.

När det gäller vuxenutbildningen pågår ett arbete med validering. Jag hoppas att få återkomma till riksdagen under kommande år med en proposition som handlar om validering. Det handlar om – precis som Ana Maria Narti sade – att möjliggöra både för arbetslösa akademiker med utländsk bakgrund och för människor som har kunskaper att få använda sig av dem i stället för att börja från början på en utbildning.

Jag hoppas att få återkomma om det. Det är en väldigt viktig fråga.

Anf. 68 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag ska börja med en positiv kommentar. Jag tycker att det var väldigt bra att Lena Hallengren lyfte fram familjedaghemmens betydelse. Det har funnits en stor otydlighet från regeringen i den frågan, framför allt när det gäller om familjedaghemmen också ingår i den allmänna förskolan. I den mån ett familjedaghem drivs av förskollärare till exempel, får de då räknas som allmän förskola eller ska de – som i glesbygden – åka flera mil för att lämna barnen tre timmar om dagen, och sedan hämta dem igen och fortsätta sin verksamhet i hemmet eller i den lokal där man har flera familjedaghem tillsammans?

Förtydliga gärna det ytterligare. Det var en viktig signal. Familjedagbarnvårdarna är ett utdöende släkte i dag. Det vore för sorgligt om den utvecklingen fick fortsätta så att den lilla ventil försvinner som finns för barn som inte klarar att vara i stora grupper på grund av att de är allergiska eller av någon annan anledning.

Lena Hallengren sade att det är viktigt att man vet att den bild man själv har inte är den enda. Så är det ju. Därför är det en plikt för oss politiker att ta till oss rapporter som beskriver hur verkligheten ser ut.

Som jag sade i mitt inledningsanförande har det kommit ett antal rapporter den senaste tiden. Det har kommit kraftfulla protester från föräldrar. Det har anordnats folkomröstningar om barnomsorgen av föräldrar som vill vara hemma litet längre med sina barn. Det svar de får av Lena Hallengren är att de får ett höjt barnbidrag med en hundralapp. Hur nu det ska räcka för att ge dem valfrihet.

När vi föreslår ett barnomsorgskonto på 40 000 per år brukar vi få höra att det inte ger någon valmöjlighet för vanliga föräldrar. Hur en hundralapp i ökat barnbidrag kan göra det förstår jag ännu mindre.

Förskolan är tillgänglig för alla i dag. Det är i det läget vi säger: Använd de nya resurser som finns till att minska barngrupperna innan ni går vidare.

Anf. 69 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag återupprepar: Jag tänker inte välja att ställa vissa barn utanför förskolan för att på det sättet åstadkomma mindre barngrupper. Jag gör inte det valet. Jag vet inte om Kristdemokraterna och Inger Davidson gör det valet. Jag gör det inte.

Alla barn ska ha rätt att delta i förskolans verksamhet. När det gäller familjedaghemmen löser olika kommuner det på olika sätt. Jag vet att i Norrtälje kan de som vill delta i familjedaghemmens verksamhet göra det. Det är samma avgiftsminskning på de tre timmarna som om man deltar i den allmänna förskolan.

Man måste göra ett val mellan allmän förskola och familjedaghem på grund av avstånd när man märker att det inte är möjligt för föräldrarna att åka emellan.

Prot. 2002/03:35
12 december

Jag vet inte på vilka olika sätt man har löst detta, men såvitt jag har förstått löser kommunerna detta på olika sätt med utgångspunkt i geografisk struktur och utifrån hur många som i dag deltar i familjedaghemmens och i förskolans verksamhet.

100 kr i barnbidragshöjning är bara en liten del av sanningen. Tre timmars avgiftsfri förskola per dag ger några hundralappar till. Också maxtaxan innebär att man får sänkt avgift. Maxtaxa, barnbidrag och allmän förskola ger barnfamiljerna ökade intäkter som de själva kan välja att disponera över. Det kan finnas föräldrar som därigenom får möjlighet att lämna in sina barn under kortare tid, och de gör det enligt eget val.

När det gäller den allmänna förskolan tycker jag ändå att det är intressant att Kristdemokraterna i sin motion tar bort 1,7 miljarder därför att det inte ska vara obligatoriskt med gratis allmän förskola och förskola för föräldraledigas och arbetslösas barn. Menar ni att föräldraledigas och arbetslösas barn inte ska kunna hävda rätten att delta i förskolans pedagogiska verksamhet, så att de får samma förutsättningar till det livslånga lärandet som alla andra barn?

Anf. 70 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Vilka barn ställs utanför i dag, Lena Hallengren? Det är ungefär 40 000 som inte går i förskolan. Inte heller jag kan riktigt ge besked om detta, men den alldeles övervägande delen av dem är barn till föräldrar som har valt att med väldigt stora uppoffringar själva ta hand om sina barn. Är det samma sak som att de ställs utanför?

På vilket sätt hjälps de av lägre avgifter, av tre timmars avgiftsfrihet eller vad det nu är? De här familjerna är lämnade åt sitt öde i Socialdemokraternas Sverige, och det är väldigt sorgligt.

Vi fick vidare ett bra besked. Jag tror att det är första gången som det i kammaren sagts att det är okej för kommunerna att lösa problemet med barn i familjedaghem på sitt eget sätt. Vi har haft ett antal debatter om detta, och vi har inte fått ett så klart besked tidigare. Kommunerna är väldigt osäkra.

Också jag gör en massa studiebesök, Lena Hallengren, och jag träffar både förskollärare som arbetar i vanliga förskolor och förskollärare som jobbar som dagbarnvårdare. Dagbarnvårdarna har varit oerhört oroliga för sin framtid just på grund otydligheten om ifall de ska räknas in eller inte. Nu får kommunerna lösa detta, och det är bra. Vi ska föra ut den hälsningen.

Jag har också mött väldigt många förskollärare som ger mig ett helt annat budskap än vad Lena Hallengren tydligen har fått. De känner en stor frustration över att inte klara att ge barnen den närhet och trygghet som de har utbildning för och är duktiga på att ge. De har inte någon möjlighet till detta. Barnen känner sig ofta övergivna, och det förekommer i dag övergivenhetsdepressioner bland treåringar. Jag tycker inte att vi kan ta ansvar för det. Det behövs mer resurser, men det behövs framför allt större möjligheter för föräldrarna att själva välja omsorg åtminstone för de allra minsta barnen.

Anf. 71 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag har ingen annan uppfattning än att det behöver satsas på kvalitet och på mer resurser, men jag kan inte ens med användande av

lupp hitta de pengarna i Kristdemokraternas alternativa motion. Jag får kanske använda ett större förstoringsglas när jag läser den. Ni har också möjligheten att begära lite mera pengar under mandatperioden, så att vi gemensamt kan satsa på barnen, det viktigaste som vi har i samhället. Det gäller den första delen av det livslånga lärandet. Detta kan vi göra i stället för att stå här och beskriva situationen och kräva mindre barngrupper, dock utan att tillföra några resurser. Det är inte en seriös politik.

Kristdemokraterna sade nej till läroplanen och till maxtaxan liksom till de reformer som gäller rätten för föräldraledigas och arbetslösas barn och som gäller den allmänna förskolan. Detta är viktiga reformer för att inga barn ska ställas utanför. Finns det fortfarande grupper som vill komma in i den allmänna förskolan ska detta göras möjligt också för dem. Min bild är dock den att de som vill delta i den allmänna förskolan också gör det.

Att ställa pedagogisk verksamhet mot kontantersättning är en helt annan diskussion.

Anf. 72 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp ungefär samma ämne som det Inger Davidson var inne på. Jag vill försöka få ytterligare förtydliganden när det gäller familjedaghemmen.

Antalet barn i familjedaghem fortsätter att minska, och vi ställer oss från Miljöpartiet mycket positiva till att den allmänna förskolan ska göras tillgänglig för alla. Vi är dock oroade över den effekt som den avgiftsfria allmänna förskolan får för familjedaghemmen år 2003. De kommer inte alltid att kunna komma i åtnjutande av den avgiftsfria delen med tre timmar per dag.

Vi menar att familjedaghemmen är en mycket viktig del av barnomsorgen och tycker att den allmänna förskolan borde omfatta även familjedaghem. Jag vet att det, som statsrådet påpekade, är så till exempel i Norrtälje och även i min hemkommun Upplands Väsby att man har tagit initiativ för att se till att det ska bli avgiftsfritt, men det är inte så överallt. Min fråga är om statsrådet är beredd att medverka till att den allmänna förskolan omfattar också familjedaghemmen.

Anf. 73 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag har för min del sagt att familjedaghemmen är ett viktigt komplement till förskoleverksamheten i kommunerna. Man kan, precis som Inger Davidson tidigare sade, erbjuda en verksamhet för barn som av olika skäl, kanske allergier, måste vistas i en mycket mindre grupp. Om familjedaghemmen kan erbjuda den verksamhet som den allmänna förskolan avses tillhandahålla, är det upp till kommunen att ge dem den här möjligheten. Något mer svar än så kan jag inte nu ge på den frågan.

Att familjedaghemmen minskar i antal beror oftast på att föräldrarna väljer allmän förskola i stället för familjedaghem. Vi har svårt att styra detta och säga att en viss procentandel ska anlita familjedaghem. Föräldrarna gör sina egna val. Det är nu inte avgifter eller annat sådant som ska styra föräldrarnas val utan pedagogik, närhet, kvalitet och andra aspekter som man vill ska påverka de egna barnens förskoletid.

Anf. 74 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag håller med om att det är så, men jag tror att det faktiskt råder en osäkerhet ute i kommunerna, vilket Inger Davidson var inne på. Jag tror att det är bra om man lite tydligare uttrycker att även familjedaghemsvksamhet kan ses som en pedagogisk aktivitet. Jag tror att det finns behov av att se över detta härifrån. Annars är det risk att det blir en orättvisa av samma art som för närvarande finns mellan samhällets stöd till föräldrar som har sina barn i förskola och stödet till föräldrar som väljer att vara hemma med sina barn under de år när dessa är små. Föräldrarna till fyra–femåringar i familjedaghem riskerar att få mindre stöd än de som väljer att ha sina barn i förskolan.

Anf. 75 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Familjedaghemmen kan ses som en pedagogisk verksamhet beroende på hur de är uppbyggda och vilka som arbetar där. Familjedaghemmen har ofta samarbete med den öppna förskolan. Min förhoppning är naturligtvis att detta ska lösa sig. Syftet är inte att barnen ska kuskas fram och tillbaka tre timmar per dag över halva kommunen för att delta i en allmän förskoleverksamhet. Syftet med den allmänna förskolan är att alla barn ska ha möjlighet att delta i den.

Anf. 76 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! I vårt 121-punktsprogram som ligger till grund för det samarbete som förhoppningsvis ska kunna utvecklas står det:

”På samma sätt som vi gör en riktad skolsatsning skall fler anställas i förskolan. Med 6000 fler anställda i förskolorna kan antalet barn per anställd minska från 5,4 till 5 barn. Insatsen skall ske på motsvarande sätt som den riktade skolsatsningen.”

Detta tycker jag som vänsterpartist är positivt, men jag vill ställa en fråga. Ett nytt statsråd observerar naturligtvis arbetet i regeringen. Jag hör i debatten att statsrådet är engagerat i den här frågan, och det är positivt. Hur stort engagemang och tryck finns det inom regeringen i den här frågan? Är till exempel finansministern med på båten?

Anf. 77 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Det var bra att Lennart Gustavsson upplyste om att lärartätheten i förskolan inte ligger på drygt 6,0 per anställd, som Gunilla Carlsson tidigare påstod, utan i dag är 5,4 och ska minskas till 5,0 barn per anställd.

När det gäller nya resurser vill jag peka på att det finns en överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet om att satsa på förskolan. Den satsningen är ännu inte fullt ut diskuterad, men resurserna ska tillföras under mandatperioden. Det råder absolut inget tvivel om att det finns ett brett stöd i den frågan.

Anf. 78 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag förstår att det finns en del arbete att utföra inför den kommande ekonomiska propositionen. Vänsterpartiet är naturligtvis berett att ställa upp. Även om vi ibland blir anklagade för att vara otåliga och kanske tjugatiga tror jag att vi också kan framstå som drivande i en del

frågor. Jag förstår att statsrådet har haft en svår uppgift i att för borgerligheten försöka förklara lite grann om generell välfärd. Det finns svårare men också lättare uppgifter.

I den förskolereform som vi antog under förra mandatperioden hade vi en långsiktig målsättning att förskolan skulle bli en tydlig del av den generella välfärden. På lång sikt såg man den som gratis och tillgänglig för alla. Hur ser statsrådet på den visionen – en gratis, likvärdig och lättillgänglig förskola för alla?

Anf. 79 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Man ska ha politiska visioner, även om det många gånger slutar med frågor och beslut på detaljnivå. Naturligtvis är visionen att den allmänna förskolan ska vara en del av den generella välfärden. Jag har ingen annan uppfattning. Jag tycker att det är en mycket stimulerande vision att arbeta efter.

Otålighet och att vara drivande kan vara två sidor av samma mynt, precis som Lennart Gustavsson säger. Jag känner båda de sakerna när det gäller just förskolan. Jag hoppas att vi ska få ett brett samarbete under den här mandatperioden när det gäller just förskolan och inte bara diskutera resurserna utan ett helt kvalitetsprogram. Det behövs. Det behöver personalen, föräldrarna och barnen i förskolan.

Anf. 80 ANNA IBRISAGIC (m):

Fru talman! Det är under många år som vi tvingats se hur de som arbetar i skolan resignerat inför de bistra villkoren och inför den bekymmerslösa attityden som de möts av från våra regeringsföreträdare både här i riksdagen och utanför. Inga bekymmer, säger Socialdemokraterna. Stolta är de också. Man undrar om det är över den sjunkande standarden inom skolans ämnen, den allt ökande skaran av elever som lämnar grund- och gymnasieskolan utan godkända kunskapsnivåer, eller handlar deras stolthet bara om att administrera bakslagen och kräftgången?

Fru talman! Jag hade i dag inte tänkt påminna riksdagen ytterligare om hur socialdemokratisk skolpolitik skadar framtida generationer och deras möjligheter att låta Sverige förbli en nation med välfärd. Jag hade inte heller tänkt fråga vilken statistik som utbildningsministern ska söka fram för att försöka berätta för alla som vet, skolans lärare och rektorer, att allt skulle vara bra. De professionella vet nämligen vad som inte är bra, svensk skolpolitik.

Jag har tänkt prata lite grann om mobbning. Det är faktiskt inte enbart de kunskapsluckor som socialdemokratisk frånvaro av politik orsakar som är dagens största bekymmer. Det syns ju inte förrän bristerna hotar grundvalen för svensk välfärd. Ett av dagens största problem i skolan är rädslan. Det finns så många barn och ungdomar som hindras från att lyckas för att de är rädda. Denna rädsla för klasskamrater, rädsla för att bli kränkt gör skolan till en pina för dem som egentligen förtjänar att längta efter kunskap, utveckling och gemenskap. I stället blir skolan något ont som skapar knutar i maggropen, ett gissel som plågar de allra minsta i vårt samhälle.

Men det handlar även om rädsla hos lärare och skolpersonal, rädsla för att de inte kommer att räcka till att utöva sin profession. Det är ovärdigt ett modernt samhälle och borde rendera bekymrade kommentarer

och rakryggade erkännanden om en fullständigt misslyckad politik. Det är faktiskt allvar nu, Socialdemokraterna.

I veckan höll en stor grupp föräldrar sina barn hemma från skolan av rädsla för hot och trakasserier. Beskyllningar haglar mellan barnen och deras föräldrar på var sin sida, och skolan tycks inte förmå hävda den trygghet som alla måste kunna förvänta sig av samhället.

Men det handlar inte om någon storstadsförort som än en gång speglas i medierna. Det är Karesuando skola högst upp i vårt land, i den glesaste av glesbygd. Tryggheten har raserats till och med där. Och Thomas Östros gör fortfarande ingenting annat än säger nej till de förslag som kommer från dem som insett att skolan har problem och att otrygga barn är det tydligaste tecknet på ett samhälle som har problem.

I veckan fick sjukskrivningsstatistiken ytterligare ett tillskott, en nedslagen lärare. Det handlar om en tolvårig pojke som har slagit omkull och misshandlat sin lärare.

I grunden har alltså respekten urholkats i Socialdemokraternas samhälle, det samhälleliga förhållningssättet som gör att barn förmår förstå att vuxna i skolan har en roll och måste ha en roll i upprätthållandet av värdegrunden i skolan. Då resonerar politiska grupperingar och utredningar under socialdemokratisk ledning om att avskaffa och begränsa de fåtal möjligheter som en lärare har för att upprätthålla en tydlighet inför skolans roll. Då vattnas det ur och skapas mer bomull i texterna som alltför få redan i dag förmår förstå och tillämpa.

En skola som misslyckas mindre än den svenska skolan gör i dag måste alltså satsa på själva grundvalen, det som kommer före det barnen ska lära sig i skolan. Socialdemokratin hyllar det som fått svensk skola att te sig svårförstådd, flummig. Det ska grupperas hit och dit. Men grupperna får inte skapas så att de gynnar ett lärande där skillnaden mellan dem som kan mest och minst blir liten.

Men visar det sig att kränkningar och våld förekommer brukar man inte flytta den som kränker och förstör. Socialdemokratin!

Skolledarnas och rektorernas möjligheter att visa kurage brister. Vi ställer alla krav på hur skolan ska hantera de problem som uppstår inom dess väggar. Vi kräver mer av allt färre behöriga lärare.

Samtidigt visar inte denna församling vägen som goda föredömen. Vi har inom riksdagen ett ansvar för vad som händer i skolan. Riksdagens majoritet, Socialdemokraterna och de lydiga stödpartierna, är ansvarig för allt som inte görs, alla förslag om ökad tydlighet som dessa partier vägrar genomföra, allt från den enkla regeln att läraren har en nyckelroll i klassrummet till det uppenbart självklara att skolan måste kunna flytta på dem som kränker så att inte de som kränks fortsätter att utsättas för kränkningar. Vi kan inte förvänta oss en tydligare vuxenroll från de vuxna i skolan om vi hela tiden minskar handlingsutrymmet för dem som vi gett ansvaret till.

Det finns en enkel regel om att till ansvar måste kopplas befogenheter om vi vill att någon ska förmå ta ansvar. Skolorna är fyllda av lärare som inte vill annat än verka som de goda föredömen de kan vara. Det kräver dock att civilkuraget kompletteras med en tydlig inriktning att förtydliga och ordna till skolans möjligheter att styra sin egen verksamhet. Det kommer att kräva att politiken förmår släppa taget om det som man up-

penbart misslyckats med. Det ansvaret borde i stället övergå till skolans professionella.

Men då krävs det annat än statistiska genomgångar, mer än tomma försäkringar om att skolan ska snart. Det krävs aktivitet i stort och smått, en politik för tydlighet och respekt i skolan, en politik som tar sig an moderata riksdagsförslag eller som åtminstone har någonting att komma med annat än stora, långa parlamentariska utredningar.

Snälla socialdemokrater, gör något!

Anf. 81 AXEL DARVIK (fp):

Fru talman! Till att börja med skulle jag vilja yrka bifall till Folkpartiets reservation nr 5, men jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer.

Jag skulle så här i början av mitt anförande vilja poängtera det som måste vara det allt övergripande målet för skolan, nämligen att ge Sveriges elever så goda kunskaper som möjligt under deras tid i skolan. När man diskuterar detaljerna i skolpolitiken är det viktigt att ha klart för sig vad syftet är och hur detaljerna senare leder fram till det övergripande målet. Detta mål tror jag, med vissa reservationer för att jag möjligtvis kan ha fel, att alla partier har gemensamt. Det är vägen till målet som skiljer oss åt.

Fru talman! När jag gick i andra klass i grundskolan var jag ganska skoltrött. Min dyslexi gjorde att jag kom efter i läsning och stavning. Självförtroendet började vackla, och när jag inte kunde hålla jämna steg med mina klasskamrater ledde det till att intresset också för andra ämnen, såsom matematik, började falna. Jag följde inte den utstakade mallen där man efter första året skulle kunna stava de svårare orden ”lo”, ”zoo” och ”ko”. Följden blev att lusten att lära mig nya saker började minska – och därmed också möjligheterna att kunna tillgodogöra mig kunskap.

Vem vet, kanske hade jag kunnat sluta som en av de tråkiga siffrorna i den monotona statistik som allt oftare försöker väcka vår utbildningsminister med sina larmrapporter. Men så blev inte fallet. I stället bytte jag till en friskola. Huvudman var en stiftelse utan något vinstintresse – vilket jag för min del inte har något emot så länge jag som elev är nöjd. Men där stod andra intressen än de ekonomiska i centrum. Möjligen skilde den sig redan där från den kommunala skolan, för vilken pengarna oftast är viktigare än det man gör med dem.

Min friskola jobbade hela tiden utifrån varje individ. Genom att ta till vara de styrkor vi hade och hjälpa till med svagheterna byggde man upp självförtroendet. Det resulterade i att vi hungrade ännu mer efter att lära oss nya saker och ta oss an nya problem. Inläring var något som blev spännande och roligt. Samtidigt medförde trygga elever att arbetsron blev bättre.

Tryggheten och tron på sin egen förmåga lade grunden till att eleverna även kunde möta sina klasskamrater med respekt. Samtidigt blev arbetsklimatet positivt inspirerande för både elever och lärare.

Utvärdering var också oerhört viktigt för lärandet och för att nå upp till de uppsatta målen. Detta jobbade vi med väldigt tydligt och fortlöpande. Tydliga och konkreta mål gjorde det enkelt att överblicka hur långt eleven hade kommit i sitt lärande, och man kunde sätta in stöd där det behövdes. På så sätt kunde eleven också själv med lätthet känna när

rätt tid var inne att gå vidare till nästa stadium eller att lämna grundskolan för fortsatta studier på gymnasiet.

Fru talman! Anledningen till att jag i mitt anförande berättar om min egen tid som elev är att alla ska förstå varför det var så självklart för mig att välja Folkpartiet och den liberala skolpolitiken. Det jag som elev såg som viktigt för min egen utveckling är också det som Folkpartiet liberalerna tar fasta på. Först och främst gäller det förståelsen för och vikten av mångfald samt möjligheten att fritt kunna välja skola.

Alla individer är olika och lär sig på olika sätt. Därför är det viktigt att varje elev får möjlighet att välja den skola som bäst passar honom eller henne. Tanken om en skola för alla är därför i grunden feltänkt. I lärandeprocessen ska man naturligtvis utgå från den enskilda eleven och i möjligaste mån anpassa undervisningen efter de förutsättningar som just den eleven har.

Jag skulle vilja använda en liknelse. En krukmakare vet att man måste anpassa verktygen och skivans rotationshastighet efter den lera som man har som råvara. I de svenska skolorna har vi inte råd att kasta bort de lerklumpar som inte håller måttet. Nej, med rätt teknik duger alla dessa lerklumpar till att formas till unika mästerverk.

Under skoltiden stöter alla någon gång på problem. Dessa problem kan man lösa på två sätt. Antingen tar man sig an dem och löser dem, eller så sopar man dem under mattan. I dagens skolpolitik vill man helst inte alls se problemen. De sväller då upp och blir större och större. Snubblar man till slut över problemen reser man sig, borstar bort dem och hoppas att de löser sig framöver.

Det individuella programmet i gymnasiet var från början avsett för en mycket ringa skara elever som av olika skäl verkligen behövde en speciallösning. Det har i dag svällt upp och är det program som det näst flesta antalet elever går på.

Uppgiften för grundskolan är att ge alla elever en ordentlig kunskapsgrund att stå på, men nu har den uppgiften lämpats över på gymnasieskolans individuella program. Detta är naturligtvis olyckligt för eleverna. Följden har blivit att man inte har tagit tag i problemen när de fortfarande är ett marginellt bekymmer, utan låter dem i stället växa. När det har gått så långt är det ett tungt ok att bära för de elever som är drabbade.

Att släppa i väg elever från grundskolan utan en grund att stå på är inte att vara snäll. Det är att göra eleverna en björntjänst. Med för dåliga förkunskaper går det inte att klara av gymnasieskolan, och man tappar självförtroendet ännu mer, liksom drivkraften att lära sig nya saker. Om man i stället blir rätt rustad för de utmaningar man kommer att möta, och klarar av att besegra dessa utmaningar när man ställs inför dem, ökar också hungern att ta sig an nya stimulerande uppgifter.

Under min tid på gymnasieskolans naturvetenskapliga program stötte jag många gånger på detta. Jag har kompisar som var mycket begåvade vad gällde alla tekniska apparater och deras tillämpningar, men de klarade inte alltid av de hårda teoretiska momenten. Vissa hoppade av tidigt med bara en lindrig stukning av självbilden, medan andra tvingades ge upp efter ett och ett halvt år av ständiga misslyckanden. Synen på sig själv och vad man klarade av var ordentligt skadad.

I dagens gymnasieskola ser man otaliga exempel av liknande slag. Utbildningsministerns och regeringens lösning på problemet har varit att ytterligare urlaka behörighetskraven och med ett ”nyspråk” tala om någonting som enligt min mening snarare är ambitionsmål än behörighetskrav. Denna kravlöshet är inte ett sätt att bry sig om eleverna.

Fru talman! Efter grundskolan kan man fritt välja om man vill gå vidare till gymnasiet och vilket program man där vill läsa. Tyvärr kan man inte välja ett program som inte är inriktat på att förbereda för högskolestudier. Det är synd. De som väljer ett yrkesförberedande program gör det för att de direkt efter gymnasiet vill komma ut på arbetsmarknaden. De praktiska programmen bör därför renodlas och koncentreras på att ge en högkvalitativ yrkesexamen, gärna med nära koppling till arbetsplatsen enligt ett lärlingssystem.

När man börjar på gymnasiet är det viktigt att ha möjlighet att välja den inriktning som passar en själv bäst. Skulle man senare i livet inse att man hellre vill fortsätta med högskolestudier – och har gått ett yrkesförberedande program i gymnasiet – ska det naturligtvis finnas möjligheter att komplettera kunskaperna för att uppnå behörighetskraven. Där fyller den kommunala vuxenutbildningen en viktig funktion.

Komvux som det fungerar i dag är dock inte oproblematiskt. Många som precis lämnat gymnasiet använder komvux för höja sina betyg och komma in på de mest populära högskoleutbildningarna. Ofta rör det sig om att få ett högre betyg i en A-kurs där man till exempel i en B-kurs har lyckats bättre. Jag kan ta ett exempel. Har man fått VG i matematik A och B och samtidigt har fått ett MVG i matematik C vet man att det borde vara enkelt att läsa upp de tidigare betygen på komvux.

Dessa betyg visar enligt min mening naturligtvis inte vad man har för kunskapsmängd när man lämnar gymnasiet, vilket är det som borde vara intressant. Det tragiska är att de ansträngningar som man gör för att läsa upp betygen i hög grad är meningslösa och knappast ger någon ny kunskap, eftersom det är att lära om det man redan kan.

Kursbetygen har i sig medverkat till mycket av onödig stress i skolan eftersom flera betyg ska sättas varje termin och lärarna har kort tid på sig att avgöra var eleven ligger kunskapsmässigt. Man tenderar också att koncentrera sig på sådana faktorer som är lätta att mäta. Det blir en ytlig inlärning som säger lite om vilken egentlig kunskap man har. För att kunna mäta det och för att kunna göra en samlad och korrekt bedömning behöver man mer tid och fler moment i undervisningen.

För mig och Folkpartiet liberalerna har det varit naturligt att i stället ha ämnesbetyg som talar om vilken kunskapsnivå man har när man lämnar gymnasiet och inte vilken nivå man låg på för ett eller två år sedan då man kanske precis hade börjat gymnasiet.

Fru talman! Betygssättning är ingalunda någonting enkelt. Det vet alla som har jobbat inom skolan. Det vilar ett mycket tungt ansvar på varje enskild lärare. Det är inte alltid som de betyg som sätts anses rättvisa. Undersökningar visar också att elevernas betyg inte stämmer överens med resultatet från nationella prov.

Vi skulle därför vilja att man inför ett system med medbedömare eller examinatorer som tillsammans med läraren sätter betyget. Dessa medbedömare ska naturligtvis vara engagerade inom skolans värld. Det kan till exempel vara lärare från en annan skola eller från lärarhögskolan. Detta

hoppas vi ska kunna vara ett stöd för läraren vid betygssättningen och samtidigt försäkra eleverna om att det är rättvisa betyg.

Vi som ledamöter av Sveriges riksdag bör liksom eleverna i våra skolor lära oss av de positiva erfarenheter som finns och använda den kunskapen när vi fattar våra beslut. Det gäller till exempel friskolorna, där man har många engagerade lärare.

Anf. 82 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Fru talman! Skolfrågorna, gymnasieskolan och vuxenutbildningen är verkliga hjärtefrågor för oss kristdemokrater. Det är därför med en viss sorg i hjärtat som jag får börja med att konstatera att trots att debatten ingalunda har avslutats utan det tvärtom återstår väldigt mycket av den har båda ministrarna åkt hem och lämnat debatten.

Också den socialdemokratiska ledamot som skulle ha replikrätt har lämnat kammaren, vilket innebär att ingen socialdemokrat kan begära replik på det vi nu säger. Jag konstaterar också att stödpartiernas ledamöter är kvar i kammaren. Kanske har Socialdemokraterna överlåtit till dem att stå upp för den förda regeringspolitiken.

Fru talman! Tonåren är en mycket viktig del i en människas liv och utveckling. Under tonåren tas steget från barndom till en ung vuxenhet. Det handlar om att under några få år utvecklas, få verktyg för att klara framtiden, att påverka sin framtid och också få mod att i vuxenlivet pröva sina vingar.

Vi kristdemokrater vill se en god gymnasieskola utvecklas där varje ung människas behov och tankar blir sedda och där varje elev blir bekräftad och får förutsättningar för ett gott, mångfasetterat och givande liv som vuxen. Först då finns möjlighet att fokusera på det som är skolans egentliga huvuduppgift, kunskapsutvecklingen.

I det kunskapssamhälle som Sverige är och i än högre grad kommer att bli är det helt avgörande att gymnasieskolan ger både de bestående kunskaper som krävs för att klara ett gott liv och en förmåga att lära och lära nytt. I dag fungerar det inte så.

Alltför många unga faller mellan stolarna vid övergången från grundtill gymnasieskola.

Alltför många får inte tillräckligt med godkända betyg under sina gymnasiestudier. Var fjärde elev lämnar gymnasiet utan godkända betyg.

Alltför många tvingas gå till skolan med ångest och oro inför de andra elevernas mobbning och kränkningar. 14 % av grund- och gymnasieskolans elever känner oro inför sin skoldag. Det är oacceptabelt. Ingen borde behöva ha ont i magen inför sin skoldag.

Alltför många läser vidare på komvux av fel anledning. I årskullen födda 1978 hade 38 % påbörjat en komvuxutbildning inom fyra år efter gymnasiet. Det handlar alltför ofta om studier vars syfte är att skaffa eller förbättra sina gymnasiebetyg. Det måste betecknas som ett misslyckande att våra ungdomar inte får tillräckliga kunskaper i gymnasieskolan utan tvingas läsa samma kurser om och om igen, inte minst när syftet bara är att höja en gång givna betyg. Detta är ett system som inte bara kostar både tid och kraft för våra ungdomar utan också pengar för samhället.

Fru talman! Detta är resultatet av den förda skolpolitiken. Visst finns det mycket som är bra. Men det finns också som synes många anledningar för regeringspartierna att inte slå sig för bröstet.

Fru talman! Skolan är tyvärr en arena där politiker gärna vill utmärka sig med insatser på kort sikt. Vi har sett alltför många exempel. Det gäller till exempel de plötsliga och riktade ekonomiska insatser som regeringen gjorde under åren och talade så väl om tidigare under debatten. Det har varit insatser, gärna med namn efter något statsråd, som tyvärr enligt riksdagens egna revisorer visat sig ofta göra större skada än nytta i skolverkligheten.

Vi kristdemokrater tror inte på plötsliga och centralstyrda påhitt. För oss handlar det i stället om att långsiktigt bygga upp skolan med värderingar och resurser med elevernas bästa för ögonen. Därför föreslår vi en rad åtgärder för att skapa den trygga och goda gymnasieskolan där eleverna får lust och tid att lära.

Grunden för den goda skolan är värdegrunden. När värdegrunden tillämpas som den finns utformad i gymnasieskolans läroplan med normerna om människovärde och tolerans utifrån den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism blir skolan trygg. Då blir det ordning och arbetsro. Det är därför som vi kristdemokrater vill att varje gymnasieskola i sin kvalitetsredovisning varje år redovisar hur man arbetar med värdegrundsfrågorna. När vi lyckas att i vardagen arbeta med den värdegrund som faktiskt finns i den läroplan som riksdagen fattat beslut om behöver ingen elev ha ont i magen för att gå till skolan. Då blir det en trygg skola.

Fru talman! Under gymnasieåren sker också mycket med en elevs mognad och livssyn. Det är viktigt att skolan stöder den processen. Det är därför som vi vill utveckla religionsämnet, som är ett kärnämne, till att vara ett forum för bearbetning av livsfrågor, formande av en egen livssyn men också för att bli bekant med olika religioner, traditioner och livsåskådningar.

I samma anda vill vi utveckla historieämnet så att det får status som kärnämne. Att ha kunskaper om det förflutna krävs för att kunna förstå och förändra både samtiden och framtiden. Det hjälper inte med i och för sig lovvärda punktinsatser för att upplysa om enskilda epoker eller fenomen i historien. Snarare krävs det sammanhållna perspektiv som historieämnet erbjuder.

Fru talman! Kunskaperna är grunden i skolan. Det behöver faktiskt sägas. Det behöver ställas tydligare förväntningar på kunskapsutvecklingen. Sverige är faktiskt det enda landet i Europa som i dag inte har en examen efter genomgången gymnasieutbildning. Det är därför vi kristdemokrater vill införa både en tydlig gymnasieexamen, som en kvalitetsstämpel, och nationella prov i fler ämnen, just för att både följa upp kunskapsutvecklingen och sätta fokus på skolans uppgift: kunskapen.

Den goda gymnasieskolan tarvar också resurser. Det är därför vi lägger mer pengar till kommunerna än regeringen och dess stödpartier klarar av – just för att möjliggöra satsningarna på skolan. Vi kristdemokrater tror inte heller här på plötsliga insatser. I stället krävs ett arbete med långsiktig resursökning – precis som vi år in och år ut i riksdagen har föreslagit, så också i årets budget. Mer resurser till skolan är en nödvändighet.

Det är faktiskt tråkigt att Socialdemokraterna i sin politik – inte i sin retorik men i sin politik – under de gångna åren har urholkat kommunernas resurser. Av de ord vi har hört här i kammaren i dag kan man förle-

das att tro något annat, men de sammantagna analyserna visar faktiskt att kommunerna har fått mindre resurser att röra sig med. Det visar att det är den socialdemokratiska regeringen som är det verkliga släpänkaret när det handlar om att ge skolan de resurser som krävs.

Vi kristdemokrater vill också betona rätten för var och en att få bästa möjliga hjälp under sin skolgång. Det är därför vi vill att varje gymnasieelev får rätt till en individuell och unik studieplan. Det är inte minst viktigt när bara tre av fyra elever går ut gymnasiet med godkända betyg.

Gymnasiet måste också möta alla elevers behov. Det är faktiskt huvudlöst att samma behörighetskrav och mål ska gälla för alla. Att som i dag ställa kravet att alla ska erhålla allmän högskolebehörighet leder till att unga människors förhoppningar och drömmar inte tillgodoses, i synnerhet när det är en chimär att påstå att den allmänna högskolebehörigheten ger verklig behörighet. För till de allra flesta högskoleutbildningar gäller faktiskt särskilda behörighetskrav.

Samtidigt ropar våra små företag efter yrkeskvalificerad arbetskraft. Mer än vart fjärde småföretag uppger att bristen på rätt yrkeskompetens hindrar företagets utveckling. Det måste gymnasieskolan bli bättre på att möta. Det är därför vi kristdemokrater föreslår en ny lärlingsutbildning och också skjuter till tillräckliga resurser för att inleda en ny lärlingsutbildning i gymnasiet med nationell kvalitet men med lokal mångfald och i nära samarbete med det lokala näringslivet.

Fru talman! En god gymnasieskola kräver vuxna som trivs och som är närvarande. Lärarnas betydelse kan inte nog betonas. Det är lärarnas kompetens och skicklighet som enligt undersökning efter undersökning är den faktor som ensam har störst betydelse för om en elev lyckas eller ej. Svenska lärare behöver uppmuntran och en rejäl höjning av statusen för att eleverna ska lyckas. Därför vill vi att varje gymnasielärare får en fungerande och individuell kompetensutvecklingsplan som uppdateras kontinuerligt. Likaså måste rektorernas roll som pedagogiska ledare tydliggöras.

Gymnasieskolan är en viktig beståndsdel i kunskapsutvecklingen och kunskapssamhället. En annan viktig del är vuxenutbildningen. Det gäller att kunna lära hela livet och också ha möjlighet till det. Det är därför vi vill att vuxenutbildningen ska vara flexibel, tillgänglig och målinriktad. Vi förespråkar ju den livslånga möjligheten att lära. Därför föreslår vi kristdemokrater mer av distansutbildning och uppbyggnad av lokala lärcentrum som viktiga steg på vägen.

Fru talman! Gymnasieskolans och vuxenutbildningens roller borde vara oomstridda i kunskapssamhället. De är viktiga nycklar i ett samhälle som utvecklas. Men för att göra det möjligt krävs inte bara retorik och fagra löften. Det krävs också handling. Det krävs trygghet. Det krävs vägledning av den goda etiken, men det krävs också resurser och fokus på kunskap. Först då blir det möjligt för våra ungdomar och våra vuxna att inte bara drömma om en framtid utan också förverkliga drömmarna. Det goda kunskapssamhället blir en verklighet. Det är det samhället vi kristdemokrater vill se.

(forts. 6 §)

Kammaren beslutade kl. 13.55 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

5 § Frågestund

Frågestund

Anf. 83 TALMANNEN:

Från regeringen deltar vice statsminister Margareta Winberg, statsrådet Lars-Erik Lövdén, jordbruksminister Ann-Christin Nykvist, statsrådet Morgan Johansson och statsrådet Ulrica Messing. Välkomna.

Etiska regler för statliga bolag

Anf. 84 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Jag har en fråga till vice statsminister Margareta Winberg. Ibland brukar hon kritisera det privata näringslivet för brist på demokrati och etik. Jag undrar hur det är ställt med regeringens egen etik. I regeringens ägarpolicy för statliga bolag framgår följande: För statliga företag är kravet på genomlysning en demokratifråga eftersom företagen ytterst ägs av svenska folket. Regeringen anser därför att dessa företag ska vara minst lika genomlysta som börsnoterade företag.

I Stockholmsbörsens regler står det att delårsrapporter ska lämnas kvartalsvis. SJ har varit på tapeten flera gånger. Det är ett statligt bolag som inte lämnade någon delårsrapport tredje kvartalet och aviserar att man inte ska lämna någon rapport för fjärde kvartalet.

Hur kan det komma sig, Margareta Winberg, att regeringen inte håller fast vid sina egna formulerade etiska regler?

Anf. 85 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Ansvar för SJ ligger på Näringsdepartementet, och därför väljer jag att svara på frågan. Jag kan informera dem i kammaren som inte redan vet om det att i morgon kommer Leif Pagrotsky att ha en information för riksdagens närings-, trafik- och finansutskott om situationen i SJ, vad som har hänt, vad som nu görs och vad vi tror kommer att krävas för att få ordning på de ekonomiska problemen.

Precis som Maria Larsson påpekar är det som har inträffat ytterst allvarligt. Det egna kapitalet är förbrukat, och styrelsen har tvingats upprätta en kontrollbalansräkning. Men vi gör ändå bedömningen att vi har tid på oss att gå till botten med de problem vi ser. Det är ingen akut likviditetsbrist. Självklart ska vi ställa krav på alla de statliga bolagen så att det blir möjligt för oss att följa bolagens utveckling och ha insyn i verksamheten. Den insynen garanterar vi oss också via de representanter vi sätter i bolagens styrelser.

Anf. 86 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Tack för svaret, Ulrica Messing. Jag beklagar att vice statsministern inte ville svara, men det gick bra så här också.

Jag har tittat i Stockholmsbörsens bok om principer och regler. Det finns inte något skäl till att inte lämna en kvartalsrapport. Dessutom ska beslut om att upprätta kontrollbalansräkning också offentliggöras när beslutet fattas. Själva kontrollbalansräkningen ska också offentliggöras. Det ökar möjligheterna för hela svenska folket till genomlysning och till insyn i statliga bolag.

Jag menar att vi i vårt land behöver uppmuntra ett sunt och etiskt gott företagande. De statliga bolagen med staten som ägare måste agera föredömligt i detta. Jag menar att regeringen uppenbarligen inte har tagit sitt ansvar när man har låtit detta passera. Etiken finns uppenbarligen bara på papper. Därför ska jag gärna lämna över boken med börsregler till Ulrica Messing efteråt.

Anf. 87 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Regeringen har tagit problemet på allvar. Det var en av anledningarna till att vi tidigare i år bytte ut hela ledningen för SJ, både ordförande och ledningen för bolaget.

Vi gav dem ett tydligt mandat att gå till botten med de problem som SJ har dragit med ända sedan början av 90-talet. Det vi nu får se är ett resultat av att man faktiskt har vänt på varenda sten, man har tittat på varenda avtal.

Vi kan nu konstatera att ända sedan början av 90-talet har SJ ingått en rad dåliga avtal som man helt enkelt har gått i förlust med. Självklart ska vi inte acceptera det. Det var bra att vi valde ledning. Vi har satt tuffa krav på dem.

Jag tycker att vi ska högre krav på våra statliga bolag än vad man har på börsen. Ett sådant viktigt krav, som Maria Larsson inledde med, är att självklart ha både kvinnor och män i våra bolagsstyrelser, till skillnad mot hur det är på börsen.

Utbildning för fastighetsmäklare

Anf. 88 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Herr talman! Min fråga går till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist.

Riksdagen har den 18 mars 1998 beslutat att fastighetsmäklare ska ha minst två års högskoleutbildning. I dag är det endast 4–6 % som har den utbildningen i Sverige. I Amerika är motsvarande siffra 90 % och i Nigeria är den 30 %. Hos oss är det få.

Naturligtvis finns det mäklare som är civilingenjörer och civilekonomer och som har en kompletterande utbildning som mäklare. Det är bra.

I början av januari kommer ledamöter till Fastighetsmäklarnämnden att utses. Kommer jordbruksministern att se till att de fastighetsmäklare som tillsätts kommer att ha minst två års högskoleutbildning?

Anf. 89 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! Att köpa en fastighet är ofta ett stort beslut för många människor. Det är viktigt att de mäklare man vänder sig till har god kompetens. Det är en fråga som vi fick höra här har varit aktuell under lång tid i Fastighetsmäklarnämnden.

Vi bereder för närvarande ärendet i departementet. Det är klart att vi ser till att få en god balans när det gäller kompetensen i Fastighetsmäklarnämnden. Jag kan försäkra att vi arbetar på att få den goda kompetensen. Exakt hur det här ska utformas är jag inte beredd att i dag lägga ut texten om.

Anf. 90 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Herr talman! I dag finns två ledamöter som är fastighetsmäklare, och de har bara komvuxutbildning. Det här kostar pengar för staten. Varje år köps 90 000 villor och 40 000 bostadsrätter. I 20 000 fall blir det en tvist som går till domstol. Det kostar staten stora pengar. Det skulle vara bra om statsrådet kunde se till att fastighetsmäklarna får bättre kunskaper. Det skulle underlätta möjligheten att dra ned de statliga kostnaderna.

Anf. 91 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! Jag ska hålla mig kort. Jag delar synen att det ska vara en balanserad kompetens. Det handlar inte bara om högskolekompetens utan vi måste se till att det finns annan erfarenhet företrädd i organisationen.

Anmälan om barnmisshandel

Anf. 92 CECILIA MAGNUSSON (m):

Herr talman! Min fråga är till statsrådet Johansson. Den handlar om de fall av barn som misshandlas och far illa. Dessa fall upptäcks, men det är ingen som anmäler till socialtjänsten.

Jag blev glad i måndags morse när jag hörde på radion att statsrådet Johansson förklarade att regeringen innan jul kommer att föreslå att det ska vara straffbart att yrkesmässigt arbeta med barn och inte anmäla när barn far illa.

Jag deltog i den utredning som kallades Barnmisshandelskommittén. Jag ville att vi skulle föreslå ett införande av en disciplinpåföljd om man inte anmäler misshandel till socialtjänsten. Samma krav har Barnombudsmannen och Socialstyrelsen framfört. Det ville dock inte den politiska majoriteten i utredningen.

Min fråga är: Avser regeringen att lägga fram ett förslag om en bredare disciplinpåföljd än den som Barnmisshandelskommitténs föreslog?

Anf. 93 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Nej, det avser regeringen inte att göra.

Jag tycker att jag i Ekointervjun var tydlig om att vi ska förtydliga anmälningsansvaret inom hälso- och sjukvården och inom skolan genom att i hälso- och sjukvårdslagen och i skollagen skriva in det ansvar som man har i de här personalgrupperna. Det kom sedan att tolkas som att det skulle följa ett straffansvar på detta, men så är inte det förslag utformat

som vi i dag jobbar med. Däremot öppnar vi för att föra diskussionen vidare just när det gäller disciplinpåföljd och hälso- och sjukvårdspersonal. Jag är intresserad av att föra den diskussionen vidare, och det finns skrivningar om detta vad gäller de lagar som vi arbetar med. Vi har dock inte tillräckligt med underlag.

Precis som Cecilia Magnusson påpekar fanns förslaget inte med i utredningen. Därför känns det som att vi inte har tillräckligt med underlag för att i det här läget kunna gå fram med ett skarpt förslag.

Anf. 94 CECILIA MAGNUSSON (m):

Herr talman! Jag blir lika ledsen nu som jag i måndags blev glad för de utsatta barnens skull. De flesta yrkeskategorier som arbetar med barn har ju en legitimering och en skyldighet att anmäla till socialtjänsten, oavsett om man arbetar inom den privata sektorn eller om man arbetar inom den offentliga sektorn. Alltför sällan lever man upp till denna skyldighet.

Jag håller fullständigt med statsrådet Johansson om att anmälningsplikten inte fungerar och att detta inte är acceptabelt. Den fråga som fortfarande är obesvarad är vad som är idén med en plikt om det inte finns verktyg att ta till ifall människor underlåter att leva upp till den skyldighet som plikten innebär.

Anf. 95 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att man ska ta en sak i taget. Vi tydliggör nu det ansvar som man har genom att skriva in det i hälso- och sjukvårdslagen och i skollagen. Tidigare har ett problem varit att man inte riktigt har tagit den anmälningskyldighet som man har på allvar. Därför går vi fram med detta.

Jag avvisar inte att vi i en förlängning, om vi ser att det ändå inte fungerar, kanske måste ta till skarpare åtgärder. Den signal som jag velat skicka med mitt svar är alltså att detta fortfarande finns med i diskussionen. Men problemet är att vi inte har ett riktigt bra utredningsunderlag. Det måste ju i så fall också remissbehandlas och så vidare för att kunna gå vidare i det här läget.

En nyhet som också kommer när det gäller anmälningskyldigheten är att vi utvidgar denna till att också gälla fängelsesituationen, alltså kriminalvården och rättspsykiatrin. Också där stöter man många gånger på fall där man ser att barn far illa. Nu utvidgar vi i så fall den anmälningskyldigheten. Därmed tar vi ett kliv framåt. Men detta är bara en av delarna i lagrådsremissen.

Fastighetsskatten

Anf. 96 LARS TYSKLIND (fp):

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Lars-Erik Lövdén.

Jag läser första meningen i den text om bostadspolitiska mål som vi har att behandla i morgon. Det står att målet för bostadspolitiken är att alla ska ges förutsättningar att leva i goda bostäder till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar.

Huvudordet här för mig är ”långsiktigt”. Men nästan dagligen får vi vittnesmål från människor i områden med höjda taxeringsvärden som ser det som enda lösningen att flytta eftersom de inte anser sig ha ekonomiska resurser att betala den fastighets- och förmögenhetsskatt som skulle falla ut. Enda orsaken till att flytta anges vara just detta; det finns inga andra incitament. Jag tycker att det här rimmar illa med det mål som vi, såvitt jag förstår, antar här i riksdagen i morgon och där det talas om långsiktigt hållbara ramar.

Jag vill därför ställa följande fråga: Hur vill statsrådet komma till rätta med den beskrivna situationen, som leder till ett slags framtvängd segregation av ekonomiska skäl?

Anf. 97 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! I fjol fattade vi beslut om att sänka fastighetsskatten och samtidigt införa en begränsningsregel som innebär att den som har ett hus inte behöver betala mer än 5 % av sina inkomster i fastighetsskatt. Men nu finns det en problematik som har samband med förmögenhetsbeskattningen. Jag har gett ett särskilt uppdrag till en kommitté under ledning av förre riksdagsmannen Jan Bergqvist, som ska se över frågorna om fastighetsbeskattningen och förmögenhetsbeskattningen i ett sammanhang. Innan vi gör några förändringar i det avseendet vill vi avvakta det kommittéarbetet.

Jag inser till fullo att det i vissa situationer kan finnas problem på fastighetsmarknaden. Men samtidigt är det väldigt viktigt att understryka att fastighetsskatten ger samhället ungefär 23 miljarder i inkomster. Varje förändring som innebär minskade inkomster från fastighetsskatten måste hanteras genom andra inkomster eller genom utgiftsbegränsningar. Här har vi alltså en viktig skatteälla för samhället för att finansiera de grundläggande välfärdsåtagandena inom vården, skolan och omsorgen.

Anf. 98 LARS TYSKLIND (fp):

Herr talman! Den redovisningen har vi fått förut – detta med begränsningsregel och att det pågår en utredning liksom att detta är en inkomstkälla för staten. Det är vi alla fullt medvetna om. Men faktum kvarstår att det finns en hel del människor på många ställen i vårt land som inte har stora ekonomiska resurser och som i dag känner en oerhörd oro och mår ganska dåligt. Därför skulle det kännas lite tryggt för de här människorna att få ett slags besked om att de aldrig kommer att behöva flytta. Den situationen är vi i dag inte i. Medan detta utreds finns alltså en oro hos människorna på de aktuella orterna.

Anf. 99 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Låt vara att vi tidigare gett de här beskederna men de förtjänar att upprepas. Vi har alltså sänkt fastighetsskatten till 1,0 % och höjt gränserna för förmögenhetsbeskattningen. Dessutom har vi infört begränsningsregeln om de 5 procenten.

Det finns förvisso – det erkänner jag – en problematik som det finns anledning att titta närmare på. Det är därför som vi har gett kommittén i uppdrag att göra en översyn både av beskattningen och av förmögenhetsskatten i de här fallen. Jag hoppas att kommittén kommer fram till ett bra förslag som vi sedan kan genomföra.

Frågestund

Anf. 100 SONJA FRANSSON (s):

Herr talman! Jag vill vända mig till jämställdhetsminister Margareta Winberg. Det gäller det som statsrådet haft uppe i diskussionen om ledningarna i våra bolagsstyrelser. Den frågan tål verkligen att diskuteras, så jag är väldigt glad över att ministern har tagit upp detta och över att hon har varit så tydlig.

Av statistik framgår att det i Ericssons styrelse finns tio män och ingen kvinna. På samma sätt är det med Saab, Skanska, Volvo och så vidare. Det saknas kvinnor. Detta är oerhört väsentligt, och det har ministern verkligen fört fram.

Men vi har ju också universitetssjukhusen och de ledningsgrupperna. Vi har också en del privata sjukhus där man nu har en styrelse – till exempel i Helsingborg. Mig veterligen finns det inte en enda kvinna i ledningen där. Men sjukvård är ju verkligen något som berör båda könen – inte minst kvinnor med tanke på att vi kvinnor blir äldst.

Tänker ministern ta upp just frågan om hur det ser ut i ledningarna för våra universitetssjukhus och i de privata sjukhusens styrelser?

Anf. 101 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag delar Sonja Franssons oro för den obalans som finns framför allt i de privata bolagens styrelser. Första gången jag tog upp detta var år 1999. Jag sade då: Ni får fem år på er. Då var det ungefär 6 % kvinnor i styrelserna. I dag är det fråga om knappt 7 % kvinnor, så det har gått otroligt sakta.

Samtidigt vill jag säga att vi för statliga bolagsstyrelser har satt upp målet att vi år 2003, nästa år, ska ha 40 % kvinnor. Vi har i dag knappa 38 % kvinnor där, så vi kommer att nå det målet.

Mot den bakgrunden sade jag för ett tag sedan att 25 % år 2004 nog inte är att ta i. Det var det tydligen, för det blev rätt så mycket diskussion om det.

Samtidigt tror jag att om man sätter något slags mål kommer det att hända saker. Jag tycker att jag ser det inom det privata näringslivet just nu.

Vi går nu vidare och tittar på andra privata och offentliga institutioner.

Anf. 102 SONJA FRANSSON (s):

Herr talman! Tack för det svaret. Jag ska fatta mig kortare denna gång. Jag innefattade också till exempel våra stora universitetssjukhus. Enligt den statistik jag har finns det i ledningsgruppen i Linköping tio män och tre kvinnor, vid universitetssjukhuset i Umeå sju män, fem kvinnor och så vidare. Det är väldigt snedfördelat. Jag tror att det är väldigt viktigt, av precis samma skäl som i samhället i övrigt, att också kvinnorna kommer fram i de här sammanhangen för att vi ska få en bra vård och utbildning.

Anf. 103 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Självfallet omfattas också universitetssjukhusen av det här uppdraget. Jag kan tillägga att den 8 mars nästa år, på den internationella kvinnodagen, kommer Anna Wahl att redovisa sin utredning. Hon har nämligen fått regeringens uppdrag att se vad det är som hindrar att kvinnor finns i framför allt det privata näringslivets bolagsstyrelser. Det blir en intressant rapport, och därefter kommer vi att föreslå ytterligare mått och steg, för jag tror inte att vi är färdiga den 8 mars 2003.

Förebyggande av ohälsa bland äldre

Anf. 104 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! I går träffade jag ledningen för Sveriges Pensionärsförbund, SPF. Vi diskuterade många viktiga frågor, bland annat hälsofrågor, hur viktigt det är med förebyggande insatser, friskvård och olycksförebyggande åtgärder. SPF såg klädseln av julgran som en tidsmässigt mycket aktuell olycksfallsrisk. Vi diskuterade betydelsen av förebyggande arbete inom hälso- och sjukvården, egentligen på alla områden.

Jag skulle vilja fråga folkhälsoministern om han är beredd att ställa sig bakom Centerpartiets krav på ett program för att förebygga ohälsa och olycksfall hos äldre och att mer målmedvetet än i dag prioritera det förebyggande arbetet.

Anf. 105 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi kommer inom kort att presentera en folkhälsoproposition där vi tar ett helhetsgrepp på hälsofrågorna och folkhälsofrågorna, det långsiktiga arbetet med att både förebygga och förbättra hälsoläget generellt sett i landet. Där är målet ett *mainstream*-tänkande, tänkandet att vi ska få in hälsoperspektivet i alla beslut som vi fattar. Då lägger vi grunden för en nationell folkhälsopolitik. Där är egentligen hela samhället involverat.

De äldres hälsa är särskilt viktigt att slå vakt om och diskutera i det här perspektivet – dels blir vi ju äldre och äldre, dels har antalet dagar som vi håller oss friska inte ökat över ett tidsperspektiv. Vi ska försöka dra ut på den tiden så långt som möjligt.

Olycksfall är en viktig aspekt som vi måste fortsätta att diskutera i det kommande folkhälsoarbetet.

Anf. 106 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Det var ett allmänt hållet svar. Jag hade kanske hoppats på lite mer konkreta idéer. Jag utgår från att vi är överens om vikten av att arbeta med förebyggande insatser. Men här vi en målgrupp, de äldre, som är i stort behov av förebyggande insatser och som vi vet är en jättesstor resurs som vi måste göra allt för att ta till vara. Jag tycker att vi kunde få ett lite tydligare svar, ett bejakande av att det krävs insatser för att rikta olycksfallsförebyggande insatser gentemot målgruppen äldre.

Herr talman! Jag skulle avslutningsvis vilja ställa en fråga också om tandhälsan, som verkligen hör hit. Vi har fått rapporter om att många på institutioner för särskilt boende i dag icke får vad man har rätt till, nämli-

Frågestund

gen en munhälsobedömning årligen. Det här brister. Kan vi få ett besked att ministern tar med sig det och agerar så att det blir en ändring.

Anf. 107 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi kan gärna ta ett initiativ till att arbeta med förebyggande frågor, framför allt vad gäller olycksfall och de äldre, gärna i samarbete och dialog med PRO, SPF och andra organisationer. Den plattform som vi nu skapar i den nationella folkhälsopolitiken är ett sätt kunna föra diskussionen och dialogen vidare.

När det gäller tandhälsan vill jag hänvisa till socialminister Lars Engqvist som har hand om tandvårdsfrågorna i regeringen. Självklart tar jag med mig den fråga om tandhälsan hos de äldre på institutionerna som Kenneth Johansson reser.

Elförsörjningen

Anf. 108 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Min fråga är till konsumentministern.

I Sverige finns det fortfarande många hushåll som använder el som enda eller huvudsakliga värmekälla. Det är ett slösaktigt sätt att använda en högkvalitativ energiform. Vi i Sverige är rätt ensamma om att använda el på det sättet i den utsträckningen. Det är också därför som det är problem med elförsörjningen just kalla vinterdagar. De där topparna belastar hela systemet, och kostnaderna bärs av alla elkunder, inte bara av dem som använder elvärmen. Elen blir av det skälet relativt sett alldeles för dyr för de små elkunderna. Vad kan konsumentministern göra för att förändra detta?

Anf. 109 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! Det är väldigt angeläget att vi som konsumenter kan ha ett antal val i olika situationer där vi ska konsumera, och det gäller så klart också elförsörjning. Det är viktigt att vi får en god information om vilka alternativ som finns, att vi också får en god information om hur man kan spara, för ett alternativ är att vara sparsam om man använder el och rentav använder el för uppvärmning av sin fastighet.

Det finns ett antal olika vägar att gå för att se till att konsumenterna har den här valfriheten. Vi har en myndighet, Konsumentverket, som arbetar en hel del med informationsfrågorna och bland annat har utvecklat en väldigt attraktiv webbsida, en hemsida där man kan få information om de här frågorna.

Anf. 110 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Tack för det svaret, konsumentministern. Vi får hoppas att konsumenterna använder den hemsidan. Dock tror jag inte att det kommer att påverka det förhållandet att de små elkonsumenterna betalar relativt sett för mycket för sin el jämfört med de stora konsumenterna.

Men det finns ett annat problem som jag skulle vilja peka på. Vi använder numera väldigt mycket apparater i våra hem som drar el. Även om produkterna blir effektivare ökar själva mängden produkter, och det blir ett stort elslöseri av det. Man kan ta som exempel apparater som står

på *stand by*. Det finns en beräkning i Europa på att 10 % av elanvändningen går till *stand by*-funktioner. I Sverige skulle det betyda att vi använder 4,8 terawattimmar i onödan på det sättet. Kan konsumentministern göra någonting för att butikerna ska tydliggöra att *stand by*-funktionen medför stora kostnader för elförsörjningen och därför i slutändan för konsumenterna?

Frågestund

Anf. 111 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! Jag återkommer till det behov av information som konsumenterna har. Jag tror att vi bör göras medvetna om detta och också ställa krav på den typen av information när vi köper våra produkter. Här har vårt verk för konsumenterna, Konsumentverket, ett stort uppdrag att dels påverka handeln, dels hjälpa konsumenterna. Jag har också läst en del artiklar i medierna under sista tiden där man får det goda rådet att man i hemmet bör stänga av TV:n ordentligt för att spara flera hundralappar om året bara genom den åtgärden när det gäller TV-apparaten.

Jag vill åter trycka på behovet av information. Där menar jag att vi har medlen att se till att vi också kan få den informationen.

Terroristhotet till sjöss

Anf. 112 ELSE-MARIE LINDGREN (kd):

Herr talman! Jag vill ställa min fråga till statsrådet Ulrica Messing.

För drygt en månad sedan utfärdade Interpol en varning för att en färja skulle sprängas den 9 november. Jag har skrivit en fråga till statsrådet om det här, och jag har också fått svar. Där säger man att regeringen diskuterar vilken myndighet som ska utreda de kommande internationella regler som ska tillämpas och att det kan bli klart tidigast i slutet på 2004.

Min fråga till ministern är därför: Vidtar statsrådet och regeringen några omedelbara åtgärder för att öka säkerheten kring detta?

Anf. 113 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Vi gör många saker redan nu. Vi kommer att göra flera saker under nästa år och året därpå. En av de saker som vi redan nu gjort är att vi gett ett uppdrag till Sjöfartsverket. Och för första gången har vi nu gemensamma bestämmelser i frågor som har koppling till terroristhot också till sjöss. Det har inte funnits sådana överenskommelser tidigare.

I förra veckan var jag i Bryssel och träffade andra ansvariga ministrar för sjösäkerhetsfrågor i EU. Där bestämde vi oss för att öka kraven också när det gäller säkerhet för olja och andra kemikalier som färdas på våra gemensamma vatten mycket tidigare än vad vi hade tänkt göra innan. Till exempel ställer vi krav på att man ska utfasa enkelskrov, men vi ställer också krav på internationella organisationer som IMO. Här hoppas vi att vi kan få ett förslag redan till sommaren som vi kan införliva i svensk lagstiftning.

Anf. 114 ELSE-MARIE LINDGREN (kd):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Sverige har ju en omfattande färjetrafik. I dag kan faktiskt vem som helst köra ombord en bil full med sprängmedel. Det är klart att det oroar många människor i dag.

Anser statsrådet att det svar som nu har givits lugnar vår befolkning? Gör vi verkligen allt vi kan för att hindra att hotet blir verklighet?

Anf. 115 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Utifrån den hotbild vi vet om i dag gör vi allt vi kan. Men vi måste alltid anstränga oss för att få mer kunskap om vad som kan hända i framtiden.

En av de viktigaste frågorna som vi diskuterade på ministermötet förra veckan var vilket ansvar varje nation har som flaggstat både när det gäller terroristhot och fartyg som går med enkelskrov med oljor, med kemikalier och med mycket annat. Här är vi överens om att det inte räcker att ställa större krav på hamnkontroller. Vi måste ställa tuffare krav på alla nationer som har flaggade fartyg. Här har vi ett ansvar i Sverige, därför att vi har väldigt många svenskflaggade fartyg. Det är klart att vi vill att de ska leva upp till internationella regler och avtal men också till arbetsrättsliga och utbildningsmässiga villkor.

Med de erfarenheter vi har i dag har vi en fungerande lagstiftning och ett bra samarbete. Vi ska skärpa lagstiftningen ännu mer från och med i sommar och ytterligare från 2004. Men man kan aldrig smita undan att varje nation har ett eget ansvar för sina flaggade fartyg.

Näringslivet i Norrlands inland

Anf. 116 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Jag tänker rikta mig till statsrådet Messing och ta upp en fråga som rör Norrland och framför allt Norrlands inland.

Vi vet att vi är beroende av olika former av nyttjande av naturtillgångar. Vi vet också att tack vare effektiviseringar och rationaliseringar har vi kommit i ett läge där det naturligtvis behövs mycket färre människor som arbetar inom de olika sektorerna. Därför är behovet av ett bredat och vidgat näringsliv väldigt stort i framför allt Norrlands inland, som är historiskt präglad av basindustrin.

Jag kan börja med att fråga vilka insatser som statsrådet Messing kan tänka sig för att utveckla näringslivet inom till exempel tjänstesektorn och kunskapssektorn i Norrlands inland.

Anf. 117 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Lennart Gustavsson pekar på en viktig fråga, därför att det är ett stort bekymmer för många delar av vårt land att man har ett väldigt ensidigt näringsliv. Man blir då otroligt sårbar.

Självklart har staten en viktig roll i att bredda näringslivet lokalt och regionalt. Något som är bland det effektivaste för att bidra i det arbetet är enligt min mening våra regionala högskolor och universitet. De är otroligt viktiga motorer för lokal och för regional utveckling. Här samlas i drivhus, i växthus och mycket annat nya företag.

Jag tycker också att vi ska lägga både tid och pengar på att stötta det som är unikt på olika platser. Ett väldigt bra exempel på det är biltestverksamheten i Norrlands inland, som inte kan flyttas till någon annan del av vårt land, som bygger på den kyla, den snö och det mörker som är unikt för Norrlands inland och som dessutom sysselsätter ungefär 600 årsarbetare. Det kan staten också hjälpa till att stötta och bredda, så att man inte bara skottar banor utan också kan utföra testerna.

Anf. 118 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Biltestverksamheten ställer jag upp på. Om jag har förstått det hela rätt kommer vice statsministern att befinna sig i Arjeplog nästa måndag för att inviga en bredbandssatsning där. Jag kommer också att vara där.

Jag skulle vilja komma med en liten fundering runt möjligheten att på nationell nivå utforma regelverk så att vi kan underlätta ett breddat näringsliv. Många av de nya produkterna som innehåller kunskaper och tjänster förutsätter att man faktiskt kan transportera människor. Det handlar inte om att skicka i väg en stol med traditionellt transportstöd. Vi vet också vilka kostnader företagen har för att ta sig till marknaden. Min fråga rör alltså en idé om persontransportstöd.

Kan idéer runt någon form av persontransportstöd vara *ett* sätt att stimulera framväxten av ett breddat näringsliv i Norrlands inland?

Anf. 119 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Jag skulle kunna göra det enkelt för mig och säga att det gör vi redan i dag via Rikstrafiken. Från och med i år upphandlar staten flygtrafik på tio flygplatser i Norrlands inland. Men jag förstår att Lennart Gustavssons fråga är vidare än så.

Jag tycker att vi har klivit framåt och tagit ett större ansvar för infrastrukturfrågorna i hela vårt land och att vi genom Rikstrafiken utjämnar de skillnader som finns i landet när det gäller långa avstånd och när det gäller glest befolkade områden.

Jag vill gärna fundera vidare på det som Lennart Gustavsson pekar på, därför att det är klart att transporterna i framtiden och de varor och tjänster som ska säljas blir alltmer förknippade med enskilda personer. Det blir, precis som Gustavsson säger, allt färre stolar som ska skickas som färdiga produkter.

Låt mig alltså få ta med mig den synpunkten och fundera vidare.

Segregationen i bostadssektorn

Anf. 120 RIGMOR STENMARK (c):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Lövdén.

Vi har här i riksdagen tidigare under dagen lyssnat till en väldigt engagerad fredspristagare, Jimmy Carter, som bland annat berättade om situationen i världen. Det var väl kanske inte så främmande för oss, men det uppmanade ändå till att tänka till över att klyftorna i världen ökar mellan fattiga och rika.

Vi tror ju att vi lever i ett välfärdsland, och så ser det ut utåt. Men när vi tittar på Sverige inifrån ser vi att klyftorna också i vårt land ökar mellan fattiga och rika. Vi har ungdomar som letar med ljus och lykta efter en bostad som de har råd att bo i. Vi har unga ensamstående föräldrar med barn som lever under bidragsberoende.

Jag undrar vad statsrådet tänker arbeta med för att minska klyftorna här hemma i Sverige.

Anf. 121 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Sett från ett internationellt perspektiv lever vi i ett välfärdssamhälle. Men trots det finns det i det svenska samhället väldigt tydliga klasskillnader. Det finns brister och det finns klyftor, och det är en uppfordrande plikt för oss som är politiskt ansvariga att ständigt arbeta för att undanröja dessa klyftor.

Vi ser det här påtagligt inom bostadssektorn med segregationen, med bostadsbristen. Regeringen arbetar ju aktivt för att motverka segregationen. Det är storstadssatsningen ett uttryck för. Vi arbetar aktivt för att bygga bort och undanröja bostadsbristen.

I nästa vecka kommer vi att lägga fram ett förslag som innebär att vi väsentligt förstärker stödet till nyproduktion av hyreslägenheter, just i syfte att undanröja bostadsbristen och underlätta för unga människor att komma ut på bostadsmarknaden. Det är ett ständigt pågående arbete att se till att vi i det som vi i övergripande termer kan säga vara det svenska välfärdssamhället rättar till de brister och klyftor som finns.

Anf. 122 RIGMOR STENMARK (c):

Herr talman! Det är bra att man jobbar med frågorna. Det vill jag puffa på ytterligare. Jag vill fokusera lite grann på studentlägenheter. Vi i Centerpartiet har medverkat till investeringsbidrag för just studentlägenheter eftersom vi vet att det är bra. Men varför ska det vara skillnad på att få bidrag till studentlägenheter mot andra hyreslägenheter, och varför ska unga ensamstående föräldrar få vänta upp till två år på att få rätt bostadsbidrag?

Anf. 123 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Om Centerpartiet hade fått råda hade vi inte haft ett investeringsbidrag till att bygga vanliga hyreslägenheter. Rigmor Stenmarks parallell med investeringsbidrag för studentlägenheter och investeringsbidrag för hyreslägenheter blir därför något ihållig utifrån frågeställarens utgångspunkter.

Vi kommer nästa vecka att lägga fram ett förslag som innebär en förstärkning av stödet också till produktion av studentlägenheter. Men det är en viss skillnad kostnadsmässigt mellan att bygga traditionella studentlägenheter, i korridorer och som mindre lägenheter med pentry, och att bygga vanliga ordinära lägenheter med besittningsskydd. Det motiverar den differentiering som vi har i stödet mellan de olika boendeformerna.

Jag skulle välkomna Rigmor Stenmark och Centerpartiet om de ställde upp på den proposition som vi kommer att lägga fram om ett ökat stöd för byggande av hyreslägenheter.

Anf. 124 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till vice statsministern.

Svenska kvinnor föder nu i genomsnitt 1,57 barn. Det är långtifrån de 2,1 barn som skulle behövas för en långsiktig befolkningsstabilitet. Samtidigt ökar andelen som är över 65 år i landet.

I dagens Sverige försörjer en förvärvsarbetande en som inte jobbar. Enligt FN:s prognoser skulle varje arbetande 2050 försörja två personer som stod utanför arbetsmarknaden. Den beräknade befolkningmängden skulle då ligga någonstans mellan sex och sju och en halv miljon invånare. Vad ämnar regeringen göra åt detta?

Anf. 125 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! De låga befolkningstalen upplevs av många som ett problem. Det kan vi se också i Sverige. Det är intressant att se detta i ett historiskt perspektiv. Vad är det som gör att människor väljer att föda barn eller att avstå från det? I ett historiskt perspektiv visar det sig att man vågar skaffa barn om man har en bra välfärd, jobb, barnomsorg och goda ekonomiska möjligheter. Därför satsar regeringen på barnfamiljer. 90-talet var ett förlorat årtionde för barnfamiljerna. Vi har på olika sätt börjat återskapa den välfärd som vi tycker att barnfamiljerna ska ha, genom höjda barnbidrag och så vidare.

Det är en väldigt viktig väg att gå för att människor ska känna sig trygga och våga skaffa ett första barn eller kanske ett andra eller tredje barn. Man kan också diskutera invandring – jag tror att det är det som frågeställaren är ute efter. Men jag får återkomma till det.

Anf. 126 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! I Europa är situationen likadan, på vissa ställen betydligt värre till och med än i Sverige. När man pratar om befolkningsutveckling tar man upp tre faktorer. Det är mortaliteten, fertiliteten och migrationen som påverkar den. Av prognoserna ser man att det finns länder som skiljer sig dramatiskt från Sverige. Det är länder som Kanada och USA, där man har en helt annan befolkningsutveckling än Sverige. Det beror framför allt på att man där är benägen att ta emot betydligt fler arbetskraftsinvandrare.

Skulle vice statsministern vara beredd att föra in även Sverige på den vägen?

Anf. 127 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Vi hade en diskussion om arbetskraftsinvandring i valrörelsen. Vi sade då att vi inte är beredda att öppna våra gränser på det sätt som till exempel Folkpartiet föreslog. Sverige är i dag ett land som tar emot väldigt många flyktingar. De har ökat med 50 % under det senaste året till skillnad från EU som helhet där de bara ökat med 6 %. Vi är ett generöst land. Vi tar emot många.

Jag kan mycket väl tänka mig att vi inför framtiden måste börja fundera över om vi också ska ha någon typ av arbetskraftsinvandring. Det har vi haft tidigare. Det hade vi på 60-talet när vi behövde arbetskraft. Då

kom jugoslaverna, grekerna och andra. Jag är personligen inte främmande för tanken, men det ska ske under ordnade former. Det ska inte vara en underbudspolitik som vi uppfattade att många förslag innehöll som cirkulerade i valrörelsen.

Alkoholinformation

Anf. 128 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Min fråga går till folkhälsominister Morgan Johansson. Han har upprepade gånger hävdat att frivilligorganisationer i det här landet ska engageras för att delta i den alkoholpolitiska debatten. Men det finns mer eller mindre seriösa organisationer. Ungdomens nykterhetsförbund tycks tyvärr platsa i den senare kategorin.

I det senaste numret av UNF:s tidning Motdrag finns exempelvis följande lilla dikt som ett inlägg i debatten: Heja våldtäkt friskt humör, det är det som supen gör. Om du får en hjärntumör har du säkert druckit öl.

Utan att värdesätta skribentens poesi måste man väl ändå fråga sig om detta är seriös information. Anser ministern att alkoholinformation får vara hur osaklig som helst? Jag frågar eftersom UNF förra året erhöll åtskilliga miljoner kronor i statliga bidrag till sin verksamhet. Just i dag sammanträder ungdomsstyrelsen för att kanske fatta beslut om ännu mer.

Kommer ministern utifrån det jag läste upp att reflektera över UNF:s sätt att hantera skattebetalarnas pengar?

Anf. 129 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag utgår ifrån att det som Tobias Billström tar upp inte speglar den informationsinsats som UNF använder statliga resurser till. Det är oerhört viktigt att man bygger på frivilligorganisationer i det alkoholpolitiska arbetet, inte minst mot bakgrund av den utveckling som vi nu har när det gäller ökat drickande bland ungdomar. Vi har försökt bygga upp alkoholpolitiken kring att vissa områden i livet ska vara fredade: graviditeten, trafiken, uppväxten och arbetsplatsen. Frivilligorganisationerna har en oerhört viktig roll för att föra ut information om alkoholens skadeverkningar, inte minst en organisation som jobbar direkt mot ungdomar.

Jag vill inte dra några slutsatser om lösryckta citat ur tidningar. Jag förstår Tobias Billströms krok eller bockfot i resonemanget, nämligen att han vill komma åt alkoholpolitiken som sådan och alkoholinformationen som sådan. Den linjen ställer jag inte upp på. Jag tycker att vi måste ha ett allmänt resonemang om alkoholens skadeverkningar när vi nu ser hur utvecklingen ser ut.

Anf. 130 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Tack för svaret. Men jag vill uppehålla mig lite vid UNF. Svaret är inte tillräckligt.

I samma nummer kan man läsa följande påstående från en av UNF:s medlemmar: Framåt för stora demonstrationer, klotter och sabotage av Spendrupsbilar!

På sin webbplats påstår UNF att man ger medlemmarna demokratiska verktyg för att påverka. Ändå låter man ett sådant inlägg passera i sin medlemstidning utan någon som helst reaktion, varken från ledningen för organisationen, redaktionen eller ansvarig utgivare. Det måste tolkas som att man i grunden inte har något emot skribentens åsikt att sabotage mot enskild egendom är acceptabelt.

Min följdfråga blir: Vilka åtgärder kommer ministern att vidta för att inskräpa vikten av att denna typ av uttalanden i alkoholfrågan inte får stå oemotsagda?

Anf. 131 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Självklart måste all verksamhet hålla sig inom lagens rāmärken. Man ska inte i något sammanhang uppmana någon att bryta mot lagen.

Å andra sidan är jag en person som slår vakt om människors yttrande- och tryckfrihet. Det vore fel av mig att gå in och försöka censurera tidskrifter utifrån resonemanget att de har fått statligt stöd och att de därför inte får skriva vad de vill eller enskilda medlemmar inte får ge uttryck för vilka åsikter som helst. Då passerar man en gräns. Det vore faktiskt ganska allvarligt om vi skulle ha den synen och knyta ihop statliga medel med yttrandefrihet. Se bara på presstödet, för att dra en parallell!

Återigen: Jag förstår vad Tobias Billström är ute efter. Han vill försöka undergräva informationen om alkoholens skadeverkningar utifrån något slags konservativ eller liberal syn. Den ställer jag inte upp på. Jag tycker att vi har en väldigt oroande utveckling när det gäller alkoholkonsumtionen, framför allt bland ungdomar. Då tycker jag att vi bör föra en seriös diskussion om det och vad vi ska göra åt det.

Socialutredningar om barn

Anf. 132 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Jag har ännu en fråga till statsrådet Morgan Johansson.

Ett tvångsomhändertaget barn som det talades om i TV:s Uppdrag granskning häromdagen har vållat tittarstorm. Reaktionerna är till och med starkare än kring den lille pojken som blev ihjältrampad. Vad handlar stormen om? Identifikation med de drabbade och ett stort raseri mot myndigheter, tror jag.

Ingen av oss får tala om det här fallet i dag. Jag vill i stället koncentrera mig på socialtjänstens ansvar och kompetens. Jag har bråkat med den frågan ganska mycket, både som politiker och i mitt civila jobb. Jag har skrivit en motion som handlar om utredningar som rör barn och kvalitetssäkring av dessa. Forskare som mer ingående har undersökt barnavårdsutredningar har klart uttalat att kvaliteten i sakligt hänseende brister avsevärt. Barnen kan bli offer för dåligt utredningsarbete dels genom att ingen åtgärd vidtas när sådan behövs, dels genom att en drastisk åtgärd vidtas när ingen behövs, dels genom att en felaktig åtgärd vidtas när en annan åtgärd behövs.

Jag skulle vilja höra lite om statsrådets syn på det här utredningsarbetet.

Anf. 133 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att Kerstin-Maria Stalin håller sig på den här principiella nivån och för ett balanserat resonemang kring detta. Det här är något av det allra svåraste som finns i samhället – att fatta beslut om att eventuellt omhänderta ett barn som kanske kan komma att fara illa, att skilja det barnet från dess familj. Vi förstår ju att denna möjlighet måste finnas, men den måste användas med mycket stor försiktighet. Den utredning som ligger till grund för detta måste utgå från barnets bästa och genomföras med professionalitet, men också med medkänsla. Man måste också i enlighet med lagens intentioner pröva andra möjligheter, till exempel att låta barnet vara kvar i familjen fast med stöd och hjälp eller att utnyttja det familjenätverk som finns.

Det här är oerhört svåra avvägningsfrågor. Just därför har vi ett system i Sverige för överklagandemöjligheter och domstolsprövningar och en statlig tillsyn.

Jag följer fallet i Oskarshamn väldigt noga. Jag har informerat mig både i går och i dag om vad som händer. Men jag är naturligtvis av formella skäl förhindrad att uttala mig i någon riktning i just det fallet.

Anf. 134 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Jag tackar så mycket för de orden.

Jag vill fortsätta lite grann på just det här med utredningar. Vid sakligt bristfälligt utredningsarbete uppfylls inte den svenska grundlagens krav på saklighet och opartiskhet inom offentlig förvaltning – regeringsformen 1 kap. 9 §. Vi är väldigt ense om hur viktigt detta är, och det är jag mycket glad för.

Jag kanske kan be statsrådet att ännu en gång lite grann utveckla detta med utredningsarbetet. Det kanske kommer att kosta mera pengar. I den allmänpolitiska debatten sade statsrådet att saker och ting kan kosta, men det gör ingenting för det lönar sig längre fram. Han sade också att socialtjänstpersonalen ibland har så mycket att göra att man inte hinner mer än att se till att folk får tak över huvudet och mat för dagen. Det tycker jag var klokt sagt, fast det är sorgligt.

Anf. 135 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Så är det. Då diskuterade vi framför allt hemlöshetsfrågan och missbrukarvården, men det klart att resursfrågan också är en del i det vi talar om nu.

Vi har tidigare i dag talat om den lagrådsremiss om socialt utsatta barn som regeringen står i begrepp att fatta beslut om i nästa vecka, hoppas jag, om allt går som det ska. Vi har bland annat diskussioner med Miljöpartiet om detta framöver. Där aviseras en total översyn av den sociala barn- och ungdomsvården som vi tänker göra under kommande år och som vi hoppas kan leda fram till en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. Vi har haft socialtjänstlagen ungefär som den nu ser ut i 20 års tid, men vi har inte riktigt trängt ned på djupet för att se hur den verkligen fungerar. Och då handlar det om att fånga upp båda delarna av kritiken – dels den som går ut på att socialtjänsten ingriper alldeles för sent eller förhåller sig för passiv, för de signalerna finns också, dels den typ av kritik som man nu har tagit upp, nämligen att man vidtar fel åtgärder eller går för hårt fram.

Barnfamiljers ekonomiska situation

Frågestund

Anf. 136 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! Jag tror att vi alla känner att det närmar sig jul. Vi har förväntningar. Vi vet att många barn och barnfamiljer ser fram emot julen och den gemenskap julen innebär. Men vi vet också att en del känner en extra tyngd när det gäller den ekonomiska situationen inför julen. Julen medför oftast också merkostnader.

Vi talade mycket om barnfamiljerna och barnen i valrörelsen. Har barnfamiljerna nu mjuka och hårda paket att se fram emot i julklapp för att bättre kunna klara av sin familjesituation under det kommande året och de kommande åren under mandatperioden?

Anf. 137 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Precis som jag sade tidigare innebar 90-talet väldigt hårda påfrestningar på just gruppen barnfamiljer. När vi fick ekonomin i ordning var det också den första gruppen som vi ville göra någonting åt. Vi har också gjort det. Vi har höjt barnbidragen. Maxtaxan är en annan reform, liksom personalförstärkningarna på dagis och så vidare. Men vi har också insett att ekonomin fortfarande är svår för många barnfamiljer. Vi har sett att det kan vara svårt exempelvis för nyblivna pappor att stanna hemma eftersom vi har ett tak som många gånger ligger för lågt.

Därför träder ett antal reformer i kraft den 1 januari som just riktar sig till barnfamiljerna. 4–5-åringarna får förskola tre timmar per dag avgiftsfritt. Vi inför en lägsta föräldrapenning på 150 kr per dag. Studiebidaget förlängs från nio till tio månader.

Det är några av de åtgärder vi vidtar för att möta just det som Carina Hägg pekade på.

Anf. 138 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! Jag vill också fråga statsrådet Margareta Winberg om möjligheterna att ge extra hjälp och stöd till en grupp barn som har det extra svårt och som ofta – det vet jag av erfarenhet – får en extra svår situation under julhelgen då vi ju ändå har förhoppningen att alla barn ska få känna en större frid. Jag tänker på de barn som möts av våld och i övrigt har en mycket utsatt situation i sin hemmiljö. Detta kan förstärkas under julhelgen på grund av föräldrars drogmissbruk och så vidare.

Kan man se att det här gruppen ska kunna få ett extra stöd framöver genom de förslag som regeringen lägger fram?

Anf. 139 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Just den grupp som Carina Hägg tar upp är en grupp som vi har diskuterat och uppehållit oss mycket vid i Nationellt råd för kvinnofrid. Det är en grupp barn som ofta är bortglömda. Det är en grupp barn som vi på olika sätt inte har förmått att möta. Jag tänker till exempel på skolan. Lärarna har ofta inte utbildning för att ta hand om deras berättelser när de kommer efter en hemsk natt där pappan till exempel har slagit mamman.

Vad vi gör är att under åren 2001–2003 avsätta 100 miljoner för att kunna ge stöd till barn i den här typen av familjer. Men jag vill tillägga att här finns mycket ytterligare att göra, inte minst i lärarutbildningen, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Alla som i någon form möter de här barnen behöver mer av utbildning, och det ska vi också titta på nu i en uppföljning och utvärdering av Nationellt råd för kvinnofrid.

Fler män inom vård och omsorg

Anf. 140 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Herr talman! Min fråga ska bli kort. Jag ställer den till jämställdhetsministern, och det handlar då inte om sängskatten eller Ericsson.

Vad gör regeringen för att stimulera fler män till att ta jobb inom vården och omsorgen?

Anf. 141 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det var en kort fråga. Svaret borde bli väldigt långt, men tiden medger inte det av olika skäl.

Det handlar om flera saker. Det handlar om hur vi värderar dessa jobb. Kvinnors traditionella arbetsmarknad värderas lägre än männens traditionella. Det behövs en uppvärdering av dessa arbeten: undersköterska, sjuksköterska och så vidare. Men om vi uppvärderar dem är det klart att vi också måste se till att lönerna för dem höjs. Det var också en fråga i valrörelsen där vi var många som var ute och sade att dessa vårddyrken nu måste uppvärderas, och det betyder också högre lön.

Vi måste också bryta det traditionella utbildningsvalet. Där vet jag att man inom den vanliga grundskolan och gymnasieskolan men också inom universitets- och högskoleväsendet försöker göra saker. Jag tycker att det går sakta – det kunde gå fortare – men jag vet också att man försöker.

Anf. 142 TALMANNEN:

Därmed är vår frågestund till ända.

6 § (forts. från 4 §) Utbildning och universitetsforskning (forts. UbU1)

Anf. 143 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i utbildningsutskottets betänkande.

Vänsterpartiet har en reservation där som har nummer 23, men med respekt för den tidsbrist som råder i kammaren tänker jag inte yrka bifall till den. Men vi står givetvis bakom den. Den handlar om att vi föreslår att Högskoleverket ska få i uppdrag att utvärdera kvaliteten på de distansburna kurser som ges via Sveriges nätuniversitet och också att en del av de extraresurser som har gått till distansutbildningen bör användas för att säkerställa att studenternas inflytande håller en tillräckligt hög nivå.

Därefter vill jag gå över till att kommentera lite grann. Jag har suttit här under förmiddagen och lyssnat på de olika inläggen, och jag kan inte

låta bli att kommentera några av dem. Jag vet inte om de ledamöterna är här i kammaren, men det får väl stå för de olika partierna då.

Jag skulle först vilja kommentera Gunilla Carlsson, Moderaterna, som sade att det är 40 % av eleverna på gymnasieskolan som går över till komvux. Det är inte riktigt sant. 77 000 elever lämnade gymnasiet med avgångsbetyg år 2000, och av dem var det 15 % som gick över till komvux. Av dem som saknade avgångsbetyg gick 16 % direkt till komvux. Det motsvarar 2 400 personer. Av de sistnämnda måste man säga att man beklagar och att det är förvånansvärt att det inte var fler som gick över till komvux. Det hade väl i så fall glatt utbildningsutskottets ledamöter.

Att så pass många som har avslutat gymnasieskolan ändå går över till komvux beror på att urvalet till högskolan helt och hållet fokuserats på betyg från gymnasieskolan. Det leder i sin tur till en improduktiv betygsjakt och en urholkning av värdet av gymnasiestudierna för många elever, alltså till taktiska överväganden och konkurrenskomplettering. Det är något som Gymnasiekommittén kommer att överväga i sitt förslag, och det får vi väl diskutera när propositionen om den nya gymnasieskolan så småningom kommer.

Jag tycker också att Gunilla Carlsson på något sätt markerade att elevernas kunskaper i grundskolan har blivit sämre. Det tycker jag är en grov förfälskning. Sanningen är ju den att vi har ökat kraven sedan 1998, och det är en helt annan sak.

Och vilken sågning av de kommunala skolorna Gunilla Carlsson från Moderaterna gjorde! Hon säger dem verkligen jäms med fotknölnarna. Jag tycker att det är en förolämpning mot alla de duktiga, ambitiösa, seriösa lärare som varje dag med förväntan och, skulle jag vilja säga, kärlek betraktar sina elever varje morgon. De är värda en eloge!

Jag skulle också vilja kort kommentera det som Sofia Larsen tog upp om KY. Centerpartiet har i sitt förslag lagt pengar på ytterligare tusen KY-platser. Jag tycker också att det var ett missförstånd där. Sofia Larsen sade att vi har skurit ned på KY. Så är det inte. KY har 669 miljoner kronor att disponera 2003, 12 500 platser och en mediankostnad på 53 000 kr per utbildningsplats. Då kan man om man är snabb i huvudräkning, vilket säkert Sofia Larsen är, räkna ut att de här pengarna faktiskt räcker. Problemet är att KY ännu inte har nått taket. Man har alltså inte kunnat utnyttja de här utbildningsplatserna. Man hade 377 miljoner i anslagssparande 2001, och prognosen för i år är 147 miljoner kronor. Det innebär att man lyckas fylla drygt 11 000 av de 12 500 platserna. Så någon katastrof på den kanten är det ännu inte.

Sedan skulle jag vilja kommentera Ana Maria Nartis inlägg. Eftersom vi kommer från samma generation blir jag lite förvånad över att Ana Maria Narti tar upp erfarenheter och drar slutsatser från sin egen skolgång. Jag kan prata om mig själv och säga att min skolgång alltså låg någon gång på 40- och början av 50-talet. Det är alltså mellan 50 och 60 år sedan. Det skulle vara lika vansinnigt att dra några slutsatser av det i dag som det hade varit 1947, då jag började skolan, att prata om erfarenheter från 1892.

Men det kanske är så – jag börjar misstänka det – att Folkpartiets skola, som de vill ha den, är den skola som jag gick i i början av 50-talet. Jag tycker inte om de här bilderna egentligen, men eftersom Ana Maria

Narti gav en väldigt personlig bild ska jag ge en motbild som också är personligen upplevd.

När jag var tio år – det var i början av 50-talet – placerades jag i en privat skola. Jag placerades där därför att jag hade höga betyg, men jag kom från ett arbetarhem, och jag befriades då från terminsavgift. Jag fick också gratis skoluniform, ska sägas. Varje termin hade skolan upprop i aulan, och varje gång fick jag och sex stycken andra elever ställa oss upp och på något sätt försöka förmedla den tacksamhet vi förväntades känna mot den generositet som skolan hade visat oss. Detta är Sverige 1950. Tack och lov är vi inte kvar i det!

Utbildningsminister Thomas Östros sade ungefär så här: Högskolan måste vara en kraft för social förändring. Orättvisor i fördelning av utbildningen leder till orättvisor i makt och pengar.

Och så är det: Skillnader i utbildning innebär skillnad i makt. Skillnad i tillgång till utbildning skapar maktstrukturer som begränsar, kränker och förtrycker människor.

Trots ett batteri av åtgärder och vissa framsteg som har gjorts är den sociala snedrekryteringen till högre studier fortfarande smärtsamt uppenbar. Fortfarande är det sex till sju gånger större chans att man läser på universitet om man kommer från en akademikerfamilj än om man kommer från en arbetarfamilj.

Osäkerhet om vad man ska välja och ovilja att sätta sig i skuld är en del av förklaringen. Tvivel på att man kommer att klara av studierna är ett annat hinder. Det innebär att många begåvningar fortfarande missar chansen till kvalificerad utbildning.

Det finns många goda argument för att bekämpa den sociala snedrekryteringen. Valfärdsbokslutet illustrerade mycket väl rättviseperspektivet. Förutom den ojämna maktfördelningen i samhället visade undersökningen att arbetslöshet, sjukfrånvaro, förtidspensioner etcetera drabbar lågutbildade oftare än högutbildade.

Men ur kvalitetssynpunkt menar jag att det läggs ett stort mervärde till både utbildning och forskning med de olika perspektiv som studenter med en mångfald av bakgrunder bär med sig. Alla har vi blinda fläckar, och alla kan vi tillföras viktiga insikter i mötet med andra människor. Men det viktigaste för Vänsterpartiet handlar dock om frihet, friheten att göra ett individuellt medvetet och fritt val. Vårt mål är att unga människors val av utbildning ska styras av nyfikenhet och intresse för studier och inte av föräldrarnas sociala bakgrund och inte heller av det kön man tillhör.

Mycket talar för att grunden till snedrekryteringen läggs redan vid övergången från grundskolan till gymnasieskolan. Ungdomar från akademiker- och tjänstemannahem väljer oftare studieförberedande program medan ungdomar från hem utan studietraditioner tenderar att välja program med yrkesämnen.

Vetskapen om detta och viljan att förstärka och utveckla de studerandes inflytande ligger till grund för vårt arbete i Gymnasiekommittén med att forma gymnasieskolans framtida struktur, och det präglade också det ställningstagande som Vänsterpartiet gjorde tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet i arbetet med propositionen *Den öppna högskolan*, som riksdagen tog beslut om i december förra året och som är

den mest omfattande reformeringen av den svenska högskolan sedan 1977.

För detta ändamål, för att man ska kunna implementera detta, satsas 875 miljoner kronor de närmaste åren. Speciella satsningar kommer också att göras för att ta till vara invandrarnas kompetens. Då skulle jag vilja säga något inom parentes. Ana Maria Narti tog upp de arbetslösa invandrarna och det slöseri det är att samhället inte förmår att ta till vara deras kompetens – och då menar jag akademiker eller icke akademiker – men samtidigt sparar Folkpartiet 700 miljoner kronor på vuxenutbildningen. Är inte detta fantastiskt? Det är en sänkning med 42 % av vuxenutbildningsplatserna.

Det är fantastiskt med den öppna högskolan. Jag känner stor optimism och glädje över införandet av den öppna högskolan, trots att jag är klar över att det inte kommer att vara vare sig problemfritt eller konfliktfritt utan en omvälvande process att i grunden öppna högskolan för nya grupper. En ökning av mångfalden ställer krav på högskolorna att omvärdera sin organisation, sitt förhållningssätt och sina traditioner. Därför är det så förvånande att Kristdemokraterna inte anser eller inser att Rekryteringsdelegationen är viktig för att stimulera och sätta i gång den här processen.

Jag ser också mycket positivt på den nya yrkeshögskoleexamen, motsvarande 80 poäng, som kommer att bli en direkt ingång till högre studier för dem som slutar gymnasieskolans mer yrkesinriktade utbildningar. I den region som jag kommer från finns det en stor efterfrågan på kortare högskoleutbildningar, främst inom vård- och omsorgssektorn. Tidigare har det ensidigt handlat om teknik. Nu kan vi utvidga det här också till andra områden.

Budgeten för 2003 som riksdagen har att ta ställning till nu innehåller egentligen inte några nya satsningar, utan väldigt mycket var känt tidigare. Därför känns många av motionerna, kanske av naturliga skäl, oerhört välbekanta. Men jag vill ägna en stund åt den avsiktsförklaring som upprättades mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet efter valet. Den berättar om vad våra partier har för avsikt att genomföra under den här mandatperioden.

För det första säger vi att vi vill öka anslagen till forskning och utbildning. Vi anser att fler högskoleplatser behövs i hela landet. Vi vill alltså satsa på utbyggnad av de regionala högskolorna, och vi menar att ytterligare någon eller några ska ges möjligheter att utvecklas till universitet och kunna bedriva forskarutbildning.

Vi vill också skapa möjligheter för personal som arbetar med vård och omsorg om äldre att kompetensutveckla sig. Vi vill sänka byggmomsen för studentbostäder, som är oerhört viktigt för studenterna, och koppla krav på kommunerna att tillse att det finns bostäder för studenter till utbyggnaden av högskoleplatser. Vi vill satsa på ett flexibelt lärande. En student ska kunna studera var, när och hur han eller hon vill, och för att det ska vara möjligt vill vi göra riktade satsningar på IT-användning och distansutbildning i olika former.

Jag vill avsluta med att markera ett väldigt viktigt problem som vi står inför. Den svenska IT- och telekomsektorns goda utveckling har avstannat. Det innebär minskade investeringar. Det innebär företagskonkurser, och det innebär friställd personal, men IT- och telekomsektorn

och dess användning är viktig för svensk tillväxt och därmed för välfärden och tryggade jobb.

IT- och telekomsektorn och företag som utvecklar tillämpningar och system har en stor inneboende tillväxtpotential. Tillväxtpotentialen och problemet motiverar statliga initiativ för att stötta branschen genom kraftfulla utvecklingsinsatser. Det är min absoluta övertygelse. Satsningar på forskning och på forskningsinstituten inom IT och telekom kan få en nyckelroll.

Jag tror att det behövs både okonventionella och snabba åtgärder för att vi inte i en snar framtid ska stå med en starkt försvagad IT- och telekomsektor. Nu har Vinnova lagt fram ett väldigt spännande utvecklingsprogram som man kallar för Vinnitel. Jag hoppas att vi kan få återkomma till och diskutera det i kammaren flera gånger.

Anf. 144 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Vi hörde i anförandet att det fanns en oro för att Folkpartiet förde 1950-talets skolpolitik. Då kan jag försäkra att så inte är fallet. Självt gick jag i skolan på 1990-talet, och i mitt anförande i kammaren i dag använde jag min skoltid som förklaring till att jag uppskattar Folkpartiets politik i dag.

Min uppfattning, som också Folkpartiet delar, är att det är oerhört väsentligt med utvärderingar men också med en individuell anpassning till elever. Det ska vara en mångfald bland skolor och en bra arbetsro.

Den skolpolitik som majoriteten företräder präglas snarare av slapphet och flummighet och av att elevernas problem sopas under mattan. Man urlakar behörighetskraven och skjutsar i stället eleverna vidare till gymnasieskolan utan att de har en ordentlig grund att stå på.

Det framfördes också kritik mot vår politik vad gäller vuxenutbildningen. Vi vill att alla som inte har en gymnasieutbildning ska garanteras detta. Men det var någonting som Vänstern till exempel röstade emot. Dessutom anser vi att det i dagens vuxenutbildning finns ett antal studenter som inte hade behövt gå där. Jag lyfte i mitt anförande fram till exempel att det kursbetygssystem som vi har i dag gör att många går vuxenutbildningen bara för att läsa upp sina betyg och inte för att lära sig nya saker. Vi förespråkar hellre ett system med ämnesbetyg.

Anf. 145 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag hade tidigare tänkt gratulera Folkpartiet till att de har fått Axel Darvik. Jag ska göra det också, för jag tycker att du hade väldigt sunda åsikter när det gäller betygen. Du hade genomskådats dem och sett att det inte finns rättvisa betyg utan att det är en väldigt osäker bedömning av elevers kunskaper.

Jag kan också hålla med dig om att kursbetygen skapar stress och att de skapar de här taktiska valen, som jag pratade om, när det gäller behovet av att konkurrenskomplettera.

Jag vill inte föregripa vad Gymnasiekommittén kommer att föreslå. Så småningom kommer vi att få en proposition som både jag och Axel Darvik kommer att få ta ställning till. Men i princip kan jag dela uppfattningen att det finns problem med kursbetygssystemet.

Axel Darvik pratar om en slapphet. Jag ska bara nämna några siffror. Det har gått oerhört snabbt, och svenskt utbildningssystem har utvecklats

mycket. 1965 var det 20 % av en årskull som påbörjade högskolestudier, Axel. Nu är det 40 %! Målsättningen är 50 %. När jag slutade gymnasieskolan var vi ungefär mellan 3 000 och 4 000 som tog studenten det året. I dag är det lika många som disputerar varje år. Det finns 47 000 personer i Sverige i dag med forskarutbildning. Det är en ökning med 50 % sedan 1980-talet. Antalet kvinnor som är forskarutbildade har fördubblats under perioden, och antalet män har ökat med två tredjedelar. Om det skulle vara en slapphet i utbildningssystemet så skulle vi aldrig nå de här resultaten. Det är grovt orättvist att prata om slapphet.

Anf. 146 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag anser i och för sig att betygen ger värdefull information för eleverna eftersom det finns en tydlighet i betygen som man kanske inte uppnår på annat sätt. Det är bra. Men det är naturligtvis också önskvärt att man kompletterar betygen med andra utvärderingsformer. Betygen ska inte allena vara det som används för att utvärdera.

Britt-Marie Danestig säger att det finns en del positiv statistik som har kommit in – och visst är det så om man jämför med hur det var långt bak i tiden. Men vi möts också dagligen av larmrapporter. Senast kom det mycket oroande siffror från Skolverket på hur många elever som klarar av att gå igenom grundskolan. En alltför stor andel har inte ens Godkänt i kärnämnen. Det finns naturligtvis också många som har Icke godkänt i andra ämnen.

Man är långt ifrån att uppnå det mål som man själv har satt upp om en skola för alla. Den skola som var till för alla har snarare under de senaste åren gått i riktning mot att vara enbart en skola för hälften. Detta tycker jag är mycket olyckligt, och jag anser att det krävs att man sätter in insatser betydligt tidigare än vad man gör i dag. Man ska inte tro att man ska kunna lösa grundskolans problem när eleverna är på väg in i gymnasieskolan. De problemen ska man ta tag i betydligt tidigare.

Anf. 147 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om att information och återkoppling till eleverna är en viktig pedagogisk princip. Det har alla elever rätt att kräva. Men information kan ges på många olika sätt. Ett annat, och förmodligen mycket mer nyanserat sätt, är utvecklingssamtal eller liknande. Jag tror också att man tänka sig andra former av återkopplingar.

Det finns undersökningar som det ibland refereras till bland betygsförespråkarna där elever och föräldrar säger att de vill ha betyg. Jag tror att det egentligen många gånger inte är betygen i deras nuvarande form som föräldrar och elever talar om, utan det är just detta att de vill ha en återkoppling och information.

Det finns så många andra saker som hör ihop med läroplanens mål. Det kan vara kommunikativ förmåga, förmågan att socialt samspela och lösa problem och så vidare. De mäts egentligen aldrig, och det talas inte om dem i de lite stela betygsformerna. Detta skulle mycket väl kunna tas med, för det är en viktig del i informationen.

Vi har inte en skola för hälften, utan en skola för alla. 98 % påbörjar i alla fall gymnasieskolan, och där ligger Sverige oerhört högt internationellt sett. Det är beklagligt att alla inte går ut med godkända betyg. Det är givetvis mitt partis absoluta målsättning att ändra på det – men inte där-

för att det skulle ge en högskolebehörighet utan därför att det krävs i ett modernt samhälle att man har goda kunskaper i sitt eget modersmål och i svenska, att man har goda kunskaper i engelska, som är ett språk som blir mer och mer betydelsefullt, och i matematik. Annars platsar man inte på arbetsmarknaden. Man klarar inte heller av sina medborgerliga rättigheter eller skyldigheter och man stannar många gånger i växten som människa. Det är det vi vill värna; alla ska kunna vara med och göra sin röst hörd och ha modet att tala i en demokrati.

Anf. 148 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag måste först konstatera att det är en smula märkligt att Britt-Marie Danestig börjar tala om Gymnasiekommitténs förslag. Det är faktiskt inte på något sätt på riksdagens bord ännu, vilket Danestig också konstaterar lite senare i sitt inledningsanförande. Jag ifrågasätter en aning att kommitténs förslag blir väckta i förtid här i kammaren när Britt-Marie Danestig lyfter på locket lite grann.

Britt-Marie Danestig gjorde en kommentar när det gäller Kristdemokraterna och rekryteringen. Då vill jag läsa något ur regeringens egen budgetproposition, som jag antar att Vänstern står bakom: En tredjedel av kommunerna bedriver i dag ingen uppsökande verksamhet vid rekrytering till högre utbildning. En tredjedel, står det! Borde inte kraften inriktas på att få fler kommuner att få skolan att ta ett större ansvar i arbetet med att rekrytera fler och bryta den sociala snedrekryteringen till högre utbildningar?

Jag är också intresserad av att höra hur Vänstern ser på ett av grundproblemen i dagens gymnasieskola. Visserligen är det, som Britt-Marie Danestig säger, många som börjar. Men det är färre som slutför. Var fjärde elev går ut utan tillräckliga betyg. Detta är förstås en utveckling som beror på flera olika saker. En av de orsaker som säkert spelar in är resursfrågan. Jag vill relatera till den undersökning som kom häromdagen och som visar att med den politik som förs i dag i Sverige får kommunerna, och därmed indirekt skolan, en allt sämre ekonomi. De högre statsbidragen, som regeringspartierna gärna talar om, urholkas av neddragningar på andra områden. Jag är nyfiken på hur Vänstern ser på den förda politiken.

Anf. 149 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Den första frågan gällde Gymnasiekommittén. Jag har inte refererat till kommitténs förslag, utan jag har sagt att Gymnasiekommittén har haft till uppgift att titta över just de problem som jag talade om. Jag är övertygad om att Gymnasiekommittén kommer med bra förslag som vi sedan har anledning att diskutera här i riksdagen.

När det gäller Rekryteringsdelegationen så måste det ha uppstått ett missförstånd. Det är den rekryteringsdelegation som man har satsat pengar på som ska stimulera, inspirera och försöka hitta modeller för högskolorna för att nå ut till nya grupper i samhället – grupper som tidigare inte har haft möjligheter att söka till eller inte har känt sig hemma på högskolan. Det var det som jag refererade till.

Vad gäller resursfrågan så har oerhört mycket pengar återförts till den kommunala sektorn under föregående mandatperiod. Vänsterpartiet har varit oerhört drivande i de frågorna. Där tycker jag att vi som parti kan ha

mycket gott samvete. Men det är riktigt att de nedskärningar som gjordes från 1994 och framåt, och som bland andra Centerpartiet står bakom, drabbade skolan oerhört hårt. Bland annat kan vi se konsekvenserna av det i gymnasieskolan i dag. Det blev för stora undervisningsgrupper, för få lärare och en för jobbig och stressig situation. Det blev också för få laborativa möjligheter och så vidare.

Anf. 150 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! När det gäller rekryteringen till högre utbildning i högskolor så finns det kanske en viss diskrepans mellan Britt-Marie Danestig och oss kristdemokrater. Vi menar nämligen att ansvaret helt naturligt borde ligga i högskolans grunduppdrag och i det kommunala, vanliga uppdraget i grundskolan och i gymnasieskolan. Jag säger återigen: Var tredje kommun bedriver ingen verksamhet i det här avseendet. Borde vi inte gemensamt kunna arbeta för att få mer verksamhet på det området i stället?

Fru talman! Jag blir en smula brydd när det gäller resursfrågan. Britt-Marie Danestig och jag är överens om att resursbristen bidrar till de problem som finns i gymnasieskolan i dag. Låt mig relatera till den undersökning som nyligen har kommit och som visar att samtidigt som kommun- och landstingssektorn har tillförts 24 miljarder kronor så har staten dragit in 26 miljarder. Det är alltså en nettominskning av resurserna inom kommun- och landstingssektorn. Hur kan man då stå i kammaren och tala om att man satsar på skolan och kommunerna? Det blir en smula motsägelsefullt.

Utifrån detta kan åtminstone jag från min kristdemokratiska horisont konstatera att när vi ger mer pengar till kommunerna, och därmed till skolan, än vad regeringen och stödpartierna gör visar det sig, också utifrån den här undersökningen, att det verkliga släpkanaret när det gäller att ge resurser till kommunerna och skolorna är Socialdemokraterna och regeringens politik.

Min fråga till Britt-Marie Danestig blir då: Hur avser Vänsterpartiet att göra framöver? Kommer ni att verka för att det blir mer resurser till kommunerna och skolan? Hur ska ni annars klara er trovärdighet i den här frågan? Är Britt-Marie Danestig rädd för att trovärdigheten naggas i kanten?

Anf. 151 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Vi har helt uppenbart olika uppfattningar när det gäller den öppna högskolan och Rekryteringsdelegationen. Kristdemokraterna ser över huvud taget inte nytta med den här delegationen. Det talar tydligt om var Kristdemokraterna står i det här fallet. De är inte intresserade av de här nya grupperna. De är inte intresserade av att öppna högskolan för de människor från arbetarklassen som tidigare inte haft tillträde. Så är det.

Kristdemokraterna är ett miljövänligt parti. De återanvänder pengar gång på gång. Det har sagts från den här talarstolen ett antal gånger, och jag säger det igen.

Vi i Vänsterpartiet har under hela den här tiden talat oss varma för att det är viktigt att staten återför pengar till den kommunala sektorn. Det är en av våra viktigaste principfrågor. I den avsiktsförklaring som våra tre

partier har gjort efter valet finns det flera olika punkter där man återför resurser, bland annat till skolan för att stärka personalen.

Anf. 152 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Jag utgår ifrån att Britt-Marie Danestig bara är dåligt påläst när det gäller den här rapporten eller att hon snarare är dåligt uppdaterad, eftersom hon ifrågasätter de siffror som Gunilla Carlsson angav tidigare i debatten. Jag utgår ifrån att det inte var illa menat och att man inte har försökt att utnyttja det faktum att Gunilla faktiskt inte är här.

Gunilla refererade till den rapport som heter *Efter skolan*. Om Britt-Marie Danestig inte ids läsa alla 115 sidorna, vilket vi har gjort, föreslår jag att hon läser det pressmeddelande som kom från Skolverket och som bara är på två sidor. Där står det faktiskt att rapporten visar att var fjärde elev lämnar gymnasieskolan utan slutbetyg och att fyra av tio läser i komvux kort tid efter gymnasieskolan.

Som vanligt ersätter Vänsterpartiet visioner med statistik. Man försöker blanda bort korten. Man pratar om pengar och satsningar, men visioner kostar inte pengar. Det var det Gunilla försökte säga.

Anf. 153 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Att jag refererade till den här statistiken beror på att jag tycker att man ska vara väldigt noggrann med de sifferuppgifter som man lämnar i en debatt här i kammaren. Man ska kunna verifiera dem. Det var alltså en felaktighet som jag försökte rätta till.

Det är inte bra att var fjärde elev lämnar gymnasieskolan utan avgångsbetyg. Där är vi överens. Här behövs det ett batteri av åtgärder. Det finns inga enkla lösningar på det problemet. Jag tror absolut inte att de lösningar som Moderaterna föreslår skulle hjälpa de elever som nu lämnar gymnasieskolan utan betyg. Med den skattepolitik som Moderaterna för kan det knappast bli mer pengar till skolan. Jag fick ett väldigt bekymrat samtal från Vetlanda kommun som har en borgerlig majoritet. Där har man bland annat infört avgifter för skolmåltiderna för gymnasieskolans elever. Det är ungefär så det går när Moderaterna får för mycket att säga till om.

Anf. 154 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Det var precis dessa felaktiga siffror som jag skulle rätta till, Britt-Marie Danestig. Pressmeddelandet är daterat den 9 december.

Du tror inte på Moderaternas idéer och att vi skulle kunna hjälpa de elever som i dag inte klarar gymnasieskolan. Jag inser att du inte tror på de moderata idéerna. Jag skulle bli väldigt förskräckt om något annat hade varit fallet.

Du pratar väldigt mycket om procent, hur många som går i skolan och hur många som går olika utbildningar i dag jämfört med för 40 år sedan. Jag föreslår att du tittar ytterligare 40 år, 100 år eller 200 år tillbaka. Då kommer du att inse att det var ännu färre då som gick utbildningar. Om du tittar riktigt långt tillbaka till stenåldern, hittar du ingen som har gått någon utbildning. Det är självklart att det är fler och fler som går i skolan i dagens samhälle.

Jag förstår att våra uppfattningar om hur en bra skola ska vara skiljer sig ganska dramatiskt. Det är därför vi företräder olika partier. Jag låter

dig använda din sista replik för att säga att allt det här inte är sant. Jag möter dig gärna i en annan debatt där vi kan prata mer.

Prot. 2002/03:35
12 december

Anf. 155 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag ska säga att det inte var sant. Men jag tror att det säkert är sant för en moderat även om det är ytterst tveksamt, i alla fall historiskt sett.

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 156 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! Först av allt skulle jag vilja hälsa alla nya välkomna till utbildningsutskottet. Det är väl första gången som utskottet har en debatt på det här sättet. Det är rätt många som har möjlighet att vara med i debatten nu. Jag tycker att det ska bli spännande och trivsamt under mandatperioden.

Det finns två saker som jag tror är alldeles avgörande för att vi långsiktigt ska kunna försäkra oss om en bra kvalitet i skolan alltifrån förskolan till vuxenutbildningen. Allt som vi pratar om ingår i det livslånga lärandet.

För det första tror jag att det handlar om just det som dagens debatt har tagit upp, det vill säga att vi faktiskt är beredda att tillföra mer pengar. Vi har öronmärkt dem för att försäkra oss om att pengarna går just till det livslånga lärandet. Jag tror också att vi kommer att få se förskolan som föremål för nästa sådan insats.

För det andra tror jag att det handlar om det som vi fattade beslut om här i kammaren för några år sedan, nämligen den nya lärarutbildningen. Med den slog vi fast att vi måste försäkra oss om en mycket bättre kompetensutveckling. Det ger en möjlighet för alla dem som jobbar i skolan att få kompetensutveckling. Det fordras också för att man sedan ska kunna gå vidare och på allvar få in forskning i den så viktiga professionen att jobba i skolan.

Jag tror att detta är två oerhört viktiga, centrala punkter för att vi ska försäkra oss om en fortsatt utveckling och en bra kvalitet på det här området.

Man kan inte ta upp allt i en sådan här debatt. Jag har lyssnat hela dagen. Det har varit spännande på många sätt. Jag tycker att debatten visar väldigt tydligt var skiljelinjen går. Det är ingen tvekan om det. Med oss har vi Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Vi står tryggt gemensamt och har samma syn på kunskap och lärandet, på samhället och individen, det vill säga människosynen.

Jag tycker att det är spännande att lyssna på Sofia Larsen, både i dag och annars. Centerpartiet utmejslar sig faktiskt tydligt och klart från Moderaterna och Folkpartiet. Jag tycker att ni markerar det tydligt i synen på det livslånga lärandet. Det kan man göra med olika exempel. Vi kan ta det som har varit uppe i debatten i dag, nämligen att ta avstånd från skolpengen. Det handlar om att se alla människors lika värde. Alla har möjlighet att lära sig. Det handlar mer om hur man ger förutsättningar och möjligheter för att göra det. Det tycker jag är oerhört centralt och viktigt.

Vi har sett i dagens debatt, som alltid, att Moderaterna inte förnekar sig. De har ett återblickande perspektiv på skolan. De visar oerhört tyd-

ligt och klart att man vill ha kvar en sorteringsskola. Man ser nostalgiskt tillbaka på något som stod som kännetecken för en klassbunden skola.

Jag uppskattar att det finns en tydlighet från Moderata samlingspartiet i detta. Det är ett rakt och enkelt sätt att föra debatten. Vi vet var vi har varandra.

Det skulle vara intressant att veta hur länge Folkpartiet kommer att vara kvar i famnen på Moderaterna. Det finns ju en annan historia i Folkpartiet. Det skulle också vara spännande att höra var Kristdemokraterna egentligen står i de här frågorna.

Jag tycker att man ska borra mer exakt i detta. Därför ska jag uppehålla mig lite kring det som handlar om hur vi ser på kunskapen och det som är viktigt att lära sig i ungdomsskolan, framför allt med koppling till gymnasiet.

Gymnasiekommittén är strax färdig, och vi kommer att ha en spännande debatt om gymnasieskolan så småningom, så det kommer jag inte att ge mig in på. Men jag vill rent allmänt beröra det som har varit uppe i debatten i dag om kunskap och synen på den, det vill säga behovet av att alla får chans att lära sig det som behövs i samhället.

Det är alldeles otroligt att det finns de som säger att inte alla behöver ha den basen. Vi vet i dag att det bara är några få av hundra som lämnar ungdomsskolan och går rakt ut i arbete. Vi har lämnat den tiden bakom oss för 15–20 år sedan när hälften av en ungdomskull kunde gå rakt ut i arbete.

Det handlar om att ge alla en chans att få baskunskaperna och kärnämnen och få en gemensam start.

Kan ni som tycker annorlunda förklara för mig hur man egentligen ska kunna säga till dem som exempelvis går i gymnasiet: Vi vet i förväg att du inte har förutsättning och begåvning för att bli det som kräver högskola.

Det finns hur många exempel som helst på motsatsen. Det är inte så länge sedan jag hälsade på i en skola i min valkrets där det fanns en elev som hade haft det jättejobbigt i grundskolan.

Han kom in i gymnasiet och alla sade att han inte kunde lära sig matte. Sedan utgick man från hans intressen och begåvningar, som handlade om att meka med bilar. Han lärde sig matte mycket snabbt. Han lärde sig inte bara grundskolans matte, utan hämtade mycket snart in också gymnasieskolans matte. Dessutom anser man i dag att han har en renodlad begåvning just för matte.

Hur ska man i förväg kunna tala om att en grabb eller tjej inte har förutsättningar?

Om vi ser det ur ett samhällsperspektiv och utelämnar individperspektivet – som gör ert resonemang oerhört cyniskt – vet vi att vi kommer att behöva alla begåvningar som finns i samhället för att klara av att rekrytera personal till de yrken vi behöver i samhället framöver.

Vi kan inte göra en sådan sortering. Vi har inga som helst möjligheter att se på det på det viset. Varför håller ni fast vid detta? Det skulle vara spännande att få veta.

Jag vill ändå, för min del, säga att det inte bara handlar om basfärdigheter. Det handlar naturligtvis också om utveckling av en yrkeskompetens. Mycket kan göras i samklang. Vi kan bli mycket duktigare på det, och förbereda för det även i ungdomsskolan.

Man ska inte inhämta kunskap isolerat utan i samklang med något annat. I gymnasiet, men även i ungdomsskolan, måste vi också fånga in kommunikativ kunskap, alltså social kompetens, på ett helt annat sätt än tidigare.

Detta tar också bäring på det som jag tycker att vi måste sätta upp, inte som motsats till behovet av faktiska kunskaper och lärande i skolan, utan jämsides med det. Det handlar om attityder och värderingar.

Skolan måste ha uppdraget att föra samtal kring detta som är så oerhört viktigt. De aktörer som fanns i samhället och bar fram detta förut har tappat mycket av sin arena. Jag tänker då framför allt på folkrörelserna och de idéburna organisationerna.

Vi måste få en återkoppling till det frivilliga arbetet, till arbetsmarknaden och allt som finns utanför skolan. Då tror jag att vi kan få i gång spännande förändringar åt rätt håll just när det gäller attityder och värderingar.

Jag vill naturligtvis också säga något om vuxenutbildningen. Det vore märkligt om jag inte gjorde det.

Just nu – det är bara några veckor kvar – växlar vi från Kunskapslyftet till en fast vuxenutbildning som vi tog ställning till för något år sedan här i kammaren. Den blir flexibel och det blir betydligt större bredd på den än förut. Det är en spännande utmaning.

Kunskapslyftet har visat på framför allt två saker. Vi har genomfört den absolut största satsningen någonsin på vuxnas lärande. Nästan en miljon människor har fått chansen att vara med i detta när vi nu växlar över. Det rör sig om drygt 800 000.

Det är en fantastisk satsning som man häpnar över inte minst utanför våra gränser.

Det andra som Kunskapslyftet har bidrag till är att det har utvecklat vuxenutbildningen i landet på ett spännande sätt.

Om vi tittar framåt tror jag att man kan ge signaler och säga att det är oerhört viktigt att de centrala kommunledningarna i landet aktivt stöder vuxenutbildningen i framtiden. Jag är litet bekymrad över hur aktivt man gör det. Det är ett av skälen till att vi har valt att öronmärka pengarna de första tre åren.

Vi ser ett fortsatt stort behov utöver de 800 000. Det fortsatta stora behovet handlar om att nu antligen nå dem som vi har haft svårast att nå, nämligen de som har den lägsta utbildningen och de som befinner sig i en situation där jobben gungar och de inte vet vad som händer eller de som fortfarande är parkerade i arbetslöshet. Det gäller många män.

Det blir oerhört märkligt när oppositionen inte är med på att se behovet av att ge stöd, i form av ett rekryteringsstöd, så att man kan studera. Man håller på och tricksar med konstiga lösningar som inte ger verkliga förutsättningar. Dessutom vill man ta bort pengar från den här satsningen. Det gör både Moderaterna och Folkpartiet aktivt.

Snart vet man inte vad Moderaterna tänker göra. Ska de slakta folkbildning över huvud taget? Folkbildningsrådet som myndighet vill de tydligen ta bort. De ska lägga allt på kvalificerad yrkesutbildning. Vad händer?

Är det på samma sätt här som i fråga om ungdomsskolan, att man struntar i den grupp som står längst ned och har det största behovet och väntar på att få en möjlighet?

Det handlar fortsatt om ett nationellt uppdrag, aktivt medborgarskap, arbete och vidareutbildning.

Anf. 157 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist frågar om Kristdemokraternas ståndpunkter. Jag måste be Nils-Erik Söderqvist att läsa Kristdemokraternas förslag och sedan återkomma med mer precisa frågor. Vi ska då samtala och försöka räta ut de eventuella frågetecken som kan finnas.

Jag vill ta tillfället i akt och ställa en fråga till Nils-Erik Söderqvist.

Han talar om de öronmärkta satsningar på skolan som regeringen och dess stödpartier så gärna berömmar sig för. För några veckor sedan redovisade Riksdagens revisorer en granskning av de öronmärkta statsbidragen. De kom fram till att de här bidragen snarare stjälp än hjälpt utvecklingen i skolan. De här bidragen har inneburit en kortsiktighet och en alltför stark centralstyrning, så att det har varit svårt att göra de långsiktiga satsningar som har behövts för att rusta upp skolan.

Min fråga till Nils-Erik Söderqvist är givetvis hur han ser på den förödande slutsats som revisorerna gör. Kommer Socialdemokraterna även efter 2003 att fortsätta med den här typen av pekpinna?

Jag vill också fråga Nils-Erik Söderqvist om de siffror som kom häromdagen och som visar att av ungdomar födda 1978 läser 38 % vidare på komvux efter gymnasiet, mestadels för att läsa upp sina betyg, för att läsa igen, och så vidare. Är det här ett rimligt sätt att använda ungdomarnas tid och samhällets ekonomiska resurser?

Anf. 158 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Torsten Lindström, Kristdemokraterna, tar upp resultaten i skolan. Jag kan inte undgå att konstatera att vi har gjort en fantastisk resa. Som Britt-Marie Danestig har sagt här i debatten ska vi genomföra en jättematch för att se till att alla blir godkända. Det är också därför som vi satsar.

Men vi ska också titta bakåt och konstatera att det inte är så värst många år sedan som vi inte ens hade 40 % behöriga till högskolan. Då hade vi en uppdelad gymnasieskola, där man gick antingen två eller tre år. Vi har nu kommit fram till en fördubblad intagning av upp till 25 år gamla ungdomar. Från 22 % har intagningen till högskolan ökat till 40 %. Det är en fantastisk resa.

Som har sagts tidigare i dag är det i dag fler som läser på forskarskolor än som läste på gymnasiet på 50-talet. Det är ett fantastiskt perspektiv. Vi ska inte glömma bort den resan, och vi ska fortsätta att anta utmaningarna.

Vad gäller pengarna blir ni inte trovärdiga, Torsten Lindström, så länge ni inte är beredda att vara med om att öronmärka pengarna till skolan. Det är klart att den utvärdering och den uppföljning som Skolverket kommer att göra och där man ser till hur pengarna används kommer att avslöja enskilda kommuner som gör någonting annat med pengarna. Det är först när dessa öronmärks som vi har möjlighet att försäkra oss om att de verkligen går dit som de ska. Det gäller inte bara för pengarna till ungdomsskolan och till vuxenutbildningen utan också för framtida pengar. Vi öronmärker dem för att se till att vi får styrning på den satsning som vi gör under en begränsad tid.

Anf. 159 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Visst finns det mycket som är fantastiskt i Sverige, men vi ska också komma ihåg att Sverige fortfarande ligger dåligt till när det gäller andelen med eftergymnasial utbildning. Det finns alltså en hel del kvar att göra, och vi kan säkert fortsätta ett samtal om vilka åtgärder som är lämpliga.

När det gäller öronmärkta pengar, som Nils-Erik Söderqvist tar upp, blir det en smula motsägelsefullt. Tror inte Nils-Erik Söderqvist att de socialdemokratiska kommunpolitikerna är kloka nog att ta de beslut som krävs i respektive kommun om hur statsbidragen och skatteintäkterna ska användas? Har inte Nils-Erik Söderqvist det förtroendet för sitt eget partis kommunpolitiker? Som kristdemokrat har jag fullt för kristdemokratiska kommunpolitiker och faktiskt även för en hel del socialdemokratiska kommunpolitiker – kanske ett större förtroende än vad Nils-Erik Söderqvist verkar ha.

Jag konstaterar att Nils-Erik Söderqvist inte tar upp frågan om det stora antalet ungdomar som läser vidare på komvux. Jag skulle vilja be Nils-Erik Söderqvist att kommentera det här, för detta är något som är kännbart för väldigt många ungdomar som tvingas att efter gymnasiet läsa om och om igen samma gamla kurser bara för att höja sina betyg.

Jag vill också ta upp en annan fråga. Utbildningsministern, som tyvärr har gått hem, nämnde tidigare i dag att den värdegrund som finns i gymnasiets läroplan ska få vara kvar. Vi ser mycket positivt på detta. Det är väldigt bra, och vi behöver ha en god etisk grund för en god gymnasieskola.

Jag vill ställa en fråga till Nils-Erik Söderqvist. Vilka åtgärder tänker socialdemokratin vidta för att värdegrundsarbetet ska intensifieras ytterligare i den svenska gymnasieskolan, efter det så kallade värdegrundsåret och mobbningsprojekt som vi kristdemokrater var med om att driva fram, så att vi får en trygg skola där eleverna får tid både att vara trygga och att lära?

Anf. 160 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag har fullständigt förtroende för att vi kommer att mötas här i kammaren med ett förslag till en förändrad gymnasieskola som i likhet med lärarutbildningen blir mycket mer flexibel och som öppnar sig på ett helt annat sätt än i dag. För att möta framtidens behov och för att klara vår ambition att utöver de pengar som vi levererar för att stärka upp verksamheten är vi också beredda att genomföra en utbildning som är flexibel på ett helt annat sätt än den som vi har i dag. Så tror jag att det är.

Det är synd att jag inte har fått möjlighet till ytterligare svar från Kristdemokraterna. Det blir väl fler tillfällen till debatter om var ni egentligen står i relation till Folkpartiets och till Moderaternas syn på kunskapen och på en uppdelning i A- och B-lag.

Jag vänder mig så återigen till Torsten Lindström när det gäller pengarna. Du kan inte ena stunden redovisa att det finns kritik mot att man inte klarar uppgiften och den andra stunden säga att du har full tillit till systemet. Jag vet att om jag hade suttit i en kommun och hade haft att hantera och prioritera i en påse med pengar, hade det varit mycket lätt att

lagtvingade verksamheter fått träda fram, medan annat som måste finnas med i en utveckling inte får samma chans.

Vi har nu öronmärkt pengar för att vi vill ha en tydlig satsning på de aktuella områdena, och jag tror att det är alldeles nödvändigt.

Anf. 161 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Jag begärde replik därför att jag har blivit oerhört irriterad över att andra partier, ofta Socialdemokraterna, försökt att förklara för oss moderater vad vi står för. Jag ska dock inte använda mina två minuter till det utan jag har fastnat för någonting annat.

Nils-Erik Söderqvist framförde en hyllning till komvux och insatserna i Kunskapslyftet. Det är många människor som varit i Kunskapslyftet, och du säger att det har varit alldeles utomordentligt. 800 000 människor har deltagit i Kunskapslyftet.

Men jag har också lärt mig att Kunskapslyftet är ett bra sätt att förvara människor för att lyfta bort dem från arbetslöshetsstatistiken. Man flyttar dem från a-kassa till Kunskapslyftet och tillbaka till a-kassa liksom till API, ALU, sfö och till andra arbetsmarknadsåtgärder som jag brukar kalla för AMS-trams.

Var finns detta perspektiv? Hur länge ska man behöva plugga saker och ting som man redan kan? Det gäller i synnerhet för människor som kommer från andra länder. Det finns doktorer som pluggar matte på grundskolenivå på komvux eller i Kunskapslyftet bara därför att vi har många lärare som vi inte kan friställa. Var finns detta perspektiv på hyllningen till Kunskapslyftet och komvux?

Anf. 162 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Till Anna och Moderaterna skulle jag först bara vilja säga att den nya vuxenutbildningen skapar en bredd utifrån erfarenheterna från Kunskapslyftet. Man ska kunna kombinera att läsa in exempelvis ett ämne som man behöver på grundskolenivå med att läsa in en lucka på gymnasienivån. Samtidigt behöver man kanske få möjlighet till att starta en högskoleutbildning. Det ligger en spänst i kombinationen av dessa möjligheter. Det ger en flexibilitet och en bredd.

Det är vidare något alldeles fantastiskt med synen på Kunskapslyftet. Ni var ju inte med på resan. När finansutskottet tog ställning till detta här i riksdagen 1995 yrkade Moderaterna avslag på Kunskapslyftet. I finansutskottets betänkande nr 15 framhåller Moderaterna att de anser att regeringen valt en mycket dyrbar lösning vars effekt på antalet arbetslösa kan ifrågasättas.

Ni trodde inte på Kunskapslyftet. Ni har aldrig gjort det.

Ni har sagt nej till Kunskapslyftet. Ni har sagt nej till rekryteringsstödet. Ni har sagt nej till organisationernas uppsökande verksamhet på samma sätt som också andra i den här kammaren har gjort. Ni vill ta pengar från Folkbildningsrådet, nästan 1 miljard. Ni säger nej till vuxenutbildningssatsningen som startar nästa år. Ni har alltid sagt nej till alla välfärdsreformer med tesen att det alltid var bättre förr.

Anf. 163 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Det är fantastiskt att det finns så tydliga skillnader. Annars hade jag varit jättebekymrad för vad mina väljare skulle ha tänkt om mig och den politik jag företräder, så jag håller med dig.

Tillbaka till vår syn på utbildning. Jag är nämligen också en av dem som blev tillfrågad om jag skulle vilja vara med lite grann i Kunskapslyftet. Det hände under en period då jag översatte en bok utan att man visste vad jag gjorde. Då frågade jag: Okej, jag har tre utbildningar, jag talar fem språk, jag är operasångerska, jag har svensk utbildning, jag har auktorisation i svenska, vilken del av min kunskap vill du lyfta? Då blev hon upprörd och lade på luren.

Det jag försöker säga är att förutom de som naturligtvis behöver plugga vissa delar, som du pekar på, finns det en förfärlig massa människor i Kunskapslyftet, på komvux och i utbildningar av olika slag som tvingas plugga därför att någon annan tror att de ska plugga. Där är skillnaden i vår syn. Vi tror att var och en, den enskilda människan, vet bäst, vet exakt vilken del av sin kunskap den människan under en viss period behöver lyfta. Då vill jag också ha möjlighet att läsa det jag behöver hur länge jag vill, så snabbt jag vill och där jag vill. Inte dit komvux eller kommunen skickar mig.

Anf. 164 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Exakt! Det sista Anna Ibrisagic säger är precis det som vuxenutbildningen nu ska växla över till och som också mycket av Kunskapslyftet har varit föredöme till på många håll. Precis så!

Det knepiga är ju att ni inte är med på den resan därför att ni inte vill ha den modellen och den satsningen på Kunskapslyftet. Framför allt vill ni inte ha det som startar efter nästa år. Allt det vi diskuterar om validering och att göra på ett bra sätt finns med i det som handlar om framtidens vuxenutbildning och som antogs i den här kammaren för ett år sedan.

Ni skissar på att flytta pengar – jag vet inte exakt hur det ska gå till – och göra en kraftig satsning på kvalificerad yrkesutbildning, men det är också det som vi vill göra. Det är bara det att vi gör det på ett annat sätt. Vi anger klart och tydligt att vi ska ha en satsning på kvalificerad yrkesutbildning. Men vi vill fullfölja och se till att vi får med oss alla, lyfter dem till en chans i vuxenutbildningen och inte lämnar någon grupp efter på något knepigt sätt.

Folkbildningens självständighet måste bibehållas. Det myndighetsuppdrag man har måste bibehållas. Man kan inte kapa och ta bort nästan 1 miljard från folkbildningen. Dess roll är i dag ännu viktigare än den varit förut.

Anf. 165 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist sade att Folkpartiet förespråkar en sorteringsskola. Jag skulle faktiskt vilja fråga honom: Var befinner vi oss i dag i så fall? Är inte det en sorteringsskola?

Skolverkets rapport visar att ca 50 % ej uppnår de mål som man har satt upp för gymnasieskolan. Hur angriper Socialdemokraterna problemet? Jo, man gör det genom att lyfta undan de mätinstrument som finns och i stället skjutsa eleverna vidare utan tillräckliga kunskaper.

Det pratas också om vårt system för att finansiera skolan. Vi anser att den kommunalisering av skolan som har genomförts inneburit att det nu uppstått stora orättvisor mellan landets kommuner. De som har oturen att bli födda i eller bosätta sig i en fattig kommun får en sämre kvalitativ utbildning än de som bor i rika kommuner.

Vårt system är till för att man ska skapa mer likvärdig utbildning. En fjärdedel av de kostnader som i dag läggs på skolan, cirka 17 miljarder, ska användas för att ge elever med behov av särskilt stöd eller skolor i särskilt utsatta områden ett extra tillskott för att man ytterligare ska kunna utjämna och ge alla våra elever en likvärdig kvalitet.

Anf. 166 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Till Axel Darvik skulle jag först vilja ställa frågan vilka 20 000 färre platser ni föreslår. Ni föreslår en sänkning med 700 miljoner för vuxenutbildningen i framtiden, den som vi växlar över till den 1 januari. Vilka är det som ni ser framför er inte kommer att nås av den vuxenutbildning som de här platserna motsvarar?

Varför säger ni nej till den uppsökande verksamheten? På vilket sätt är den uppsökande verksamheten negativ, när den faktiskt omvänt är en förutsättning för att nå de här grupperna? Varför vill ni inte ha rekryteringsstödet? Vi vet i och för sig att ni i stället har föreslagit ett stöd på 60 % av studiemedlen för att läsa in gymnasiekompetens eller motsvarande. Det vet vi omedelbart utestänger grupper. Det skulle vara intressant att höra vilka ytterligare förklaringar det egentligen finns till just detta.

Anf. 167 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! På den första frågan, som gäller komvuxelever, är svaret mycket enkelt. Det finns i dag väldigt många elever som har bra betyg från sin gymnasieutbildning som går i komvux bara för att läsa upp sina betyg och komma in på de populära utbildningarna på högskolan. Den kunskap de då inhämtar på komvux är ofta helt ointressant eftersom den representerar någonting som ligger tidigare i det utbildningskurspaket som man har gått igenom. Det blir en repetition och en tradig upprepning som inte ger några nya kunskaper.

Sedan pratar Nils-Erik Söderqvist också om hur elaka vi var när vi sade att vi ville ha kvar behörighetskraven i gymnasieskolan. Där skiljer vi oss tydligt åt. Socialdemokraterna vill skjutsa eleverna vidare. Han lyfter också fram ett exempel på när det går bra. Men statistiken talar ett tydligt språk. En tredjedel av de elever som går på det individuella programmet går vidare till någon av gymnasieskolans nationella program, men enbart 14 % klarar att nå upp till de mål som finns för gymnasieskolan.

Detta visar tydligt hur dåligt man har lyckats lösa problemen när man tar sig an dem så sent i utbildningen som man gör med den socialdemokratiska skolpolitiken. Man tar sig an problemen i gymnasieskolan, problem som borde ha lösts mycket tidigare. Därför vill vi folkpartister att man mycket tidigt stämmer av och ser hur väl man når upp till målen för att man när problemen fortfarande är små ska kunna lösa dem. Man måste också låta det ta den tid som krävs för att lägga den kunskapsmässiga grunden.

Anf. 168 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det är inte den gruppen i vuxenutbildningen som jag trodde jag skulle få till svar. Inte prioriteras de som vill läsa upp betyg i första hand. De som möjligtvis inte har fått några betyg finns med i detta.

Det är andra grupper som vi med de kriterier som nu finns säger ska få chansen, de som har funktionshinder, de som riskerar arbetslöshet, de som är i arbetslöshet. Det är de kriterierna som gäller. Folkpartiets farhåga är lite besynnerlig när det i stället handlar om att man med ert förslag aldrig skulle nå dem som har de största behoven.

När det återigen gäller gymnasiet och den allmänna behörigheten kan vi dels konstatera att det finns väldigt många sådana exempel som det jag anförde, dels säga att vi lär på olika sätt. Men alla kan lära. Det är just detta. Alla kan lära. Om vi inte ägnar oss åt samhällsperspektivet en stund utan åt individperspektivet tycker jag att det är en märklig signal man ger och en märklig människosyn man har om man säger till en människa att hon eller han inte kan lära sig de saker som samhället ställer krav på att alla ska kunna. Det handlar inte bara om kunskapen om ett yrke utan också om att vara delaktig i samhället. Och det handlar även om andra saker.

Det är en mycket märklig signal man ger när man är beredd att medverka med Moderaterna kring en sorteringskola. Jag beklagar att det fortfarande är så inom Folkpartiet.

Anf. 169 PER BILL (m):

Fru talman! Tyvärr har vi bara 50 minuter på oss innan det är dags för votering, om det över huvud taget ska bli någon votering. Vi får nog gå ned till femminutersanföranden i stället för tiominutersanföranden om det ska vara möjligt.

För min del är det möjligt. Visst finns det mycket som jag skulle vilja säga om den högre utbildningen och forskningen, om deras betydelse för att enskilda individer ska kunna växa och förverkliga sina liv, och också deras betydelse för Sverige som nation ifall vi åter vill börja klättra upp för välfärdslihan.

Men jag stryker alla de elakheter jag hade tänkt säga när det gäller de misslyckanden som Socialdemokraterna har åstadkommit. I stället ska jag ägna mig åt fem stycken råd som skulle ge högre kvalitet.

För det första tror jag att vi måste se till att de nya studenter som kommer till våra universitet och högskolor har de kunskaper och de studietekniker som de förväntas ha. Vi ska se till att de kommer dit med dessa kunskaper. De ska inte komma dit med sämre kunskaper för att de har varit ute efter ett betyg i stället för goda förkunskaper.

Det för mig in på nästa område där jag tror att vi verkligen behöver förbättra oss. Det gäller antagningssystemet. Vi har i dag ett antagningssystem som gör att fyra av fem studenter inte läser på sin drömutbildning, på sin drömhögskola eller på sitt drömuniversitet. Fyra av fem läser antingen någonting annat än det som de helst ville läsa eller i en stad där de inte hade velat läsa.

Jag tror att vi skulle få mycket större motivation bland studenterna ifall de kom in på utbildningar på de ställen där de helst vill studera. Detta är precis vad vi moderater vill ska vara möjligt i framtiden i och

med att vi på ett helt annat sätt än vad fallet är i dag styr resurserna efter studenternas val.

Det tredje gäller någonting som man får höra på varje universitet och högskola man besöker. Jag har vid det här laget besökt ganska många. Det handlar om att man måste få stopp på urholkningen av grundutbildningsanslagen. Jag brukade förut prata om en 15–20-procentig urholkning av grundutbildningsanslagen. Jag har haft fel. Sveriges Universitetslärarförbund har räknat ut att urholkningen av grundutbildningsanslagen är 26 %. Vi ser av den budget som nu föreligger att urholkningen är 27 eller 28 %, för att använda förbundets egna siffror.

Vi moderater vill täppa igen det gap som har uppstått mellan de resurser som man borde ha för att nå en viss kvalitet och de som man faktiskt i dag har. Enligt Sveriges Universitetslärarförbund behövs ungefär 3 miljarder till grundutbildningen för att man ska komma upp i den nivå som rådde 1994. Vi har avsatt drygt 1 miljard för detta under den kommande mandatperioden.

Det fjärde handlar om att det i dag råder vad forskarna själva kallar en akut brist på forskningsmedel. Fakultetsanslagen har urholkats och anslaget till Vetenskapsrådet är för lågt. Till detta kommer de problem som börsen för tillfället har. Tidigare kunde olika strategiska stiftelser och andra täppa igen de luckor som uppkom när staten drog sig undan sitt ansvar på forskningssidan. Det kan man inte göra i dag. De flesta räknar med att svensk forskning de närmaste två åren kommer att få mellan en och två miljarder mindre. Detta är ett problem.

Fru talman! Det femte handlar om den ökade politiseringen och styrningen. Om jag hade haft mera tid, om inte ”kära Nisse” hade brett ut sig i tjugo minuter i stället för tio, hade jag kunnat läsa upp vad till exempel Stig Strömholm skriver om den ökade politiska styrningen, eller vad Wilhelm Engström, professor vid Veterinärmedicinska fakulteten på SLU, säger. Men jag hinner inte det om jag ska hålla mig till fem sex minuters talartid.

Vi moderater vill starta en avpolitisering av den högre utbildningen och forskningen. Vi vill öka självständigheten för universiteten och se till att de har en mångfald av finansieringskällor så att de inte blir beroende av en eller två aktörer.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att om vi kunde få bättre rustade recentiorer till våra universitet och högskolor, om vi kunde hitta ett rättssäkert decentraliserat antagningssystem, om vi fick tillbaka grundutbildningsanslagen till en anständig nivå, om vi kunde göra kraftfulla satsningar på forskning i världsklass och om vi kunde avpolitisera högskola och universitet skulle vi kunna få en bättre kvalitet. Vi skulle kunna få fria, självständiga universitet och högskolor som håller världsklass vad gäller både utbildning och forskning.

Anf. 170 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! När vi nu ska prata om högskola och forskning vill jag inleda med att säga att jag tycker att det är tråkigt att ministern för högskola och forskning inte kan närvara i kammaren. Visserligen är förskola och grundskola mycket viktiga områden, men jag tycker det är synd att båda ministrarna valde att vara närvarande vid den debatten. Jag hoppas att det inte blir ett mönster i framtiden.

När det gäller högre utbildning är det inte lätt för en ung människa att i dag välja studieväg efter gymnasieskolan. Trots utmärkta betyg är det verkligen inte bara att anmäla sig till den utbildning som intresserar. Tvärtom finns många hinder.

60 % av nybörjarna kommer inte in på den utbildning som de önskar. Framför allt är det svårt att komma in direkt från gymnasiet. Därför läser, som vi har hört tidigare i debatten, många på komvux – nästan lika många som de som börjar på högskolan direkt efter gymnasiet. På komvux läser man för att få bättre betyg. Detta i sin tur leder till en spiral där den nya generationen trängs bort av äldre som till sist, i bästa fall, kommer in. Dessutom har vi fått ett system med olika taktikval då man läser lätta kurser för att få högre betyg.

Det märkliga är att samtidigt som köerna till vissa utbildningsplatser och orter är långa står massor av platser tomma på andra håll. Över huvud taget tar svenska studenter väldigt lång tid på sig genom utbildningssystemet – på grund av ett fjärde år på komvux eller på grund av avbrutna studier. Bara var fjärde student har tagit examen efter fem år, och bara 15 % tar 120 poäng på normalstudietiden tre år.

I det enskilda fallet kan detta naturligtvis vara motiverat. Det kan finnas goda skäl för studieavbrott, men mönstret som helhet är oekonomiskt, både för studenten och för samhället som helhet. Det är naturligtvis fel om den långa studietiden beror på att studenten har så förtvivlat svårt att komma in på en utbildning. Dessa problem kan vi se om vi studerar aktuell statistik, och de sammanfattas också tydligt i en aktuell rapport från SACO, *Kunskapens läge*, utgiven 2002.

Dagens utbildningspolitik, som domineras av Socialdemokraterna, består av planering, centralstyrning och politisk kontroll. Den liberala politiken, fru talman, tror på frihet för studenter och forskare, frihet för högskolorna att styra sig själva och frihet att på olika sätt utforma utbildningar.

Jag tycker att utvecklingen de senaste åren gett oss liberaler rätt. Problemen med det centralstyrda antagningssystemet bara växer. Det är dags att skrota det och i stället låta studenternas val styra utbyggnaden. Folkpartiet föreslår en rörlig studentpeng som följer studenten till högskolan. Då får högskolan också möjlighet att bygga ut.

Detta handlar inte bara om valfrihet utan också om kunskapssyn. Enligt liberal kunskapssyn är det omöjligt att fastställa vilka kunskaper som är nyttiga för framtiden. Det är kunskapssökandet i sig som är högskolornas och universitetens uppgift.

En annan negativ följd av regeringens övertro på centralplaneringen har blivit att man planerat för ett visst antal studieplatser utan att ta hänsyn till om kvaliteten kan upprätthållas. Antalet undervisningstimmar minskar och antalet disputerade lärare sjunker. Dessutom är regeringen på väg att göra om samma misstag som med gymnasieskolan. Alla utbildningar ska stöpas i samma form. På papperet har alla svenska högskolor samma typ av vetenskapligt anknuten utbildning. Men i verkligheten har en del högskolor bara 20–30 % forskarutbildade lärare medan andra har 80 % eller mer.

Jag tror att det är dags att våga erkänna behovet av olika typer av eftergymnasiala utbildningar. Det behövs forskaranknuten utbildning och spetsforskning, men det behövs också fackhögskolor eller collegeutbild-

ning som är mer inriktad på en yrkesexamen. Det finns faktiskt ett antal ungdomar som inte i första hand vill läsa vidare för att förbereda sig för forskning.

Följden av dagens politik blir att den vetenskapliga kvaliteten blir lidande men också att en mängd ungdomar som efterfrågar mera yrkesinriktade utbildningar blir utan lämplig undervisning. Det är dags att våga säga att alla högskolor inte kan göra allting och att vi måste rätta oss efter det.

I Folkpartiets budgetförslag kan vi se en tydlig uppföljning av våra ideologiska utgångspunkter. Vi föreslår en fördubblad höjning av resurserna till undervisningen jämfört med regeringen. Vi föreslår en omfördelning av pengar till högskolor med många sökande. Vi föreslår en ökning av anslagen till forskning och grundforskning med närmare 2 miljarder kronor per år.

Fru talman! När det gäller grundforskningen anser jag att statens främsta uppgift är att säkra den fria grundforskningen. Även här är det inte politikernas uppgift att avgöra vad som är nyttig forskning eller inte. Forskare och doktorander får inte vara helt beroende av projekt och externa pengar från staten, företag eller stiftelser.

Forskarna ska inte heller behöva bli experter på att fylla i ansökningar för att säkra sin lön. Inte heller ska de alltid först behöva fråga var pengar finns att hämta och sedan välja forskningsprojekt. Hur forskningsanslagen ska fördelas ska i första hand bestämmas av vetenskapliga utvärderingar och inte av kortsiktiga politiska önskemål.

Om forskarna inte längre har utrymme att av nyfikenhet kasta sig in i okända projekt kommer snart hela basen för näringslivsforskning och beställd forskning att försvagas. Därför föreslår Folkpartiet en kraftig satsning på fakultetsanslagen. Det innebär en ökning med 900 miljoner om året. Det blir möjligt dels genom att vi totalt ökar forskningsanslagen, dels genom en omfördelning av resurser så att mer går direkt till den fria forskningen.

Fru talman! Avslutningsvis är det för mig uppenbart att genom historien har universitetsutbildning och forskning lyckats bäst när universitet och högskolor haft en fri och självständig ställning och när staten eller kyrkan har hållit sig borta från att detaljstyra utbildning och forskning.

De senaste åren har vi i Folkpartiet talat om att avskaffa utbildningsfabriken och ersätta den med den fria akademien. Den fria akademien står för studentmakt, fri forskning och högskolornas rätt att styra sig själva. Vi känner att vi har stort stöd för den politiken både bland många studenter och bland forskare. Vi är övertygade om att det förr eller senare kommer att bli en ordentlig kursändring i utbildningspolitiken oavsett vad regeringspartiet säger.

Avslutningsvis vill jag instämma i tidigare folkpartiyrkanden från Axel Darvik och Ana Maria Narti. Jag lägger nu inte till något nytt eftersom vår högskolepolitik framför allt är sammanfattad i det särskilda yttrandet.

Anf. 171 OLLE SANDAHL (kd):

Fru talman! Kunskap och sanning är liksom liv, frihet och kärlek allmänt giltiga värden. Därför ska alla få möjlighet att söka sanning och kunskap efter sina förutsättningar och önskemål. Det är en av livets me-

ningar och uppgifter. Det är ett motiv till att samhället ska ägna sig åt högre utbildning och forskning.

Ett annat motiv är att högre utbildning och forskning är av avgörande betydelse för vår framtid som välfärdsnation. Utbildning och forskning är nyckelfaktorer för att bibehålla och utveckla vårt välbefinnande. Vi behöver överföra dagens kunskap till allt fler. Dessutom behöver vi ny kunskap för att bättre kunna skaffa fram miljövänliga material, metoder och produkter. På så sätt skapas förutsättningar för bättre hälsa och välbefinnande för allt fler i Sverige och i världen. Detta bekräftades också för oss som hade förmånen att träffa fredspristagaren Jimmy Carter. Han berättade om Carter Centers kamp mot sjukdomar och svält.

Jag sade inte bara att vi ska utveckla vårt välbefinnande. Jag sade också att vi ska bibehålla det. Vi kan inte ens klara status quo om vi inte systematiskt ökar vår kunskap och lär oss att tillföra allt större mervärden i landets produktion. Jag kan berätta att vi redan har halkat ned till 17:e plats i OECD:s inkomststatistik, om nu någon till äventyrs skulle ha missat det. Vi kan inte längre repliera på tidigare generationers uppfindingar och forskningsframsteg och relativa kompetensövertag. Vi har blivit ikapphugna. Även Sverige behöver satsa alltmer på högre utbildning.

OECD har i en ny rapport *Education at a Glance 2002* beräknat samhällsekonomisk avkastning per satsad krona i högre utbildning i produktivitetssökning per år. England når 15,2 %, Frankrike 13,2 % och Sverige stannar på 7,5 %. Förklaringen till att vi är sämst av dessa tre länder ligger bland annat i att svensken startar sin högskoleutbildning vid ett senare tillfälle i livet och avslutar den vid äldre ålder. 20 % av svenskarna påbörjar sin högskoleutbildning efter 32 års ålder. I Sverige är 15 % av befolkningen i åldern 30–39 år i utbildning. OECD-snittet är 4,9 %.

Svenska studenter tar också längre tid på sig för sina studier. I snitt spenderar en svensk 3,1 år på högskola och utför under tiden 1,7 studieår. Motsvarande genomsnitt för OECD är att på 2,5 år prestera 2 studieår. En enkät bland studenter visade nyligen att en minoritet betraktar universitetsstudierna som heltidsstudier. Dessa fördröjningar har i en ESO-rapport bedömts minska arbetskraftsutbudet med närmare 130 000 personår. Detta motsvarar mer än föräldraledigheterna eller en sänkning av pensionsåldern till 60 år. Här finns en hel del att ta itu med.

Utbyggnaden av studerandeplatserna på senare år har inte tillnärmelsevis motsvarats av utbyggnaden av lärarresurser. Svenska högskolelärare dignar under stora studentgrupper. Detta sliter och leder till lärargles undervisning. Det betyder i sin tur risk för klen kvalitet. Kanske kan detta avläsas i just de långa studietiderna och också kanske i den exempelvis låga examinationsfrekvensen. Den är enligt Högskoleverket nu blygsamma 40 %.

Fakultetsanslagen har enligt rektor Sundqvist på Uppsala universitet sjunkit i fast penningvärde från 29 000 kr per student 1990/91 till 19 000 kr per student år 2000. Antalet årsverken inom FOU är i det närmaste oförändrat sedan 1993. Dividerar man finansieringen med antalet årsverken har enligt Vetenskapsrådet forskaren i mitten av 80-talet nästan dubbelt så stor finansiering som under 90-talet. Sverige har halkat efter när det gäller högre utbildning och forskning. Här finns också saker att ta itu med.

Prot. 2002/03:35
12 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Kristdemokraterna föreslår att besluten om hur forskningens resurser ska användas i större utsträckning än i dag ska fattas på lärosätena genom att basfinansieringen höjs. Basresurserna måste öka inte minst för de mindre och yngre högskolorna för att de ska hinna bygga upp en egen kompetens som grund för framgångsrik konkurrens om externa anslag. Vi vill i årets budget anslå 200 miljoner extra för kommande två år för detta.

Vi menar också att all akademisk utbildning ska ske i växelverkan med forskning. Det betyder att antalet forskare ska öka. Genom att dämpa expansionen från 2 900 nya platser till 1 900 frigör vi 40 miljoner, som vi kan använda för att öka antalet disputerade lärare. Det är en klar kvalitetshöjning. Vi hörde tidigare i dag utbildningsministern i sitt anförande säga att kvalitetsfrågorna i utbildningen är den viktigaste uppgiften under mandatperioden.

Vi menar också att den senaste tidens bantning av den humanistiska forskningen är olycklig. Vi vill bygga ett samhälle för människor. Då måste kunskapen om människan också utvecklas. En teknisk utveckling utan humanistiska perspektiv kan bli kontraproduktiv. Det har vi kunnat se tillämplat, med stora sociala och ekonomiska kostnader, inom stadsbyggnad och arbetsmiljö.

Vi vill göra det lättare att bedriva forskarstudier på deltid. Speciellt viktigt är detta inom humaniora och samhällsvetenskap, där möjligheterna till extern finansiering är små.

Vi anser att samarbetet med det omgivande samhället är synnerligen angeläget och mycket framgångsrikt där det har tillämpats. Här bör betonas att samarbetet måste avse också finansieringen av det man samarbetar kring.

Vi vill ändra högskoleförordningen så att det blir möjligt att sälja utbildning till studerande utanför EES och till länder som inte omfattas av utbytesavtal. Här finns en möjlighet att åtminstone delvis kompensera för den urholkade basfinansieringen.

Vi vill förstärka och samla den praktiska kunskapen. All kunskap vilar inte på vetenskaplig grund. Samhället har behov också av den kunskap som baseras på beprövad erfarenhet. Yrkeshögskolor som ska ge yrkesprofessionella examina bör inrättas under 2003.

Fru talman! Slutligen måste tydligt understrykas att mycket återstår att göra för jämställdheten. 43 % av de studerande är kvinnor, men bara 12 % av professorerna. Ett stort tapp sker under resans gång. Det är inte rimligt att ha det så. Kvinnor behövs inom forskning och utveckling. Balansen är ett egenvärde, och mångfalden är en förutsättning för vetenskap. Kulturella och sociala hinder finns, som måste röjas bort. En snabb och enkel första, men långt ifrån enda, insats är att göra det lätt att göra studieuppehåll för barnledighet.

Fru talman! Jag vill till sist yrka bifall till reservation 26 under punkt 35.

Anf. 172 HÅKAN LARSSON (c):

Fru talman! Jag har också kortat i mitt anförande, men jag vill hinna med en del i alla fall.

Först vill jag yrka bifall till reservation 19 under punkt 24.

En väl fungerande högre utbildning är nödvändig för att Sverige ska kunna utvecklas som välfärdssamhälle. Vi bör satsa på att skapa ett decentraliserat kunskapsamhälle där alla i hela landet, när som helst under livstiden, ska kunna utbilda sig vidare. Kunskap är en grundpelare som samhällets trygghet, tillväxt och välfärd vilar på. Om vi inser det kan Sverige bli den ledande kunskapsnation vi alla talar om.

En väl utbyggd högre utbildning runtom i Sverige är en viktig del i arbetet för att motverka den regionala och sociala klyvningen. I denna strävan är det också viktigt med nytänkande och okonventionellt tänkande. Ett exempel, som jag hade förmånen att studera i måndags, är det nära samarbetet mellan Mitthögskolan och de militära högskolorna i Östersund. Genom närheten mellan skolorna på det nya och vackra Campus Östersund blir det naturligt att samverka, naturligt att köpa varandras kurser och naturligt att använda varandras lärare. Den civila och den militära högskolemiljön smälter samman på ett stimulerande sätt. Det är bara ett exempel på vad man kan åstadkomma genom nytänkande.

Utmaningen nu är att gå vidare med att kvalitetssäkra utbildningen och förbättra de studerandes ekonomiska och sociala villkor. Det är nödvändigt både för att de utbildningsplatser som finns ska fyllas och för att målsättningen om att minst hälften i en årskurs ska kunna studera vid högskola eller universitet vid 25 års ålder ska uppfyllas.

Under 1990-talet ökade antalet studenter i den svenska högskolan med 83 %, samtidigt som antalet lärare ökade med endast 17 %. En sådan utveckling kan självfallet inte pågå under en längre tid. En utmaning som måste mötas är därför att rekrytera kompetenta högskolelärare de närmaste åren. Särskilt är detta viktigt eftersom stora pensionsavgångar väntar. Från Centerpartiets sida efterlyser vi sedan länge en samlad strategi för att rekrytera fler högskolelärare.

Ett stort problem är också den sociala snedrekryteringen till högre utbildning. Fortfarande är det studenter från hem med studievana som dominerar vid universitet och högskolor, trots alla satsningar som gjorts genom åren. Den sociala snedrekryteringen är slöseri med mänskliga resurser. Det gäller även den kvardröjande könsuppdelningen. Ju högre upp i högskolornas strukturer vi kommer, desto större blir den manliga dominansen. Det är uppenbart att mycket återstår att göra innan vi har uppnått en jämställd högskola.

Jag ska också ta upp en fråga som kan tyckas ganska liten i sammanhanget, men som betyder mycket för många studerande. Det handlar om reserabatten för studenter. Hittills har alla studerande som är inskrivna vid en studentkår haft rabatt på bland annat tågresor med SJ. Från och med höstterminen 2002 har SJ emellertid ändrat villkoren för rabatten, så att 130 000 av landets 310 000 studenter faller utanför den snäva definition av vad en student är som företaget har upprättat. Rabatten gäller nu endast heltidsstuderande som har tagit minst 20 poäng per termin. Alla som inte studerar heltid räknas bort. Det är en omodern syn på vad det innebär att studera vid högskola och universitet i dag. Det finns all anledning att uppmana regeringen att vidta åtgärder för att alla studenter ska få en rimlig reserabatt.

En god kvalitet i såväl utbildning som forskning kräver självfallet stora resurser. Detta gäller inte minst de nya högskolorna och universiteten, som måste ges möjlighet att bygga upp konkurrenskraftiga forskar-

miljöer inom sina speciella områden. Vi i Centerpartiet föreslår därför att forskningsresurserna stärks vid samtliga universitet och högskolor. Vi är övertygade om att detta handlar om att investera i framtiden. Därför har vi i vår budget 385 miljoner kronor mer än vad regeringen har orkat anslå.

Det är viktigt att fortsätta arbetet för att ge de forskarstuderande en rimlig social och ekonomisk situation. Därför är det enligt vår uppfattning också väldigt viktigt att resurser satsas på att omvandla stipendier och utbildningsbidrag till doktorandtjänster. Särskilt viktigt är detta inom humaniora och samhällsvetenskap, där problemen för närvarande är störst. Att satsa på doktorandtjänster handlar i grunden om att långsiktigt förbättra villkoren för forskningen i allmänhet och för doktoranderna själva i synnerhet.

Anf. 173 TREDJE VICE TALMANNEN:

Innan nästa talare får ordet vill jag be om lite lugn i kammaren och respekt bland övriga närvarande ledamöter för den talare som står i talarstolen.

Anf. 174 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Enligt OECD har Sverige världens mest kunskapsbase-
rade ekonomi. Hur har vi nått överst på prisfallen? Jo kanske för att den satsning som vi socialdemokrater har gjort på både bredd och spets i utbildningen har burit frukt.

Två mandatperioder fyllda av en makalös och framgångsrik expansion av svensk högskola ligger bakom oss. Vi hade under 2001 närmare 270 000 helårsstudenter, och under 2002 har den siffran ökat ytterligare.

Andelen studenter från arbetarhem har ökat, främst vid de högskolor som inte är universitet. Fler söker till forskarutbildningen, och fler kan antas. Den nedgång i antalet nya doktorander som följde efter forskarutbildningsreformen 1998 har brutits. Andelen kvinnor bland de antagna doktoranderna har, glädjande nog, ökat. De av regeringen uppsatta examensmålen kommer med stor sannolikhet att uppfyllas.

Antalet examina inom det tekniska området har mer än fördubblats. Den öppna högskolan börjar att finna sin roll som samarbetspartner till arbetslivet, som aktör i tillkomsten av regionala tillväxtavtal och i uppbyggnaden av regionala innovationssystem. Den nya organisationen för forskningsfinansiering möjliggör den kraftsamling och profilering som är nödvändig för att lyfta fram svensk forskning i en allt hårdare internationell konkurrens.

Så ser basen ut för vårt fortsatta arbete gentemot följande mål. 50 % av en årskull ska ha påbörjat en högskoleutbildning före 25 års ålder. Antalet forskarexamina ska fördubblas inom en tioårsperiod. Sverige ska även i fortsättningen räknas som en ledande forskningsnation där forskning bedrivs med hög vetenskaplig nivå.

Inför den fortsatta marschen mot en stärkning av kunskapssamhället under nästkommande år föreslår regeringen en något långsammare utbyggnadstakt av högskolans grundutbildning. Detta skapar en andningspaus ute på de enskilda högskolorna, där man nu under ett antal år har befunnit sig i ett intensivt expansionsarbete. Det har varit mycket arbetskrävande, men många har också upplevt det som en utmaning och en

stimulans. Jag känner stor beundran för och tacksamhet mot all högskolepersonal som faktiskt gjort denna expansion möjlig.

Den föreslagna lägre utbyggnadstakten möjliggör en fortsatt kvalitetsförstärkning av de områden inom högskolan som upplevt de största ekonomiska problemen, nämligen hum-sam-utbildningen samt den juridiska och den teologiska utbildningen. En rejäl satsning på kvalitetsförbättring kan även göras på vårdutbildningen.

För att göra verklighet av vårt mål om en öppen högskola där mångfald skapar spännande och utvecklande möten mellan människor med olika bakgrund, skilda förväntningar och utvecklingsmöjligheter, satsar vi på kompletterande utbildningar för invandrade akademiker, ökat stöd till funktionshindrade studenter och fortsatt starkt stöd till rekryteringsinsatser vid universitet och högskolor. För att ge universitets- och högskolelärare möjlighet att möta alla dessa förväntningar förstärker vi det pedagogiska utvecklingsarbetet.

Kan inte den enskilde studenten komma till högskolan får väl högskolan komma till den enskilde studenten genom Sveriges nätuniversitet. Ersättningen per student till universitet och högskolor har under 2002 varit mycket hög för att stimulera utveckling av nya kurser och metoder. Vi fortsätter den satsningen för att ge möjligheter för fler att börja högskolestudier – allt för att ge så många som möjligt tillfälle att skaffa sig de kunskaper som den nuvarande och framför allt den framtida arbetsmarknaden kräver.

Samtidigt med denna fortsatta utbyggnad och kvalitetsförstärkning utökas forskningsanslagen. Vetenskapsrådet tillförs nya resurser samtidigt som resurserna till universitet och högskolor ökas. Under perioden 2000–2004 ökar faktiskt de statliga anslagen med drygt 1,5 miljarder. Dessa går framför allt till grundforskning och forskarutbildning. Det är inte nog, men det är vad vi ekonomiskt klarar just nu i vår satsning på både bredd och spets.

Vi anser att balansen mellan de forskningsresurser som tilldelas universitet och högskolor direkt i nuläget står i väl avvägd relation till de resurser som Vetenskapsrådet tillför efter en bedömning av den vetenskapliga kvaliteten och relevansen i de inkomna ansökningarna om forskningsmedel.

Fru talman! Jag föreslår att riksdagen anvisar anslagen till universitet och högskolor samt till nationella och internationella forskningsresurser enligt regeringens förslag och avslår samtliga motioner.

Anf. 175 HELENE PETERSSON (s):

Fru talman! Stora delar av dagen har debatten riktats mot förskola och grundskola. Det är bra. Det är viktigt att den grundläggande utbildningen belyses grundligt i skolpolitiken.

Jag vill ta upp ett smalt område inom högskola och forskning. Vi har i dag debatterat mycket frågan om styrning eller icke styrning. Det är en komplicerad fråga. Man har sett på denna ur olika synvinklar.

Vi från Jönköpings län har i en motion tagit upp frågan om ytterligare utbildningar inom företagshälsovård. Det är kanske speciellt med sikte på Högskolan i Jönköping, som år 2001 var en av de 11 lärosäten som uppfyllde sitt utbildningsuppdrag. Men utbildningarna är viktiga i hela lan-

det, både som grundutbildningar och som kompletteringsutbildningar och påbyggnadsutbildningar.

Regeringen har både i regeringsförklaringen – det har vi hört vid ett flertal debatter – och i det elvapunktsprogram för ökad hälsa i arbetslivet som kom för ett år sedan starkt betonat företagshälsovårdens betydelse. Men framför allt uttrycker de arbetsplatser som står maktlösa när en medarbetare blir sjuk behov av stöd och hjälp från företagshälsovården och de yrkesgrupper som finns där.

Grundinriktningen är att regering och riksdag inte detaljstyr vilka utbildningar respektive högskola ska erbjuda. Det är bra. Skolorna har själva kompetensen att tillsammans med olika aktörer i sitt närområde, gemensamt lärosätena emellan och i diskussioner som förs med departementet erbjuda ett heltäckande utbildningsutbud.

Regeringen och vi som sitter i riksdagen bär ett nationellt huvudansvar. Vi ska därmed ha ett stort inflytande över de områden vi ansvarar för. Det är angeläget med fortsatt utbildning av skyddsingenjörer, företagssköterskor, företagsläkare och arbetspsykologer för att behålla kompetensen inom företagshälsovården.

Ska vi komma till rätta med ohälsotalen är det viktigt att det finns utbildad personal. Antalet utbildningsplatser ökar i och med denna budget inom grundutbildningarna både för sköterskor och läkare. Det är också mycket bra. Men att arbeta inom företagshälsovård fordrar också en annan kompetens. Högskolorna har i dag en stor frihet att själva bestämma sitt utbildningsutbud. Det kan finnas en risk att vissa utbildningar blir mindre attraktiva att starta av kostnadsskäl eller att utbildningen inte är lokalt attraktiv. Det är då mycket viktigt att regeringen och vi i riksdagen nogsamt följer utbildningsutbudet speciellt inom de områden vi prioriterar.

Fru talman! Jag lägger inte fram något yrkande, utan jag står helt och fullt bakom utskottets ställningstaganden. Men om uppföljningar och utvärderingar inte visar på ett ökat intresse för att anordna dessa utbildningar bör kanske regeringen i en framtid överväga om man inte ska anvisa särskilda medel för att öka utbildningstakten inom företagshälsovårdens olika personalgrupper.

Anf. 176 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Det känns intressant att debutera i talarstolen efter att ha följt en snabb debatt om högskolefrågorna. Jag vill tacka de andra talarna som genom sin snabbhet har gjort det möjligt för mig som är sist på listan att säga några ord om högskoleutbildningen.

Fru talman! Det är oerhört svårt att sja om framtiden. Men en sak kan man nog säga med ganska stor säkerhet, nämligen att om den här kammaren om 20–30, kanske 50, år kommer att prata om forskning och vilka områden vi då ska satsa på, kommer det antagligen inte att handla om bioteknik, IT eller nanoteknologi. Vilka områden det kommer att bli är omöjligt att säga. Jag kan inte ens förutsäga tio år framåt vilka områden inom mitt eget forskningsområde som kommer att vara de allra hetaste.

För att Sverige i framtiden ska vara ett framstående forskarland måste framtidens forskning bedrivas redan i dag. En sak är säker: Den forskning som bedrivs om 20–30 år kommer att vara baserad på forskning som bedrivs i dag. Det är forskningens egna inre natur att varje ny fors-

kargeneration står på axlarna av sina gamla kolleger. Därför är det så oerhört viktigt att vi har en bred, fri forskning i det här landet. Det bästa sättet att uppnå det är genom att ge fakulteterna medlen.

Därför är den satsning på ökade fakultetsmedel som Folkpartiet gör så viktig. Det finns också ett annat skäl till att den här satsningen tillsammans med en högre studentpeng är viktig för högskolor och universitet.

Högskolan utgör en av det här landets viktigaste infrastrukturer. Denna infrastruktur, precis som all annan infrastruktur, kan inte bara byggas ut, utan den måste också underhållas. Den här infrastrukturen består faktiskt inte i huvudsak av lokaler eller byggnader, utan den består av de människor som befinner sig i verksamheten. Framför allt består den av våra seniorforskare, våra professorer och våra lektorer.

I nuläget är belastningen på de här personerna oerhört stor därför att vi har ökat antalet studenter både i grundutbildning och i forskarutbildning mycket kraftigare än vi har ökat lärarresurserna. För att denna personalkategori inte konstant ska bära den utbyggnad av högskolan som socialdemokraterna här i dag har beskrivit måste det också finnas fasta trygga resurser inom högskolevärlden. Det får man just genom att öka fakultetsanslagen och genom att se till att varje utbildning får den studentpeng som behövs för att ge kvalitet, inte bara kvantitet, i högskolevärlden. Det är därför som jag är så stolt över att stå bakom den liberala och folkpartistiska högskolepolitiken.

Anf. 177 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Bredd och spets, som Majléne Westerlund Panke sade, har Södertörns högskola som ligger i hjärtat av Södertörn, just där Botkyrka och Huddinge smälter samman.

På Södertörn med närliggande kommuner bor det fler människor än i Uppsala och Lund tillsammans. Skolan är populär. Man har den största ökningen av antalet ansökningar till fristående kurser inför vårterminen nästa år.

För Stockholmsregionen, inte minst för den södra delen av den, är det viktigt att ta till vara den drivkraft som finns på Södertörns högskola. Att utveckla skolan till ett universitet är just i det här perspektivet mycket angeläget. Dessutom skulle det stödja den utvecklingsprocess som pågår i hela Flemingsbergsområdet.

Fru talman! Jag kan hålla med utbildningsutskottet om att det är regeringens sak att besluta om när eller var nya universitet ska bildas. Men det är min sak som riksdagsledamot från Huddinge att verka för att just Södertörns högskola får bli universitet.

I detta anförande instämde Carina Moberg och Ingela Thalén (båda s).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 7 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.53 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

7 § Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Punkt 1 (Införande av nationell skolpeng)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

225 för utskottet

46 för res. 1

40 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 1 m, 2 fp, 32 kd, 23 v, 20 c, 16 mp

För res. 1: 46 m

Avstod: 40 fp

Frånvarande: 13 s, 8 m, 6 fp, 1 kd, 7 v, 2 c, 1 mp

Anders G Högmark (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Nationellt kvalitetsinstitut m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (fp, m, kd, c)

Votering:

173 för utskottet

138 för res. 5

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 1 m, 23 v, 1 c, 16 mp

För res. 5: 46 m, 42 fp, 31 kd, 19 c

Frånvarande: 12 s, 8 m, 6 fp, 2 kd, 7 v, 2 c, 1 mp

Punkt 7 (Insatser mot läs- och skrivsvårigheter)

1. utskottet
2. res. 6 (fp, m, kd, c)

Votering:

169 för utskottet

140 för res. 6

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 22 v, 15 mp

För res. 6: 47 m, 42 fp, 31 kd, 20 c

Frånvarande: 12 s, 8 m, 6 fp, 2 kd, 8 v, 2 c, 2 mp

Punkt 11 (Barnomsorgskonto)

1. utskottet

2. res. 11 (kd)

Votering:

277 för utskottet

32 för res. 11

1 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 42 fp, 23 v, 20 c, 15 mp

För res. 11: 32 kd

Avstod: 1 m

Frånvarande: 13 s, 8 m, 6 fp, 1 kd, 7 v, 2 c, 2 mp

Punkt 16 (Utbildning av speciallärare)

- 1 utskottet

2. res. 16 (fp, kd)

Votering:

192 för utskottet

74 för res. 16

46 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 1 m, 23 v, 20 c, 16 mp

För res. 16: 42 fp, 32 kd

Avstod: 46 m

Frånvarande: 12 s, 8 m, 6 fp, 1 kd, 7 v, 2 c, 1 mp

Punkt 24 (Doktorandtjänster)

1. utskottet

2. res. 19 (c)

Votering:

287 för utskottet

21 för res. 19

4 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 47 m, 42 fp, 27 kd, 23 v, 16 mp

För res. 19: 1 kd, 20 c

Avstod: 4 kd

Frånvarande: 12 s, 8 m, 6 fp, 1 kd, 7 v, 2 c, 1 mp

Punkt 32 (Granskning av kvalitetsarbetet inom Sveriges nätuniversitets distansutbildning m.m.)

1. utskottet

2. res. 23 (v)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 35 (Utredning om konsekvenserna av obalansen i medelstillelning mellan olika vetenskapsområden m.m.)

1. utskottet

2. res. 26 (kd)

Votering:

280 för utskottet

32 för res. 26

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 47 m, 42 fp, 23 v, 20 c, 16 mp

För res. 26: 32 kd

Frånvarande: 12 s, 8 m, 6 fp, 1 kd, 7 v, 2 c, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Studiestöd

8 § Studiestöd

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:Ubu2
Utgiftsområde 15 Studiestöd (prop. 2002/03:1 delvis).

Anf. 178 PER BILL (m):

Herr talman! Låt mig inledningsvis yrka bifall till reservation nr 2 under punkt 7 angående det så kallade fribeloppet.

Jag hade sett fram emot en spännande diskussion om vilka kriterier som skulle gälla för den studiesociala utredningen och hur den utifrån en mångfald av vinklar skulle titta på studenternas situation, och då menar

jag studenternas mycket olika situation. Dagens studenter är inte 19–20 år som kommer med stora blå ögon och tittar upp i taken på de få universiteten. Dagens studenter har inte alla blå ögon. De är inte alla 19 år. Det finns en mångfald på våra universitet som vi ska vara väldigt stolta över och väldigt rädda om.

Vi måste snarare se till att ännu fler med icke-traditionell bakgrund ska välja våra universitet. Då menar jag inte bara från icke-traditionella svenska miljöer, utan vi måste också se till att locka människor från hela världen att komma till våra universitet och högskolor där de kan bidra med sin kunskap och sina synpunkter. Det var detta som jag hade sett fram emot att vi hade kunnat debattera och att vi skulle kunna ha gett den studiesociala utredningen goda ingångsvärden.

Tyvärr blir det inte någon studiesocial utredning att tala om. Det blir en enmansutredning där enmansutredaren har fått både händer och fötter bundna av direktiv. Tänk vad spännande det hade varit med en parlamentarisk utredning där alla partier, där studenter, doktorander och personal från universitet och högskolor hade kunnat bidra! De system som vi har skapat har hela tiden behandlat studenterna som en restpost. Stol efter stol har byggts upp, men studenten har alltid hamnat mellan stolarna.

Herr talman! Tyvärr kommer vi inte heller denna gång att få möjlighet att sätta oss in i alla problem som finns kring de sociala skyddsnäten och hur de i det närmaste systematiskt har exkluderat studenterna. Det gäller sjukförsäkringssystemet, bostadsbidragen, föräldraförsäkringen, ja, alla dessa system har ofta skapats med rimliga antaganden om vad de ska omfatta och vad de inte ska omfatta. Man har tillämpat inkomstbortfallsprincipen, principen om att studiemedel är till för studier och inte för den studiesociala miljön och så vidare. Varje gång har principen varit rimlig, men sammantaget har dessa system byggts upp på ett sätt som hela tiden har lämnat studenten i sticket. Studenten har inte inkluderats.

Det hade varit väldigt nyttigt för en bred parlamentarisk grupp att få sätta sig in i en den mångfald av problem som studenterna möter när de ska försöka att klara av sina studier, ha små barn och försöka att jobba lite vid sidan av. Vad händer när de blir sjuka? Vad händer om de studenter som är några och trettio år vill skaffa barn? Tyvärr får man inte sätta sig in dessa problem, och det tycker jag är tråkigt. Det är just denna mångfald av perspektiv som hade behövts.

Vi moderater satsar i dag varken mer eller mindre pengar än vad som ingår i den socialdemokratiska budgeten när det gäller studiemedel för högre utbildning. Men det innebär inte att vi tycker att systemet är bra. Vi hade velat ha denna studiesociala utredning som hade kunnat titta på helheten. Sedan hade man kunnat ändra på det ena, andra, tredje och fjärde systemet så att studenterna hade kunnat inkluderats i framtiden.

Anf. 179 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Att vi har fungerande studiemedel är oerhört viktigt om människor ska våga satsa på studier. Det är väl ingen överdrift att säga att det i dag på många håll finns ett dåligt förtroende för dagens studiestödssystem. Det gäller till att börja med hur det fungerar. Vi har fortfarande långa handläggningstider och sena utbetalningar. Det är inte rätt att en studerande ska behöva vänta veckor utöver den utlovade tiden på utbetalningen.

Folkpartiet har en lång rad förslag till hur man ska förbättra servicen inom studiestödssystemet. På lång sikt måste systemet genomgå radikala förändringar. Vi tror att det skulle gynna studenterna om man öppnade för en verklig konkurrens.

Ett framtida studiestödssystem ska bygga på att staten garanterar alla studenter, oberoende av inkomst, en generös studiefinansiering. Staten ska fastställa reglerna. Men konkurrerande banker och andra institut kan mycket väl tävla om att erbjuda studenterna så god service som möjligt. För de allra flesta studenter skulle det gå att över dagen få sina studiemedel utbetalda över disk mot uppvisande av studieintyg.

Men i väntan på en långsiktig reform kan vi redan i dag genomföra en hel del som skulle hjälpa de studerande. Ett förslag som har förekommit i debatten från olika håll är att låta CSN betala en omvänd straffavgift när lånen inte betalas ut i tid eller när handläggningstiden går utöver rimlig tid. Varför ska CSN kräva höga straffavgifter för påminnelser om man på CSN inte ställer samma krav på sig själv?

Förra året genomfördes ett nytt studiestödssystem. Den grundläggande principen att studielån ska betalas tillbaka och att samhället och den studerande delar på kostnaderna för studier ställer Folkpartiet upp på. Men samtidigt säger vi att studiestödssystemet hade kunnat utformas mycket bättre.

En människas satsning på studier ska ses som en investering, inte bara för individen själv utan också för staten. Bidragsdelen, som i dag ligger på 34,5 %, borde successivt höjas i den takt som samhällsekonomin medger. Slutmålet för Folkpartiet är hälften bidrag, hälften lån.

Det nya studiestödssystemet har gjort det omöjligt att få dispens för mer än tolv terminers studier. Det innebär att till exempel en sjuksköterska som vill utbilda sig till läkare inte har en chans att få studiestöd för detta. Därför föreslår Folkpartiet att generösare dispensregler genomförs för att hindra att en massa människor tvingas att avbryta sina studier. För att finansiera detta föreslår vi också att den studerande ska förbinda sig att betala tillbaka ett högre årsbelopp.

Herr talman! Vi tycker över huvud taget att regeringen prioriterar fel när det gäller studiemedel. Nästa år införs ett så kallat rekryteringsbidrag där vissa studerande över 25 år ska få hela studiemedlet som bidrag. De som under det närmaste året tjänat över en viss summa ska dessutom få en ännu högre summa i form av bidrag. Folkpartiets prioritering innebär att alla studerande – vuxenstuderande, studenter och studerande med barn – får bättre villkor.

Det finns ju inget barntillägg i studiestödssystemet. Många ensamstående föräldrar – ofta mammor – tvingas i många fall att avbryta sina studier. Vård av sjukt barn kan leda till missade tentor, uteblivna studiemedel och förstörd ekonomi. Därför måste helt enkelt studerande föräldrar kunna få högre studiemedel.

Redan när det nya systemet genomfördes föreslog Folkpartiet att möjligheten till tilläggs lån i första hand skulle ges till studerande med barn och till funktionshindrade. Men regeringen valde att lägga de pengarna på studerande över 25 år som året tidigare har tjänat mer än 157 000 kr. Det tycker vi är fel prioritering.

Nu har det äntligen tillsatts en studiesocial utredning. Folkpartiet är mycket kritiskt till att det blev en ensamutredare. Vi tycker som flera

andra att alla partier borde vara representerade liksom studentrepresenter med flera. Och vi tycker att riktlinjerna till utredningen borde varit öppnare. Den borde ha rätt att föreslå även nya lösningar och inte bara hålla sig inom det gamla systemets ram.

Vi tror att man måste börja räkna med att en stor del av dem som studerar faktiskt är föräldrar med barn. Vi har konkreta förslag nu. Vi tycker att tilläggslånet i studiemedelssystemet i första hand ska gå till barnfamiljer. Dessutom föreslår vi ett barnkonto på 40 000 kr per barn som också skulle gynna studenterna. Och vi föreslår en tillgodoräkning på skattekontot till barnfamiljer som också skulle komma de studerande till hjälp. Det är också dags att börja titta på sådana saker som hur vi löser frågan om studieavbrott på grund av sjuka barn till exempel.

Med tanke på att alla säger att ett bra studiestödssystem är en förutsättning för att nya grupper ska kunna börja studera, är det märkligt att det inte har kommit några förslag från regeringen om ensamstående föräldrar som studerar och alla de grupper som vi bevisligen ser faller utanför systemet.

Det behövs, avslutningsvis, en helhetssyn på de studerandes ekonomiska och sociala situation. Jag menar att Folkpartiets förslag är ett stort steg på vägen, men vi är gärna med och diskuterar fram andra förbättringar. Sammanfattningsvis behöver vi ta itu med högre totalbelopp, bättre villkor för studerande med barn, avskaffa gränsen för hur mycket extrajobb en studerande ska få ha utan att straffas, införa ett treterminssystem så att de som vill plugga i stället för att söka extrajobb får möjlighet till det.

Herr talman! För att spara tid nöjer jag mig med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 3.

Anf. 180 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Herr talman! Vi kristdemokrater står givetvis bakom alla våra reservationer i utbildningsutskottets betänkande nr 2. För tids vinnande yrkar jag emellertid bifall bara till reservation nr 2 i betänkandet.

Inledningsvis vill jag också säga att det är beklagligt att ingen minister är närvarande i denna debatt, men vi får försöka att samtala om studiestödet ändå. I den tidsnöd som kammaren befinner sig i ber jag att något kortare än planerat få referera till några av de kristdemokratiska ståndpunkterna när det gäller studiestödet.

Herr talman! Dagens samhälle är och blir framöver i allt högre grad ett kunskapssamhälle. Det blir allt viktigare att lära, och att lära i flera perioder i livet. Det är kunskapsnivån som är och kommer att vara den avgörande faktorn för Sveriges framtid, för tillväxt, för utveckling. Det är därför som det är så viktigt att bidra till ett kunskapssamhälle där alltfler får lära, också i olika delar av livet.

Ett redskap för att möjliggöra detta är att riva de barriärer som finns så att fler kan studera. Det handlar om att göra kunskapssamhället tillgängligt för fler, och ett redskap för detta är studiestödet. Genom ett väl fungerande studiestöd kan fler lära och vara aktivt delaktiga i kunskapssamhället. Och det finns, herr talman, en hel del att göra för att nå dit.

Schablonbilden av den klassiske studenten är 19-åringen som med liv och lust lämnar föräldrahemmet för att i lika delar idka nöjesliv och studier – den student som studiestödssystemet i hög grad är uppbyggt kring.

Den studenten finns knappt längre. Alltfler äldre, alltfler med egen familj, alltfler med icke-traditionell bakgrund börjar glädjande nog att studera, och det är bra. Det bidrar till att riva den sociala snedrekryteringen och till att rusta Sverige som kunskapsnation.

Studiestödet ska bidra till detta och göra det möjligt för alla att oavsett bakgrund studera och utvecklas. Just därför är det så bekymmersamt att dagens studiestödssystem präglas av en rad problem. Inte minst gäller det de gränsdragningssvårigheter som finns när det gäller studiestödet och olika försäkringar, till exempel arbetslöshetsförsäkringen. Vad som krävs är en helhetssyn på de studerandes sociala och ekonomiska situation för att komma till rätta med dessa problem.

Det handlar till exempel om studerande med barn. 52 000 studenter i Sverige har barn, och de stöter på en rad problem. Så sent som 1998 fick 33 % av alla studenter med barn socialbidrag. 87 % av de ensamstående studenterna med barn tvingades söka socialbidrag för att klara den vardagliga försörjningen. Det visar att något är fel.

För studenter som blir föräldrar blir det också smått absurda konsekvenser just när det gäller gränsdragningarna mellan olika försäkringar. För en student som blir pappa och som på grund av det missar en tentamen eller annan examination finns det ingen garanti i dag för fortsatt studiestöd. Det finns ingen garanti ens om denne unge student skulle ta ut de lagstadgade pappadagarna.

Vi kristdemokrater har därför i många år krävt en studiesocial utredning som särskilt tittar på och föreslår åtgärder för studenter med barn. Till sist kom en utredning. Men, som sagts här i talarstolen, det är en utredning med begränsat mandat, och den är inte parlamentariskt sammansatt. Utredningen får till exempel bara kartlägga samspelet med arbetslöshetsförsäkringen – inte lägga fram några förslag. Frågan är därför om utredningen inte saknar den tyngd som skulle behövas för att klara de komplicerade frågor som måste lösas.

Herr talman! Jag hälsar ändå med tillfredsställelse den omsvängning som statsrådet Berit Andnor gjorde i förra veckans interpellationsdebatt här i kammaren med mig, då hon lovade att lägga fram ett tilläggsdirektiv till utredningen så att möjligheten till barntillägg utreds.

Vi kristdemokrater menar att det också vore rimligt att utredningen fick i direktiv att komma med förslag till reella förändringar i de nuvarande systemen, inte minst i samspelet när det gäller arbetslöshetsförsäkring och föräldraförsäkring. Vi vidhåller att utredningen borde vara parlamentariskt sammansatt.

Studiestödssystemet måste också rymma personlig frihet och enskilda möjligheter. Därför föreslår vi kristdemokrater att de regler och olika former av hinder som i dag finns, till exempel tolvtermensregeln och den typen av regler, ses över och tas bort.

Det krävs också resurser för att göra studiestödet möjligt. Det krävs ekonomiskt utrymme. Därför vill jag göra kammaren uppmärksam på att Kristdemokraternas förslag i studiestödsfrågan är mer generöst än majoritetsförslaget från Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet. De tre partierna skär i sin uppgörelse här i riksdagen ned rejält på studiestödet. 250 miljoner tas bort från rekryteringsbidraget utan någon egentlig motivering.

Herr talman! Vår uppgift i riksdagen är att göra det möjligt för ett kunskapssamhälle som kan utvecklas och bära Sverige framåt. Det handlar om att göra enskildas drömmar till verklighet och att samtidigt se till landets behov av kvalificerad arbetskraft. Dessa båda uppgifter sammanfaller i studiestödsfrågan. Det är en bra bit kvar till ett fungerande system. Vi kristdemokrater vill göra det möjligt.

Anf. 181 SOFIA LARSEN (c):

Herr talman! Om vi menar allvar med att fler människor ska börja studera på högskolorna och universiteten, måste vi vara beredda på att skapa bättre villkor för studenterna. Därför kan det inte vara acceptabelt att det inte lönar sig att studera till en rad yrken, framför allt till en rad bristyrken som vi ser i dag. Dels ser man att det inte lönar sig lönemässigt, dels tycker man att det blir en otrygg ekonomisk situation efteråt. Speciellt om man redan har hunnit skaffa familj och en stabil grund att stå på, kan man tycka att det är att gå ett steg bakåt att börja studera vidare och få den här otrygga situationen. Om det livslånga lärandet ska gälla alla, måste vi se till att bryta den sociala snedrekryterings grepp om den högre utbildningen.

Eftersom vi vet att studiemedlet, både i den ekonomiska situationen under studierna och de eventuella lånen efteråt, är huvudorsaken till att man väljer bort högre studier så är det där vi måste sätta in de stora resurserna, viljan, tanken och de konkreta förslagen.

Vi i Centerpartiet har under flera år lagt fram ett förslag om en 50–50-princip, det vill säga 50 % bidrag och 50 % lån med det totalbelopp som vi har i dag. Vi hoppas så klart också kunna höja det totalbeloppet framöver, men detta är så långt vi har kunnat prestera i dag och vad vi också har i vår budget. Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 7 under punkt 10.

Som Ulf Nilsson också var inne på vad gäller tolvterminsregeln ser vi att vi behöver tänka om. Om det nu gäller en sjuksköterska som vill läsa vidare eller om man råkar ha valt fel utbildningsväg så måste möjligheten finnas att ta ett annat spår i stället för att gå ut utan ha några möjligheter till bidrag eller studiemedel under tiden.

Herr talman! Centerpartiet jobbade länge och strävade efter att vi skulle få till stånd en studiesocial utredning. Förra vintern ändrade sig utskottet. Mitt under sittande möte kom majoriteten på att man visst skulle ha en studiesocial utredning också. Det var vi överens om, och alla blev glada. Men tyvärr kan vi se resultatet nu. Det blev en ensamutredare, som bara utreder en liten del av vad vår tanke var. Vår tanke, och det som vi har skrivit om under flera år, var en bred parlamentarisk utredning där studenterna också har en säker plats. Jag tycker inte att det räcker just nu att bara kräva ett tilläggsdirektiv till ensamutredningen. Vi måste i stället se till att det blir en helt ny utredning om vi menar allvar med att göra en bred studiesocial utredning. Som situationen ser ut i dag är det bara en liten del som vi kommer åt i alla fall. Jag hoppas att Socialdemokraterna tar till sig detta. Det var inte det här som vi egentligen beslutade om i utbildningsutskottet. Det var en helt annan, och bredare, utredning som vi alla tillsammans fattade beslut om.

Herr talman! Det livslånga lärandet är viktigt. Det var vi också inne på före voteringen, när vi diskuterade vuxenutbildningen. Alla partier är

helt överens om det, men vi skiljer oss lite grann när det gäller hur vi vill gå till väga, vilka resurser vi satsar och vilka system vi vill ha. En del vill ha ganska fasta system. Vi i Centerpartiet och några andra menar att vi behöver ha mer flexibla system vad gäller vuxenutbildningen så att vi kan se både till den individuella behov, till utbud och efterfrågan och till regioner runtom i landet. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi vågar bryta de system som vi har byggt upp och ser till att kunna vara mer flexibla i samarbete med länsarbetsnämnderna eller vad det nu kan vara. Vi måste kunna titta på olika områden.

Detta gäller speciellt efter det vi har kunnat se de senaste åren, med stora varsel och uppsägningar. Under den tiden bör man kunna rikta en utbildning, till exempel KY, så att man får möjlighet till det. De personer som hamnar i en arbetslöshetssituation bör få den möjligheten och en kick av att kunna studera i ett eller två år och sedan komma ut i arbete igen. Det är en oerhört viktig signal från vår sida. Därför är jag besviken över att Socialdemokraterna väljer att frysa inne pengar till en kvalificerad utbildning och inte lägga till de resurser som man tänkt.

Jag tycker också att det är tråkigt att man väljer att dra ned rekryteringsbidraget med 250 miljoner kronor. Vi vet ju egentligen inte om de här pengarna hade räckt över huvud taget. Nu säger man: Vi börjar så här, så får vi se. Men man har inga riktiga argument. Visst, vi ska satsa, säger man å ena sidan. Å andra sidan tar man det lite lugnt och drar ned på de resurser som egentligen var tilltänkta.

Det sista jag vill säga, herr talman, gäller också rekryteringsbidraget. Det ska gälla dem mellan 25 och 50 år. Jag tycker inte att vi ska sätta en gräns. Vi pratar om livslångt lärande på 50 år. Men det finns många 50-åringar som känner en lust att komma tillbaka, kanske med en ny inriktning efter det att man har varit arbetslös eller löpt risk att bli arbetslös. Då är utbildningen oerhört viktig. Där kan inte vi sätta gränsen och säga: 50 år – sedan ska det vara slut på möjligheterna till vuxenutbildning! Det vill vi ändra, och stryka den övre gränsen. Det behövs alltså, herr talman, mer resurser men också mer flexibla system för att vuxenutbildningen ska bli bra.

Anf. 182 MIKAEL DAMBERG (s):

Herr talman! Det är roligt att lyssna till debatten om det svenska studiestödet eftersom alla partier som deltar har fullt av nya förslag och utlovar nya satsningar och stora reformer. Angelägnare formområden diskuteras här med engagemang och inlevelse.

Om vi inte hade begränsat med tid så skulle jag ha kommenterat en rad av de reformförslag som det talas om här lite mer i detalj. Jag begränsar mig nu i stället till att kommentera och reflektera över att samtliga partier som har varit uppe i talarstolen än så länge – Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet – när debatten är slut kommer att rösta för minskade, och inte utökade, anslag till detta område. Det finns alltså ett glapp mellan utlovade reformer och möjliga genomförda reformer.

Vi socialdemokrater är övertygade om att studiestödssystemet är helt avgörande för att ge alla människor som bor i vårt land rätt och möjlighet att få utbildning och kunskap. Oavsett kön, etnicitet och ekonomiska resurser ska alla, och inte bara några, ha goda möjligheter till en bra

utbildning. Studiestödssystemet är på sätt och vis en av vår tids allra viktigaste verktyg för att motverka nya klyftor och motsättningar i samhället. Den reformering av studiestödssystemet som har genomförts var ett viktigt steg framåt. Bidragsdelen höjdes, vilket minskar studenternas skuldsättning, och återbetalningskraven förändrades så att fler – förhoppningsvis alla – ska kunna betala tillbaka sina lån. Bidragsdelen blev också pensionsgrundande, och fribeloppet nära nog fördubblades.

Den reformen hade relativt brett stöd i den här kammaren, även om det bara var Socialdemokraterna och samarbetspartierna som fullt ut ställde upp och finansierade reformen. Med det nya studiemedelssystem som vi nu har har vi fått ett mer sammanhållet och mer generöst studiestödssystem än tidigare. Det är viktigt och det är helt nödvändigt inför framtiden.

Men vi måste gå vidare och titta på helheten och på hur studiestödssystemet fungerar i samverkan med andra välfärdssystem. Det är därför regeringen har tillsatt en studiesocial utredning.

Herr talman! Det räcker med att läsa platsannonserna i dagens morgontidningar för att inse att Sverige har förändrats. Arbetsmarknaden ser inte längre ut som den gjorde förr. Kraven på högskoleutbildning och universitetsexamen är legio för många arbeten i dag. Gymnasieexamen är ett krav – det gäller i stort sett alla jobb. Sverige är på sätt och vis på väg långt in i kunskapssamhället. Det är tydligt att detta inte bara ställer höga kunskapskrav på forskare, ingenjörer och dataprogrammerare. Ett modernt kunskapssamhälle ställer krav på oss alla. Det är i ljuset av detta som man ska se regeringens stora satsning på utbildning på alla nivåer under de senaste åren. Det krävs ett livslångt lärande och en satsning på livslångt lärande från förskola, grundskola, gymnasium och högskola till forskning och inte minst vuxenutbildning.

Det som är särskilt unikt med den svenska utbildningssatsningen under de senaste åren är just satsningen på vuxenutbildningen. Där ser vi att studiestödssystemet också är unikt. Det innefattar människor som i dag befinner sig i arbetslivet. I vårt land har vi bestämt oss för att också vuxna människor som inte har en ordentlig grundutbildning ska kunna komplettera tidigare studier. De ska ha rätt och möjlighet att lära nytt och att omskola sig efter ett antal år i arbetslivet. Det här är otroligt viktigt och modernt. Tyvärr är detta den största ideologiska skillnaden i denna kammare.

Jag väljer att med detta korta mitt anförande och yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande. Samtidigt yrkar jag avslag på samtliga reservationer och motioner.

Anf. 183 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Mikael Damberg får gärna läsa det betänkande som vi debatterar här i dag. I det framgår att den nedskärning som Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet har kommit överens om här i riksdagen innebär att utskottsmajoriteten anslår 193 miljoner mindre än Kristdemokraterna till studiestöd.

Anf. 184 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Herr talman! Om man tittar på den sammanställning som finns över utgiftsområdet så ser man också att regeringen anslår mer pengar än oppositionspartierna.

Anf. 185 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Vem företräder Mikael Damberg? Företräder han regeringens förslag eller majoritetspartiernas förslag? Det är nog dags för ett klargörande på den punkten. Majoritetspartierna drar ned utan att motivera eller förklara den nedskärning som görs på rekryteringsbidraget.

Anf. 186 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Herr talman! Det är korrekt. Vi gör den neddragningen därför att vi bedömer att alla dessa pengar inte kommer att gå åt. Jag tror inte att det upprör någon i kammaren om det blir så som utskottets majoritet anser, nämligen att alla de här pengarna inte kommer att gå åt. Jag tror inte att det är ett stort problem.

Anf. 187 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Jag inleder med att konstatera att studiestödssystemets utformning har en avgörande betydelse för att man ska kunna bryta den sociala snedrekryteringen. Vänsterpartiets principiella uppfattning är att studier i så stor utsträckning som möjligt ska likställas med arbete. I dagens samhälle, och i morgondagens, kommer det i allt högre grad att ställas krav på att man varvar arbete och studier. Det livslånga lärandet, som vi har pratat om många gånger här i kammaren, kommer att ges ett tydligt innehåll. Det kommer att vara en utmaning för alla att utveckla studiestödet så att det svarar mot människors och samhällets krav. Tidigare i dag har vi pratat om visioner. För mig som vänsterpartist är det en vision att kunna ha någon form av studielön.

Herr talman! Låt mig helt kort peka på några saker som är viktiga för oss från Vänsterpartiets standpunkt. Det handlar om förslag som flyttar politikens inriktning åt rätt håll med våra ögon sett. Sedan ska man i ärlighetens namn också säga att vi även inom ramen för ett samarbete vill olika ibland. Vi vill kanske ha mer, men som alla vet är politik ett givande och tagande.

Det första jag vill peka på är studiebidraget till studerande i gymnasieskolan som nu utökas till att lämnas i tio månader i stället för nio. Vi menar att det är ett sätt att stärka barnfamiljernas situationen. Det är barnfamiljerna som fått ta mycket av konsekvenserna av nedskärningarna under 90-talet.

Det har varit mycket prat om den studiesociala utredningen. Vi i Vänsterpartiet har vissa förhoppningar på den nyligen tillsatta studiesociala utredningen. I det 121-punktsprogram som ligger till grund för Socialdemokraternas, Miljöpartiets och Vänsterpartiets samarbete står det följande: "Studerande med barn har idag en svår ekonomisk situation. Vi vill därför höja garantinivån enligt tidigare fattade beslut. Dessutom avser vi införa ett barntillägg i studiemedelssystemet."

Där har vi i de tre samverkande partierna en gemensam utmaning.

Vi inför nu ett rekryteringsbidrag. Tanken är det ska komplettera studiestödssystemet och kunna användas flexibelt ute i kommunerna för att

stimulera till studier på grundskole- och gymnasienivå. Detta är en riktig satsning ur rättvisesynpunkt. För mig som vänsterpartist är det viktigt att vi hittar olika verktyg för att ge människor tillgång till fortsatt lärande på alla nivåer. Det är angeläget ur demokratisk synpunkt och för att kunna minska klyftorna i samhället.

Herr talman! Avslutningsvis återvänder jag till min inledning. Studiestödssystemet har en avgörande betydelse för hur utbildning i alla former kommer alla till del och hur man kan bryta en social snedrekrytering. En av de stora utmaningarna för oss i Sverige ligger i att kunna ta till vara de många människornas förmåga. Mer utbildning och bildning för alla är en nödvändighet för utveckling. Vi vänsterpartister vet att vi måste ha ett generöst studiemedelssystem om vi ska kunna ge alla en chans. Vi är beredda att fortsätta att utveckla det vi har. Vi utgår ifrån att vi kan gå vidare inom ramen för det nu pågående samarbetet.

Anf. 188 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Jag hade tänkt att ta tillfället i akt och berätta lite om Miljöpartiets syn på studenternas situation och peka på en del brister i dagens trygghetssystem. Men eftersom vi alla gärna vill komma hem innan det har blivit kväll nöjer jag mig med att säga att vi i Miljöpartiet tycker att det är mycket bra att det har kommit till stånd en utredning om studenternas situation. Men tyvärr saknar den här utredningen tydliga direktiv för att också lämna förslag till åtgärder, inte minst för att förbättra situationen för studenter med barn. Därför har vi i Miljöpartiet lämnat en motion om att man ska lägga tilläggsdirektiv till utredningen som kommer att behandlas i vår i kammaren. Vi kan återkomma i senare debatter till problemen med studenternas oskyddade situation som faktiskt måste åtgärdas om vår svenska välfärd ska omfatta alla i vårt land.

Vi är dock mycket nöjda med att vi i vår gemensamma överenskommelse med Socialdemokraterna och Vänstern sagt att vi avser att införa ett barn tillägg i studiemedelssystemet under perioden. Med det vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 december.)

9 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Trafikuskottets betänkande
2002/03:TU1 Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Justitiekottets betänkande
2002/03:JuU1 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Utrikes- och försvarsutskottets betänkande
2002/03:UFöU1 Fortsatt svenskt deltagande i en internationell säkerhetsstyrka i Afghanistan

10 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 12 december

2002/03:95 av *Håkan Larsson* (c) till kulturminister Marita Ulvskog
Postens höjda priser på tidningsdistribution

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 17 december.

11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 12 december

2002/13:288 av *Eva Flyborg* (fp) till försvarsminister Leni Björklund
Helikopterstationen i Säve

2002/13:289 av *Ulf Sjösten* (m) till försvarsminister Leni Björklund
Fortifikationsverkets hyressättning

2002/13:290 av *Carl B Hamilton* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Sveriges säkerhetsunderskott

2002/13:291 av *Roger Karlsson* (c) till socialminister Lars Engqvist
Väntetiderna och vårdgarantins löften

2002/13:292 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till miljöminister Lena Somestad

Brister i utsläppsstatistiken

2002/13:293 av *Kjell-Erik Karlsson* (v) till näringsminister Leif Pagrotsky

Världsbanken och Bujagalidammen

2002/13:294 av *Kjell-Erik Karlsson* (v) till näringsminister Leif Pagrotsky

EKN och Bujagalidammen

2002/13:295 av *Nils-Göran Holmqvist* (s) till näringsminister Leif Pagrotsky

Månadsvis avläsning av elmätare

2002/13:296 av *Michael Hagberg* (s) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Torskbeståndet i svenska vatten

2002/13:297 av *Runar Patriksson* (fp) till statsrådet Ulrica Messing

Uppgradering av riksväg 45 till Europaväg

2002/13:298 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Kriminalvårdens planeringsförutsättningar

2002/13:299 av *Ulla Löfgren* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Tingsrättslagman vid Lycksele tingsrätt

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 17 december.

12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 12 december

2002/03:182 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet *Jan O Karlsson*

Sexindustrins intressen inom svenskt utvecklingssamarbete

2002/03:225 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet *Jan O Karlsson*

Migrationsverkets handläggningstider

2002/03:228 av *Carl B Hamilton* (fp) till utrikesminister *Anna Lindh*

Mänskliga rättigheter i Hongkong

2002/03:229 av *Viviann Gerdin* (c) till statsrådet *Jan O Karlsson*

Utlänningsnämnden och FN:s flyktingkonvention

2002/03:233 av *Ulf Sjösten* (m) till justitieminister *Thomas Bodström*

Svarttaxiverksamhet

2002/03:234 av *Ulla Löfgren* (m) till justitieminister *Thomas Bodström*

Lycksele tingsrätt

2002/03:235 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister *Thomas Bodström*

Vitnesskydd

2002/03:237 av *Lars Ohly* (v) till statsminister *Göran Persson*

Hanteringen av Turkiets kandidatur till EU

2002/03:240 av *Torkild Strandberg* (fp) till justitieminister *Thomas Bodström*

Flygsäkerhet

och polisresurser

2002/03:241 av *Kenneth Johansson* (c) till justitieminister *Thomas Bodström*

Ersättning till advokater

2002/03:242 av *Runar Patriksson* (fp) till statsrådet *Jan O Karlsson*

Barnets bästa i utlänningslagen

2002/03:251 av *Lena Ek* (c) till statsrådet *Jan O Karlsson*

Misshandlade kvinnor som söker uppehållstillstånd

2002/03:252 av *Gustav Fridolin* (mp) statsrådet *Jan O Karlsson*

Migrationsverkets rutiner

2002/03:253 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet *Jan O Karlsson*

Vinterinhibition för asylsökande exjugoslaver

2002/03:255 av *Tina Acketoft* (fp) till justitieminister *Thomas Bodström*

Likhet inför lagen

2002/03:256 av *Gustav Fridolin* (mp) till justitieminister *Thomas Bodström*

Upphävande av Schengenavtalets passfrihet

Prot. 2002/03:35
12 december

2002/03:258 av *Lena Adelson Liljeroth* (m) till statsrådet Jan O Karlsson

Migrationsverkets trovärdighet

2002/03:259 av *Birgitta Ahlqvist* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Arbetsstillstånd för asylsökande

2002/03:264 av *Yvonne Ångström* (fp) till statsrådet Jan O Karlsson
Bostäder för asylsökande

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 17 december.

13 § Kammaren åtskildes kl. 17.45.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början till och med 4 §
anf. 38 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med anf. 62 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 13.55,
av talmannen därefter till och med 5 §,
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.53 och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

1 § Val till Statsrådsarvodesnämnden.....	1
2 § Justering av protokoll.....	2
3 § Förnyad bordläggning.....	2
4 § Utbildning och universitetsforskning.....	2
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU1	2
Anf. 1 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m)	2
Anf. 2 ANA MARIA NARTI (fp).....	5
Anf. 3 INGER DAVIDSON (kd)	7
Anf. 4 LENNART GUSTAVSSON (v)	10
Anf. 5 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	13
Anf. 6 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	13
Anf. 7 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	13
Anf. 8 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	14
Anf. 9 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	14
Anf. 10 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	14
Anf. 11 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	15
Anf. 12 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	15
Anf. 13 SOFIA LARSEN (c)	15
Anf. 14 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	18
Anf. 15 SOFIA LARSEN (c) replik.....	18
Anf. 16 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	19
Anf. 17 SOFIA LARSEN (c) replik.....	19
Anf. 18 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	19
Anf. 19 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	21
Anf. 20 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik.....	22
Anf. 21 LOUISE MALMSTRÖM (s)	22
Anf. 22 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	23
Anf. 23 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	24
Anf. 24 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	24
Anf. 25 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	24
Anf. 26 SOFIA LARSEN (c) replik	24
Anf. 27 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	25
Anf. 28 SOFIA LARSEN (c) replik	25
Anf. 29 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	25
Anf. 30 INGER DAVIDSON (kd) replik	25
Anf. 31 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	26
Anf. 32 INGER DAVIDSON (kd) replik	26
Anf. 33 LOUISE MALMSTRÖM (s) replik	26
Anf. 34 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	26
Anf. 35 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	29
Anf. 36 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik.....	29
Anf. 37 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	30
Anf. 38 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik.....	31
Anf. 39 SOFIA LARSEN (c) replik	31

Anf. 40 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	32
Anf. 41 SOFIA LARSEN (c) replik.....	32
Anf. 42 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	33
(forts.).....	33
Ajournering.....	33
Återupptagna förhandlingar	34
4 § (forts.) Utbildning och universitetsforskning (forts. UbU1)	34
Anf. 43 ANA MARIA NARTI (fp) replik	34
Anf. 44 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	34
Anf. 45 ANA MARIA NARTI (fp) replik	35
Anf. 46 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	35
Anf. 47 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	36
Anf. 48 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	36
Anf. 49 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	37
Anf. 50 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	37
Anf. 51 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	38
Anf. 52 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	38
Anf. 53 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	39
Anf. 54 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	39
Anf. 55 Statsrådet LENA HALLENGREN (s)	40
Anf. 56 SOFIA LARSEN (c) replik.....	42
Anf. 57 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	42
Anf. 58 SOFIA LARSEN (c) replik.....	43
Anf. 59 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	44
Anf. 60 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	44
Anf. 61 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	45
Anf. 62 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m) replik	45
Anf. 63 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	46
Anf. 64 ANA MARIA NARTI (fp) replik	46
Anf. 65 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	47
Anf. 66 ANA MARIA NARTI (fp) replik	47
Anf. 67 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	47
Anf. 68 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	48
Anf. 69 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	48
Anf. 70 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	49
Anf. 71 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	49
Anf. 72 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	50
Anf. 73 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	50
Anf. 74 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	51
Anf. 75 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	51
Anf. 76 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	51

Anf. 77 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	51
Anf. 78 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	51
Anf. 79 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	52
Anf. 80 ANNA IBRISAGIC (m).....	52
Anf. 81 AXEL DARVIK (fp).....	54
Anf. 82 TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	57
(forts. 6 §).....	59
Ajournering.....	60
Återupptagna förhandlingar	60
5 § Frågestund.....	60
Anf. 83 TALMANNEN.....	60
<i>Etiska regler för statliga bolag.....</i>	<i>60</i>
Anf. 84 MARIA LARSSON (kd).....	60
Anf. 85 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	60
Anf. 86 MARIA LARSSON (kd).....	61
Anf. 87 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	61
<i>Utbildning för fastighetsmäklare.....</i>	<i>61</i>
Anf. 88 NIKOS PAPADOPOULOS (s).....	61
Anf. 89 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s).....	62
Anf. 90 NIKOS PAPADOPOULOS (s).....	62
Anf. 91 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s).....	62
<i>Anmälan om barnmisshandel.....</i>	<i>62</i>
Anf. 92 CECILIA MAGNUSSON (m)	62
Anf. 93 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	62
Anf. 94 CECILIA MAGNUSSON (m)	63
Anf. 95 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	63
<i>Fastighetsskatten</i>	<i>63</i>
Anf. 96 LARS TYSKLIND (fp).....	63
Anf. 97 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	64
Anf. 98 LARS TYSKLIND (fp).....	64
Anf. 99 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	64
<i>Kvinnorepresentationen i universitetssjukhusens styrelser</i>	<i>65</i>
Anf. 100 SONJA FRANSSON (s)	65
Anf. 101 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s).....	65
Anf. 102 SONJA FRANSSON (s)	65
Anf. 103 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s).....	66
<i>Förebyggande av ohälsa bland äldre.....</i>	<i>66</i>
Anf. 104 KENNETH JOHANSSON (c)	66
Anf. 105 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s).....	66
Anf. 106 KENNETH JOHANSSON (c)	66
Anf. 107 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s).....	67
<i>Elförsörjningen.....</i>	<i>67</i>
Anf. 108 INGEGERD SAARINEN (mp).....	67
Anf. 109 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s).....	67

Anf. 110 INGEGERD SAARINEN (mp)	67
Anf. 111 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s)	68
<i>Terroristhotet till sjöss</i>	68
Anf. 112 ELSE-MARIE LINDGREN (kd)	68
Anf. 113 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	68
Anf. 114 ELSE-MARIE LINDGREN (kd)	69
Anf. 115 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	69
<i>Näringslivet i Norrlands inland</i>	69
Anf. 116 LENNART GUSTAVSSON (v)	69
Anf. 117 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	69
Anf. 118 LENNART GUSTAVSSON (v)	70
Anf. 119 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	70
<i>Segregationen i bostadssektorn</i>	70
Anf. 120 RIGMOR STENMARK (c)	70
Anf. 121 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	71
Anf. 122 RIGMOR STENMARK (c)	71
Anf. 123 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	71
<i>Befolkningsutvecklingen</i>	72
Anf. 124 AXEL DARVIK (fp)	72
Anf. 125 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s)	72
Anf. 126 AXEL DARVIK (fp)	72
Anf. 127 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s)	72
<i>Alkoholinformation</i>	73
Anf. 128 TOBIAS BILLSTRÖM (m)	73
Anf. 129 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	73
Anf. 130 TOBIAS BILLSTRÖM (m)	73
Anf. 131 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	74
<i>Socialutredningar om barn</i>	74
Anf. 132 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	74
Anf. 133 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	75
Anf. 134 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	75
Anf. 135 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	75
<i>Barnfamiljers ekonomiska situation</i>	76
Anf. 136 CARINA HÄGG (s)	76
Anf. 137 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s)	76
Anf. 138 CARINA HÄGG (s)	76
Anf. 139 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s)	76
<i>Fler män inom vård och omsorg</i>	77
Anf. 140 GUNNAR ANDRÉN (fp)	77
Anf. 141 Vice statsminister MARGARETA WINBERG (s)	77
Anf. 142 TALMANNEN	77
6 § (forts. från 4 §) Utbildning och universitetsforskning (forts. UbU1)	77

Anf. 143 BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	77
Anf. 144 AXEL DARVIK (fp) replik.....	81
Anf. 145 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	81
Anf. 146 AXEL DARVIK (fp) replik.....	82
Anf. 147 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	82
Anf. 148 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	83
Anf. 149 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	83
Anf. 150 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	84
Anf. 151 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	84
Anf. 152 ANNA IBRISAGIC (m) replik	85
Anf. 153 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	85
Anf. 154 ANNA IBRISAGIC (m) replik	85
Anf. 155 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	86
Anf. 156 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	86
Anf. 157 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	89
Anf. 158 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	89
Anf. 159 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	90
Anf. 160 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	90
Anf. 161 ANNA IBRISAGIC (m) replik	91
Anf. 162 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	91
Anf. 163 ANNA IBRISAGIC (m) replik	92
Anf. 164 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	92
Anf. 165 AXEL DARVIK (fp) replik.....	92
Anf. 166 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	93
Anf. 167 AXEL DARVIK (fp) replik.....	93
Anf. 168 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	94
Anf. 169 PER BILL (m).....	94
Anf. 170 ULF NILSSON (fp).....	95
Anf. 171 OLLE SANDAHL (kd).....	97
Anf. 172 HÅKAN LARSSON (c).....	99
Anf. 173 TREDJE VICE TALMANNEN	101
Anf. 174 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)	101
Anf. 175 HELENE PETERSSON (s).....	102
Anf. 176 MARIE WAHLGREN (fp)	103
Anf. 177 CHRISTINA AXELSSON (s).....	104
(Beslut fattades under 7 §.).....	104
Ajournering	105
Återupptagna förhandlingar	105
7 § Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde	105
UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	105
8 § Studiestöd	107
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU2	107
Anf. 178 PER BILL (m).....	107
Anf. 179 ULF NILSSON (fp).....	108
Anf. 180 TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	110
Anf. 181 SOFIA LARSEN (c)	112
Anf. 182 MIKAEL DAMBERG (s)	113

Anf. 183 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	114
Anf. 184 MIKAEL DAMBERG (s) replik.....	115
Anf. 185 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	115
Anf. 186 MIKAEL DAMBERG (s) replik.....	115
Anf. 187 LENNART GUSTAVSSON (v).....	115
Anf. 188 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	116
(Beslut skulle fattas den 13 december.).....	116
9 § Bordläggning.....	116
10 § Anmälan om interpellation	117
11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	117
12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	118
13 § Kammaren åtskildes kl. 17.45.	119

